

ב"ה טוב טעם ודעת ולדמי (טור"ל) (טור"ל) – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; מצות ההשערות; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא = מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – מב' שעשויה לגולג, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = טרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה; פז – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.1 בראשית וישב לז,א (התשע"א)

בראשית וישב לז,ב:

אַלְהוֹ תַלְדוּת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן-שָׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֵעָה אֶת-אֶחָיו בְּצֹאן וְהוּא זָעַר אֶת-בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת-בְּנֵי זַלְפָּה נִשְׂי אֲבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם:

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם רָעָה – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לענין כלשהו, שבנושא מסוים הם שונים זה מזה ביחס לנושא או בעלי הלכה לא שווה ביחס לנושא, או שהם לא מצטרפים להיות להיות ביחד. יוסף ספר לאביו על בני לאה על דברים מסוימים, ועל בני השפחות דברים אחרים. אלו מהאחים עשו דבר אחד, אלו מן האחים עשו דבר אחר וכד'. לא כולם השתתפו ביחד במעשים שסיפר עליהם לאביו.

רש"י אֶת-דִּבְתָּם רָעָה - כל רָעָה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזולזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודין על העריות.

רשב"ם וגם וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם רָעָה - אֶת-דִּבְתָּם של אחיו רָעָה, כמדורש אגדה לפי פרושי, שאמר לאביו: כך מבזים הם בני השפחות, אבל אני מכבדם ואני רגיל אצלם.

רמב"ן ... נמצא שנוי מכלם, כי בני הגבירות יקנאו בו, למה יאהב אותו והם בני גבירה כמוהו, ובני השפחות, אשר לא יקנאו בזה למעלתו עליהם, ישנאו אותו בעבור היותו מביא דבתם אל אביהם....

בראשית וישב לז ה – ט:

[ה] וַיְחַלֵּם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאֶחָיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנֵא אֹתוֹ: [ו] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי:

[ז] וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמָתִי וְגַם-נִצְבָּה

וְהִנֵּה חֲסִינָה אֲלֵמָתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָן לְאֲלֵמָתִי:

[ח] וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הַמְלֵךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנֵא אֹתוֹ עַל-חֲלֻמְתוֹ וְעַל-דְּבָרָיו:

[ט] וַיְחַלֵּם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיֹּסְפֶר אֹתוֹ לְאֶחָיו

וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשְׂרֵה כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִיִּים לִי:

[ז] וְהִנֵּה – תלישא-גדולה = תלשא, בתפקידים הבאים: בעל בחינה נעלה שזה כעין מחיצה מאחרים. המלה הנה משמעה גלוי מוסתר וטעם תלשא מדגיש גלוי דבר בעל בחינה נעלה מבעד למחיצת המציאות (בין העולם הרוחני לעולם הגשמי), סוד הגלות והגאולה; בתפקיד שיעור והיות ומלת והנה – תביר, גם אפשרות לחישוב חשבונות למתי תהיה התקומה. יוסף היה בבית פוטיפר שנה, ובכלא 12 שנה היינו 144 חדש (טט: של חדשים הנמנים לחמה, כי אחרת יש חדשי עיבור), ולחדש בר' וישב לז,א, קמא גי' 145 עמד לפני פרעה¹. (ראה בר' וישב מ,כג) ע"פ (כלי יקר)

אַנְחָנוּ מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים –אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא מן הכלל לידון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר, כי חלום יוסף בא להודיע על הצלתם בשנות הרעב.

[ח] **וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו** - מהפך פשטא זקף-קטן **הַמְלֵךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ** - מהפך פשטא זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, אפשר שזה כעין בנין אב לפתרון חלומות, הכל הולך אחר הפה. כי חלום יוסף הראשון בא להודיע שבאמצעות אלומתו תהיה להם הרווחה ולא בא להודיע שיהיה מלך והם גזרו פעמיים באמרם **הַמְלֵךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ** - בתבנית טעמים מהפך פשטא זקף-קטן, מוציא מפשט דרך הטבע, כי כיצד נער עברי ועבד ימלוך במצרים נגד כל חוקיהם.

[ט] **וַיְחַלֵּם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר** - (סלוק) מרכא פשטא מונח זקף-קטן **וַיֹּסְפֶר אֹתוֹ לְאֶחָיו** - מרכא טפחא אתנה תבנית (קיסר: סלוק או אתנה) [פשטא] [מונח] זקף-קטן על תוכן שהוא תיאור, ואחריו פעולה או הלכה, תבנית המרמזת על לימוד אלפניו ולאחריו.

תבנית (קיסר: סלוק או אתנה) מרכא פשטא [מונח] זקף-קטן על תוכן שהוא תיאור, ואחריו פעולה או הלכה תבנית המרמזת על לימוד אלפניו לפניו ולאחריו. תבנית נדירה בתורה. תבנית לימוד אלפני לפניו. ראה ההסבר הבא מה מלמד החלום האחר לחלום הראשון.

בראשית וישב לז,ט: תיקון הקלקול, רמז לגלויות וגאולות

וַיְחַלֵּם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיֹּסְפֶר אֹתוֹ לְאֶחָיו

וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלַמְתִּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשְׂרֵה כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִיִּים לִי:

וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ – דרגא מונח רביע, מגזרת בין הבתרים יעקב אבינו היה אמור לצאת לגלות בשלשלאות, והגלות היתה אמורה להיות קשה מאד. יוסף חלם בחלום הראשון שתבואתו מתקיימת ותבואת אחיו אובדת, אבל כדי שבכלל יוכל לגדל תבואה ולהושיע אביו, אחיו וצאצאיהם עליו היה להיות בדרך הטבע בעל אמצעי גידול. בעקבות גזרת אחיו (לז,ח) הם יעדו אותו לגדולה וממשלה בארץ הגלות. חלום **וְהִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשְׂרֵה כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִיִּים לִי:** מרמז מה' על עליית יוסף לגדולה שתאפשר לו להמתיק את גזרת הגלות של ברית בין הבתרים ולתקן דברים רבים בעולם שקולקל מחטא אדם הראשון ובהמשך ע"י עז"ז בכלל וטומאת מצרים בפרט (בכולן מופיעה תבנית דרגא מונח רביע).

דרשות ר"י אבן שועיב פרשת וישב יעקב

והנה גלתה לנו התורה כי כל המחשבות הבל, ואחרי כן באו החלומות והוסיפו שנאה והיו חלומותיו קרובים לנבואה, כמו שנאמר לאברהם בין הבתרים, וכי סיבת ירידתן יהיה רעב כענין החלומות, והזכיר חמשה פעמי' (אלומות) (אלומה) שחמשה פעמים ישתחו לו. וענין החלום השני על דרך חכמים ז"ל היה צופה למרחוק לימות המשיח כי יוסף ימלוך תחלה והוא משיח בן יוסף וראה השמש והירח משתחוים לו, וגם יחזקאל אמר שער יוסף אחד, השמש והירח רמז למדתם. ואמרו במדרש (טט – אמר יעקב) מי גלה לך ששמי שמש, והאב ראה הענין ורצה להסתירו. נטל הקולמוס וכת' באיזה יום באיזה שעה. [ואמר] (ו) במדרש או דברת בחזון לחסידך זה

¹ גי' קמה - הרצל בוכניק הי"ו בשם רבי דוד רוימי זצ"ל

ב"ה טוב טעם ודעת ומדני (טבור) ל"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – מבורך; **מהפך פשטא** = מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, **דרגא** – מצרף; **תבר** – מחלק, **ממעט**, **לא ממש**; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק I** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

יוסף, ותאמר שיויתי עזר על גבור זה יוסף שהיה מושל ביצרו [דכתיב] הרמותי בחור מעם זה יוסף דכתיב יוסף הוא השליט על

הארץ, ואחיו חשבו להמיתו ולבטל החלומות והיה סבה לקרב הענין ובה הענין הפך כוונתם, שמכירתם אותו היתה סבה לרדת יעקב למצרים. ואמר השם ונראה מה יהיו חלומותיו מאמר השם דבר מי יקום ממני ומהם. הנה מבורא כי רבות מחשבות בלב איש וגומר. **וכל הדברים באו ונתחדשו כפי גזירת השם**, ולזה דרשו ז"ל **וישלחו מעמק חברון, להשלים עצה עמוקה של חבר הנאה הקבור בחברון**. והכתובים האריכו הרבה **כלל העניינים**, וגם שלח השם מלאכים מן השמים לקרב הדברים, כמו שנאמר וימצאהו איש והנה תועה, זה גבריאאל. ועוד אמרו שלשה מלאכים נודמנו לו, כי שלשה פעמים נזכר איש, ואף על פי שנאמר האיש שנראה שהוא הראשון, נצטרף לפרש דעת המדרש כי בעיני יוסף היה נראה אחד, כי המראה כמראה אחד, אבל ראשון ראשון מסתלק. **להודיע מעלתו [ו] (ש)נודמנו לו שלשה מלאכים**.

ואמרינן במדרש כי מלת תועה כשדה רמז לשלשה גליות. הת' גלות מצרים הע' גלות בבל, והה' חמשה אלפים גלות שהוא באלף החמישי. וכן דרשו באחר עד עתה², **ונזדמנו לו שלשה מלאכים רמז לשלשה גאולות**.

שפת אמת בראשית פרשת מקץ

וכמ"ש במ"א בענין בעתה אחישנה³ זכו אחישנה שע"י הזכות מתעלין **למעלה מהתחלקות העתים** וזה ה"י **מדריגת יוסף**. אבל **באמת ה"י** כל זה סיבה מן השמים להיות כל ירידת יוסף למצרים הכנה אל הגלות והי' מוכרח לעבור בדרך התעורבות להיות הכנה לגלות. לכן כתיב ויהי מקץ לשון צער והוא בחי' המהלכים עם הילד השני תחת השמים בהתנהגות הטבע והזמן אבל יוסף אמר השמש והירח משתחווים לי כו' :

ההנהגה של יוסף היא למעלה מדרך הטבע לכן **והנה השמש והירח ואתך עשר כוכבים משתחווים לי**: הטבע והזמן כפופים להנהגת יוסף שהיא למעלה מהם וכך מביא לגאולה.

התבנית דרגא מונח רביע מופיעה בתורה 59 פעם, שלושה מהם בפרשת וישב. אחת לעיל, שתיים האחרות להלן. עד עתה זוהו 40 מופעים עם קשר ליצר הרע החל בחטא אדם הראשון והתיקון והכפרה על יצר הרע. בכ-10 – 14 מופעים גם נדרשים עניני גלות השכינה מהעולם הזה התחתון ועד הרקיע השביעי וחזרתה לעולם הזה התחתון.

כמו-כן התבנית הזאת עשויה לבטא עניין / פרט מרכזי שדברים אחרים נמשכים ממנו. בפסוק הבא שני התפקידים פעילים.

בראשית וישב לח'יא: והקב"ה טווה לו אורו של משיח תיקון הקלוקל בחטא אדם הראשון

ויאמר יהודה לתמר פלאתו שבי אלמנה בית-אביך עד-ויגדל שלח בני כי אמר פן-ימות גם-הוא פאתיו ותלך תמר ותשב בית אביה:

שבי אלמנה בית-אביך – דרגא מונח רביע, מאמר יהודה משלח את תמר כלתו מביתו וכתוצאה מכך היא ברצונה להיות דבוקה בבית יעקב גורמת ליהודה לקדשה ומכאן יצא מלך המשיח.

בראשית וישב מ'יד: סעיף יצר הרע, כפרתו ומניעתו

כי אם-זכרתני אתך פאשר ייטב לך ועשית-נא עמדי חסד והזפרתני אל-פרעה והוצאתני מן-הבית הזה:

כי אם-זכרתני אתך – דרגא מונח רביע, מפתויי היצר, יוסף שוכח עצמו ומבקש מאדם ישועתו ותכף חוזר בו כנאמר במדרש **תהלים מ"ה: אשיר הנבר אשר-שם ה' מבטחו ולא-פנה אל-ר'הכים ושטי קנב:**

בראשית וישב לז'ז:

[ז] והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם-נצבה

והנה תסבניה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי:

והנה - תלישא-גדולה בתפקיד שיעור (אומדנא) ומחיצה,

אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה - אזלא-גרש מהפך פשטא מונח זקף-קטן , , יצא מענינו לדון בדבר אחר כעיינו, יצא להקל ולא להחמיר.

תורה שלמה [פ] ... ובשאלתות דר"א גאון פ' מקץ ... היכא דאמר ליה בחילמיה זוזי דשבק אביך בדוכתא פלניא מחתיך וכך וכך הווי וכך מינייהו צדקה וכך מינייהו דהקדש או דמעשר או דפלוגי הם

- **רמב"ם הל' זכיה ומתנה פ"י ה"ז, ובטור' חר"מ סי' רנ"ה ס"ט** כתב היה פקדון ביד אביהם ואינו יודעין אנה הניחו ואמר להם בחלומי כך וכך הוא (ושל פלוני הוא, ש"ע שם) ובמקום פלוני הוא והלכו ומצאו וכו' ובפרישה שם כתב דמשמע מדברי המרדכי דדווקא במעשר ומעות צדקה דינא הכי ולא בפקדון דאית ביה גזל אחרים, (ועי' באור זרוע הגדול סנהדרין ל א) ונראה דמקור דברי הטור מהשאלתות ובה"ג דמבורר בדבריהם להדיא דאפילו אמר דפלוגי הם היינו פקדון נמי דינא הכי. והמפרשים לא העירו בזה).
 - ...ראפוקי ממונא בהכי לא מפקינן טט – לא מוציאין מפלוני הממון.
 - **רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פ"י ה"ז**, לשון הרמב"ם כמעט כלשון **בבלי סנהדרין ל"א**, ... (לשון סנה' ובא בעל החלום ואמר) ואמרו לו בחלום (על כסף אביו) כך וכך הם ובמקום פלוני הן ושל פלוני הן או של מעשר שני הן, ומצאן במקום שנאמר לו וכמנין שנאמר לו. זה היה מעשה ואמרו חכמים דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין.
- תורה שלמה ותורה תמימה** ע"פ **בבלי סנהדרין ל"א**, לא יתן דבר
- היינו גילה לו בעל החלום בחלום (שר החלומות מעולם עליון) מעבר למחיצת מציאות, שיעור (סכום) כסף, באה הלכה להקל על החולם כי פרט אפשר לצדקה והקדש, יותר הממון בידו גם אם גילו לו שזה מעשר שני או פלוני.

²בר' וישלח לבה, 3ישעיה ס,כב

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת (טור"ל) = טור"ל) = כ"י במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **מצצת ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דונא** - מצרף; **תבר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דונא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקו** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקש; השלישיה: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; **קדמא ואולא** - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.2 **בראשית וישב לז,א (התשע"ב)**

הפעם נביא מהדף היומי

בבלי בכורות טז,ב ... רחל שילדה מין עז כו'. ... והכא במאי עסקינן - ברחל בת רחל בת עז, מר סבר: זיל בתר אימיה, והאי לאו נדמה הוא, ומר סבר: זיל בתר אימיה דאימיה, והאי נדמה הוא. ואיבעית אימא: ברחל בת עז בת רחל, מר סבר: חזרה שייית למקומן, ומר סבר: לא חזרה שייית למקומן. רב אשי אמר: כגון שיש בו מקצת סימנין, ומאן חכמים - ר"ש, דאמר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו:

אמר רבי יוחנן: מודה ר"מ בשעיר של ראש חדש דבעינן בן שעירה (משמע שיש קרבות בהם רבי מאיר יסבור אחרת), מאי טעמא (של כולם)? אמר קרא: **(במדבר פינחס כח,טו) אַתָּד** - המיוחד ובא מששת ימי בראשית.

במדבר פינחס כח,טו:

וְשַׁעִיר עִזִּים אַתָּד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֲלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

וְשַׁעִיר - קדמא, בא מקדמת דנא מששת ימי בראשית **עִזִּים אַתָּד** ברצף מראה המיוחד למין הבהמה הזה וטעם **אַתָּד** - תביר ממעט בהמה שאין המראה שלה כמו של המין שלה, פוסלה מקדשים.

והא מהכא נפקא? מהתם נפקא: **(וי אמר כב,ב) שֹׁר אוֹ-כֶשֶׁב** - פרט לכלאים, **או-עז**! צריכא, דאי מהתם (שור או כשב) הוא אמינא ה"מ - היכא דלא נחת לדרי (שלא חזר למראה הרצוף יפסל), אבל היכא דנחת - אימא לא (אבל אם חזר תאמר שלא יפסל), ואי מהכא (משעיר ר"ח) הוא אמינא ה"מ - לגבי קרבן חובה (בשעיר ושאר קרבות חובה בהמה שחזרה למראה אם אמה פסולה), אבל נדבה לא, צריכא. (צריך שני פסוקים, אחד לחזרה למראה המקורי, אחד לקרבות חובה ונדבה)

האם כל הבהמות לקרבן מחויבות להמשכיות מששת ימי בראשית??? פירש **שפת אמת מסכת בכורות דף יז עמוד א**

בגמ' אר"י יוחנן מודה ר"מ מאיר בשעיר ר"ח כו' משמע דוקא הני (בשעיר ר"ח ושעירים אחרים נדרש רצף ללא סטיות) אבל קרבן יחיד דאימעוט נדמה (אבל לקרבן יחיד מיעט בהמה שלא דומה אבל) מ"מ כשר אי דומה לאם אמו (מכל מקום, בהמה שחזרה מהסטיה לתקינות ודומה לאם אמה, תוכשר למזבח) והא דמסיק הגמ' דהו"א ה"מ לגבי קרבן חובה (ומסיק הגמרא שהיינו אומרים דבר זה גם לגבי קרבן חובה של יחיד, שהנדמה עצמו פסול) כו' פי' אבל קרבן נדבה ליתכשר אפי' נדמה ממש, (אבל קרבן יחיד בנדבה אפילו נדמה עצמו יהיה כשר למזבח, ולא כל שכן זה שחזר להראות כאם אמו) קמ"ל (משמעונו) דנדמה פסול (גם לקרבן נדבה, בנוסף על פסול קרבן חובה) אבל כה"ג (בהמה שחזרה למראה אם אמה) אפשר דכשר (לקרבן נדבה של יחיד). מיהו לדידן לא נ"מ דקי"ל כחכמים דפליגי אר"מ (אבל לגבינו אין הדבר משנה כי חכמים החולקים על רבי מאיר פסול הנדמה וצאצאיו מכל קרבן) והרמב"ם השמיט כל זה וגם בצמר דכלאים כ' סתם (פי' מה' כלאים) רחל בת עז בקיצור וע"ש בכ"מ [ועמ"ש בכ"י (יו"ד סי' שט"ו) ובלח"מ (פ"ב מה' בכורות) בדעת הרמב"ם]:

רמב"ם ספר עבודה ה' איסורי מזבח פ"ג ה"ה - נדמה פסול, ספר המפתח מפנה אל לחם משנה על רמב"ם ספר קרבות ה' בכורות פ"ב ה"ו הכותב כי הבית יוסף על הטור יו"ד שט"ו כתב כי הרמב"ם חולק על הטור ואומר כי נדמה שחזר למראה אם אמו פטור מבכורה, וראה גם החפץ חיים ליקוטי הלכות, דף יז.

ושעיר עזים אַתָּד לְחַטָּאת - מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שלא על כל אחד חלה אותה הלכה,

מפיל **שפת אמת** משמע כי **לרבי מאיר** קרבות השעירים חייבים ברצף ללא שנוי מראה, קרבות חובה של ציבור חייבים רצף, קרבות חובה של יחיד חייבים רצף, אבל לקרבות נדבה של יחיד יותר בן נדמה שחזר למראה אם אמו. אם כן בקבוצת הקרבות יש כאלו שחל עליהם חובת רצף (קרבות חובה) ויש שלא חל עליהם חובת רצף מראה (קרבות יחיד בנדבה). אבל חכמים גזרו בגמרא שעל כל קרבות חלה חובת רצף ללא שנוי מראה.

האם היה רמז לגמרא לומר שמלת **אַתָּד** היא מפסוק **במדבר פינחס כח,טו: וְשַׁעִיר עִזִּים אַתָּד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֲלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ו** ולא מפסוקים אחרים במ מופיעה מלת אחד? במדבר נשא בקרבות הנשיאים מופיע 12 פעם כגון הפסוק **במדבר נשא ז,פב: שַׁעִיר-עִזִּים אַתָּד לְחַטָּאת: וכן במדבר שלח טו,כד: ... וְשַׁעִיר-עִזִּים אַתָּד לְחַטָּת: ובכל שעירי המועדות כגון במדבר פינחס כח,כב: וְשַׁעִיר חַטָּאת אַתָּד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם:**

במדבר פינחס כח,טו: וְשַׁעִיר עִזִּים אַתָּד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֲלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

אפשר כי סופי התבות של הפסוק בהצטרפן למלים מרמזות על חובת הרצף (ראה) מ' ד' ת' ה' - תְּדַמָּה ל' ת' ד' ה' ו' - תולדה, ראה שהתולדה תְּדַמָּה להוריה וטעמי המקרא השונים מאד משאר הפסוקים עם מלות שעיר ואחד מרמזים על דרך הדרשה בפסוק.

בבלי בכורות כז,ב ראה כל הסוגיה הבאה גם ב-**בבלי זבחים נז, א** ושם נשנית בין רבי ישמעאל ובין רבי עקיבא **במדבר קרח יח,יז,יח:**

[יז] אַךְ בְּכוֹר-שׁוֹר אוֹ-בְכוֹר אוֹ-כֶשֶׁב אוֹ-בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם
 אֶת-דָּמָם תִּזְרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-הַלֶּבֶם תִּקְטֹר אֲשֶׁה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה:
 [יח] וּבְשָׂרָם יִתְּנֶה-לָךְ פְּחוֹתָהּ תִּתְּנֶנָּה וּכְשֹׁק תִּתְּנֶינָה לֵךְ יִתְּנֶה:
דברים ראה טו,יט,כ,כא,כב:

פ [יט] כָּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָתְךָ וּבְצִאֲנֹתְךָ תִּזְכֹּר תִּקְדֹּשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לֹא תַעֲבֹד בְּבִכֹּר שׁוֹרְךָ וְלֹא תֵּן בְּכוֹר צִאֲנֹתְךָ:

[כ] לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שְׁנֵה בְשָׂנֶה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ:

בכור נאכל שְׁנֵה בְשָׂנֶה כו'. מדקאמר נולד בו מום בתוך שנתו למימרא (במשנה היה לו לכתוב בתוך שנתו) - דלשנה דידיה מנינן (כתב שנה בשנה ללמד שמדובר לא בשנת עולם עד תשרי, אלא שנתו של הבכור מיום היוולדו), מנא הני מילי?
 דאמר רב יהודה אמר רב: דאמר קרא **(ד' ראה טו,טז) לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שְׁנֵה בְשָׂנֶה**, איזוהי שנה שנכנסת בחברתה - הוי אומר שנה של בכור. (רב למד שְׁנֵה בְשָׂנֶה לאכילת הבכור בשתי שנים)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסור"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שבחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

דבי רב תנא: שנה בשנה - יום אחד בשנה זו ויום אחד בשנה זו, לימד על הבכור שנה של שני ימים ולילה אחד.

דבי רב מנא להו (מניין למדו שני ימים וליה) ? ילפי מקדשים; וקדשים גופייהו מנלן? אמר רב אחא בר יעקב: אמר קרא (ביולדת) (י' תו' 1,2) **כִּבְשׁ בֶן-שָׁנָהוּ** - שנתו שלו, ולא שנה של מנין עולם.

ורב (שהבכור), נאכל לשני ימים ולילה אחד, מנא ליה (מניין למד) ? נפקא ליה (במד' קרח יח, יח) מ- **ובשָׁרְם יְהִי־לָךְ פָּחַזָה הַתְּנוּפָה וּבְשׂוֹק הַיָּמִין** - (ע"פ רש"י) האמור בבכור ו-היקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים, מה להלן - (השלמים נאכלים) שני ימים ולילה אחד, אף כאן - (הבכור נאכל) שני ימים ולילה אחד **בבלי בכורות כח, א** ואידך (דבי רב) - אי מהתם, (אם תקיש לחזה ושוק) איכא למימר: חזה ושוק של תודה (או אולי אלו של תודה שזמן אכילתה רק יום ולילה, ולא של שלמים)

ואידך (רב) מניין לו שאין היקש לתודה? לפי ההמשך של הגמרא יש להבין כי גם בב מקיש לחזה ושוק של תודה ולא לשלמים ואכילת בכור לשני ימים ולילה היא מ- אמר קרא (בסיפא במד' קרח יח, יח) **לָךְ יְהִי־הָהוּא** (מלים יתירות על הנאמר ברישא **ובשָׁרְם יְהִי־לָךְ** אלא ש) הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור. (על יום ולילה הנלמד מחזה ושוק של תודה הוסיף הויה יום נוסף לאכילת בכור מ- **לָךְ יְהִי־הָהוּא**) **(רש"י אלא שני ימים נפקא ליה מ- יְהִי־הָהוּא דמשמע הויה אחרת לבר מזו יש תיקון לגי' רש"י למלים לָךְ יְהִי־הָהוּא)!**

ואידך (דבי רב) - הא מהתם, איכא למימר: האי (ברישא במד' קרח יח, יח) **יְהִי־הָהוּא** יש תיקון (בסיפא במד' קרח יח, יח) **לָךְ יְהִי־הָהוּא** - לימד על בכור בעל מום שנתנו לכהן, שלא מצינו לו בכל התורה כולה **(רש"י - שיתנונו לכהן אלא מרבויה דהאי יְהִי־הָהוּא** יש תיקון (בסיפא במד' קרח יח, יח) **לָךְ יְהִי־הָהוּא** נפקא) (דבי רב למדו ע"פ הגירסא המתוקנת מ- **לָךְ יְהִי־הָהוּא** לרבות מתן בכור בעל מום לכהן)

; ואידך (רב) - אמר (ברישא במד' קרח יח, יח) **ובשָׁרְם** - (המלה ברבים ללמד על) אחד תם ואחד בעל מום; **(רש"י - דמפיק מ- יְהִי־הָהוּא** שני ימים ולילה אחת בכור בעל מום שנתון לכהן מ- **ובשָׁרְם יְהִי־לָךְ** נפקא לשון רבים משמע אחד תם ואחד בעל מום.) ואידך - (דבי רב) **ובשָׁרְם** דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר. **(רש"י - ובשָׁרְם** לא משמע אלא תמימים והא דנקט לשון רבים דאבכורות דכולהו ישראל קאי).

הסבר בתבניות טעמים (רב) - אמר (ברישא במד' קרח יח, יח) **ובשָׁרְם** - (המלה ברבים ללמד על) אחד תם ואחד בעל מום; (דבי רב) **ובשָׁרְם** דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר. אפשר שבא לרבות על ישראל בכורות כהנים שגם בכור תם של כהן חייב בהבאה למקדש ובעל המום ינהג בו ככהן כבעלים ישראלים, פודה ונאכל. ומרב דבני רב נלמד כי **ובשָׁרְם** - טפחא ללא מרכא בתפקיד לרבות על בכור תם את הבכור בעל מום שגם הוא לכהנים אבל אוכלו בכל מקום, או מוכרו או מאכילו למי שירצה אפילו לנכרי **(רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ג)**, ועוד מרבה מעשר בהמה שהתם נאכל לבעלים בקדושה בירושלים ואילו בעל המום נפדה ומותר לבעלים לאכול ולמכור בשרו שלא בירושלים. **יְהִי־הָהוּא** - המלים נותנות זכות לבעלים (לתם - כהן, לבעל מום - הבעלים של הבכור, בהמת מעשר תמה לבעלים בירושלים, לבעלת המום מחוץ לירושלים) אבל הטעם **יְהִי־הָהוּא** - אתנה, מגביל לגבי בהמות בעלות מום מפני שעברו מקדושתן, שאינן נשחטות ונמכרות באיטליז (בית המטבחים) ואינן נמכרות במשקל אלא באומד.

אכילת בכורות תמימים לכהנים בירושלים בלבד מפורשת ב-**דברים ראה טו, כ לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה**. בקדשים הלילה הולך אחר היום **(בבלי חולין פגא)**. לכן אכילת תודה, חטאת, אשם הם ליום ולילה. בשלמים ובכורות הוסיף לאכילתם יום נוסף לכן היינו אומרים להוסיף לו גם לילה שאחריו. בא **לָךְ יְהִי־הָהוּא** - המלים **לָךְ יְהִי־הָהוּא** הוסיפו הויה של יום שני, הטעם **לָךְ** - מרכא, ריבה, לרב יום אכילה נוסף בבכור (וכנלמד לעיל למעשר בהמה) לדבי רב ריבה מתן בכור בעל מום לכהנים. ואפשר שגם ריבה זמן אכילת בכור ומעשר בהמה (תם ובעל מום), שמהמלים **שָׁנָה בשָׁנָה** לומדים שיאכל הבכור והמעשר בהמה עד תום שנתה של הבהמה, ואם בתם נפל מום שלושים יום ופחות לפני תום שנתו, אז מהטעם **לָךְ** - טפחא, ירבה לכל בעל מום עד שלושים יום מיום נפילת המום למצוא כהן לתת לו הבכור ואם לא מצא ישחטנו וימליח בשרו לשמרו עד שימצא כהן.

יְהִי־הָהוּא - אתנה מגביל לתם בכור ומעשר בהמה את היום השני לאור יום וממעט את הלילה שאחריו. ובעלי מום מגביל עד שנה עד שלושים יום מיום נפילת המום.

מקורות לדרישה בקדשים לילה הולך אחר היום: בבלי תמורה יד, א משום דבקדשים לילה הולך אחר היום, **בבלי חולין פגא, גמ' ת"ר**, את זו דרש ר"ש בן זומא: לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בקדשים, ובקדשים לילה הולך אחר היום, **רש"י לפי שכל הענין** - הפרשה הזאת סמוכה לקדשים דכתיב ירצה לקרבן אשה וסמך ליה אותו ואת בנו. **בקדשים לילה הולך אחר היום** - דכתיב **(ויקרא צו ז, טו) בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכַל לֹא-יִנְיַח מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר**: אלמא לילה שלאחריו קרי יום קָרְבָּנוֹ ... עַד-בֹּקֶר

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **זרעא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **זרעא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרעא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, ו; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גריש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.3 בראשית וישב לו,א: (התשע"ג)

בראשית וישב לו,א: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְיָשָׁב לוֹ אֲבִיו וְיָאֵל אֲחִיו וַיִּנְעָר-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מַה הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאֲמַךְ וְאֲחִיךָ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֲרָצָה:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְיָשָׁב לוֹ אֲבִיו וְיָאֵל אֲחִיו – מונח זרעא סגול – כאילו מוסיף על **וְיָאֵל אֲחִיו** וזהו פ' **רש"י**] לאחר שספר אותו לאחיו חזר וספרו לאביו בפניהם.

וַיִּנְעָר-בּוֹ אָבִיו – מונח זקף-קטן **וַיֹּאמֶר לוֹ** – מונח זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים כאן סלוק ... אתנה, כעין דבר שחזור וקורה, אפשר שיוסף חזר על סיפורי החלומות ודברים על אחיו בפני אביו ואביו חזר וגער בו. **מַה הַחֲלוּם הַזֶּה** – תביר מרכא טפחא **אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ** – מונח אתנה, התביר בתפקיד של לא ממש כפ' **רש"י**] ל- **הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאֲמַךְ** – כשם שאי אפשר באמך, כך השאר בטל.

ע"פ ב"ר אין חלום בלא דברים בטליו. לכן, **הַבּוֹא נְבוֹא** – מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבעה דברים כפ' **לקוטי שיחות – לה האדמו"ר מ"מ שניאורסהאן**] (א) דבר בטל שאמו רחל תבוא כי מתה; (ב) אבל יעקב לא ידע שהדברים מגיעין לבלהה (ב"ר ויחי ויח, שהיא השתחוה לבקש על האחים; (ג) דבר בטל שיעקב עצמו יבוא להשתחוות ואף יהיה עבדו, ובאמת ישראל לא השתחוה ליוסף אלא רק "וישתחו ישראל על ראש המטה"; (ד) דבר בטל שאחיו המבוגרים ממנו יהיו עבדיו, ישתחו לו, ובאמת היה זה כדי להוציא הדבר מלב בניו; (ה) יעקב היה סבור שתחיית המתים מגעת בימיו ורחל תחזור וזה לא היה כך. יעקב ידע שכללות החלום יתקיים כנאמר "ואביו שמר את הדבר" אלא שהעיקר היה קיום גזרת בין הבתרים וע"י שיתבטלו למלכות יוסף ויתבטלו כלפי שמים ולהיות מוכנים למלכות משיח בן דוד. **רש"י**] **בפרושו ל-הַבּוֹא נְבוֹא** – והלא אמך כבר מתה (ב"ר) – ע"פ כעין כעין מידה ל' לרבי אלעזר בר רבי יוסי הגלילי נוטריקון בחד אפי בחילוף אותיות, וכן מידה גורעין ומוסיפין ודורשין זה מרומז בתבות **אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא** בחלוקתן כך: **אֲשֶׁר רַחֵל מְתָה בּוֹא** (מקורות שונים)

רש"י] **בפרושו ל-הַבּוֹא נְבוֹא** – והלא אמך כבר מתה (ב"ר) – ע"פ כעין כעין מידה ל' לרבי אלעזר בר רבי יוסי הגלילי נוטריקון בחד אפי בחילוף אותיות, וכן מידה גורעין ומוסיפין ודורשין זה מרומז בתבות **אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא** בחלוקתן כך: **אֲשֶׁר רַחֵל מְתָה בּוֹא** (מקורות שונים)

בראשית וישב לו,א-ב: [כא] וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלַח מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנְוּ נַפְשׁ:

[כב] וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְרְאוּבֵן אֶל-תִּשְׁפָכוּ-דָם הַשְּׂלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר יַרְדֵּן אֶל-תִּשְׁלַחוּ-בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל-אָבִיו:

רש"י] – מכת נפש זו היא מיתה.

[כא] ... וַיֹּאמֶר – זקף-גדול, שלוש דרכים ש-**לֹא נִכְנְוּ נַפְשׁ**, מכה ישירה שהורגת, מכה עקיפה שגורמת לפציעה שמתים ממנה, גרמא שלא בשימוש בבני אדם, כגון הניחו בחמה ללא מים, הניחו ברוח, נתנו בפני חיות, הניחו בבור.

[כא] ... וַיֹּאמֶר – זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות, שאפשר כי שתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר. ע"פ **[תולדות יצחק]** לא נכה לשפוך דמו, אבל כדי לבזותו נכה בפניו עד שיצא דם, אחר שהסכימו הוסיף כלל **לֹא נִכְנְוּ** – מרכא טפחא, כעין רבוי בפרטים המאופין בכתוב **נַפְשׁ** – ובטעמו סלוק, המגביל ללמד שלא תצא נפשו בכל אופנים של הכאת נפש (פעילים וסבילים) וגם שום אופן של יציאת דם.

[בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשה פד]

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וגו' ואיכן היה, ר' יהודה א' כל אחד מהם היה משמש את אביו יומו ואותו היום היה של ראובן, ר' נתמיה א' בכור אני ואין הסירחון נתלה אלא בי, רבנין אמ' הוא מונה אותי עם אחי ואיני מצילו, הייתי סבור שנדחיתי מכוח אותו המעשה והוא מונה אותי עם אחי (בר' וישב לו,ט) וְהִנֵּה הַשָּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֲחֵרֵם וְאֲחֵרֵם עֶשֶׂר כּוֹכָבִים וגו' ואיני מצילו, אמר לו הקב"ה אתה פתחת בהצלת נפשות תחילה חייך אין מפרישין ערי מקלט תחילה אלא בתחומך הה"ד את בצר במדבר בארץ המישור לראובני וגו' (דברים ד מג). **[כב] וַיֹּאמֶר – קדמא, על שיוסף מנה אותו בין אחד עשר הכוכבים בחלומו שקדם לאירוע בדותן, התעורר ראובן להצילו.**

[כב] וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְרְאוּבֵן – קדמא מונח פסק זרעא,

[רמב"ן] - ... כי גם אני (ראובן) שנאתיו ורציתי שיומת ע"י אחרים. אבל אתם אל תהיו שופכים דם בידיכם חלילה לכם ... והכתוב ספר מה שאמר להם ראובן ושמעו אלי (זה משמאל לפסק) אבל דברים אחרים אמר להם מתחילה שלא קבלו ממנו (זה מימין לפסק) כמו שאמר להם "הלא דברתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם" (בר' מקץ) ... אמר אל-תִּשְׁפָכוּ-דָם בידכם ולא אמר דמו ... כי הראה עצמו שלא יאמר לאהבתו ... לימד אותם שאין עונש הגורם כעונש השופך דם בידי.
וַיֹּאמֶר – קדמא בתפקיד בתחילה, **אֲלֵהֶם** | מונח פסק במשמע של נתק, אי קבלה, כפי' **[רמב"ן]** דברים אחרים אמר להם מתחילה שלא קבלו ממנו.

[כב] וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְרְאוּבֵן – זרעא סגול, כעין מוסיף מהענין על הענין, ע"פ **[תיב"ע]** ... לא תשדון אדם זכאי, ע"פ **[ת"י]** – ואמר דלא נקטלינה דלא נתחייב באדמיה, שפיכת דם תוסיף עליהם חיוב מיתה, ואילו ע"פ **[רמב"ן]** מוסיף שיומת ע"י אחרים

בראשית וישב לו,א-ב: וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ הַבְּרָה וַיִּקְבֹּר לֶקַח אֵין בּוֹ מַיִם:

וַיִּקְחֵהוּ [בעה"ט] כתיב חסר וי"ו שלא לקחו אלא אחד והוא שמעון ועל כן ויקח מאתם את שמעון (להלן מב,כד) (ב"ר פד,טז). **וַיִּקְבֹּרְהוּ** – קדמא זקף-קטן במלה אחת, מוקדם שהוא מאוחר בענין

טט – הפשט הכתונת בפסוק הקודם עדיין איננה התנכלות לחיי יוסף. אבל **וַיִּקְבֹּרְהוּ וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ הַבְּרָה** אף שראובן התכוין להצילו, לשאר האחים או למעשה לשמעון שהוא היחיד שהורידו לבור **[בעה"ט]** זה הינו הענין המוקדם להרחקת יוסף מקרבתם (בין במיתה בין באופן אחר) ומכאן משתלשל הענין המאוחר של המכירה והירידה למצרים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תמצית ההשערות; אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרשא = מאריך, רבוי; זרשא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפשא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרשא טפשא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרשא תביר טפשא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרשא תביר טפשא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרשא טפשא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מעניין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרשא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרישי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרשא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

בראשית וישב לז,לו:

[לו] וְהַמְדַנִּים מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפוֹטִיפַר כְּרִים פְּרִיעָה שֶׁר הַטַּבָּחִים: פ

וְהַמְדַנִּים - קדמא זקא-קטן במלה אחת, מוקדם שהוא מאוחר בענין

ע"פ פירוש [אור החיים] המדנים היו המתוכים בקניה (מוקדם) ובמכירה (מאוחר), למצרים.

(בר' וישב לז,כד) וַיִּקְחֵהוּ וַיְשַׁלְכֵהוּ אֶתוֹ הַבְּרָה - קדמא זקא-קטן במלה אחת, מרשא טפשא אתנח.

(בר' וישב לז,לו) וְהַמְדַנִּים מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם - קדמא זקא-קטן במלה אחת, מרשא טפשא אתנח. כתבנית הטעמים של פתיחת

התגלגלות הירידה למצרים (לז,כד) כך כתבנית הטעמים של סיום הורדת יוסף למצרים (לז,לו).

הַבְּרָה - אתנח, מגביל כפירוש שפת"ח אלא ש(האחים)היו סבורים שאין בו אפילו נחשים ועקרבים דאל"כ איך רצו למכור אותו, כיון שראו הנס שעשה לו הקב"ה שלא הזיקו ולא המיתו אותו. (רא"ם)

בראשית וישב לז,כה: וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אֶרֶצַת יִשְׁמַעְאֵלִים בְּאֶה מִגְלַעַד

וַיִּנְמְלֵיהֶם נִשְׂאִים נְכֹאת וַצְרִי נֹלֵט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָה:

לְאָכַל-לֶחֶם - 3 פעמים בתורה, 3 בנביא, תמיד עם מקף. מקף כרב-מצב, (א) מאפה מחמשת מיני דגן ובפרט לחם (ב) כל דבר מאכל כגון

יין ע"פ [רש"י] (בר' ויצא לא,נד) לאכל לחם - כל דבר מאכל קרוי לחם, כמו (דניאל ה,א) עבד לחם רב, (ירמיה יא,יט) נשחיתת עץ בלחמו:

שתיית יין בסעודה היא בכלל אכילה ונלמדת מ-[בבלי יומא עו,א] ... שתייה בכלל אכילה היא. דאמר ריש לקיש: מנין לשתיה שהיא

בכלל אכילה - שנאמר (דב' ראה יז,כג) וְאֶכְלֶתָּ לֶפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מֵעַשָׂר דָּגָגָה תִּירְשָׁן וַיִּצְהָרְךָ, תירוש חמרא הוא וקרי ליה וְאֶכְלֶתָּ.

אפשר כי וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל-לֶחֶם - זרשא סגול, כעין הוספה שבקידוש במקום סעודה ישתה שתי רביעיות יין ויצא חובת סעודה.

אפשר כי וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל-לֶחֶם - זרשא סגול, כעין גריעה מסוג הענין בכתוב, משמעה גריעת יין מסעודתם, כפ' [רש"י] ב-[בר' מקץ מג,לד] וַיִּשְׂאוּ

מִשְׂאֵת מֵאֵת פְּנֵי אֱלֹהִים וְתָרַב מִשְׂאֵת בְּנִימָן מִמִּשְׂאֵת בְּלֵם הַמֶּשׁ דָּוִת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: ... וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ - ומיום שמכרוהו לא שתו יין,

ולא הוא שתה יין, ואותו היום שתו (ראה בבלי שבת קלט,א).

[בבלי שבת קלט,א] ואמר רב מלאי משום רבי יצחק מגדלאה: מיום שפירש יוסף מאחיו לא טעם טעם יין, דכתיב (בר' ויחי מט,כו; דב' וזאת לג,טו) לְקַדֵּךְ נִזְרֵי אֶחָיו: רבי יוסי ברבי חנינא אמר: אף הן לא טעמו טעם יין, דכתיב (בר' מקץ מג,לד) וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: מכלל דער

האידינא לא (הוה שיכרות). ואידך (ודעת רב מלאי משום רבי יצחק מגדלאה) - שיכרות (אצל האחים) הוא דלא הוה, שתייה מיהא הוה.

[מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת קלט,א]

ולפ"ז איכא למימר נמי דיוסף נזיר ממש היה אלא מפני כבוד מלכות גילח עצמו תוך ימי נזירותו וניחא השתא למאן דאמר שאף הם

לא שתו יין ולמה הוא נקרא נזיר ולא אחיו לפי שהוא היה נזיר ממש משא"כ אחיו שלא היו נזירים אלא כפרושים מיין ועי"ל (ועוד יש

לומר) שהוא נקרא נזיר למעלתו אע"פ שלא היה ברשות עצמו והיה בין הנכרים אעפ"כ היה נזהר בפרישות יין וק"ל:

[אבות דרבי נתן פמ"ה (אוצר החכמה)] ר' יוסי ואמר כשם שנתנו ארבע מדות בנשים כך נתנו באנשים.

האנשים גרגרניים קנתאניים צתותניים ועצלים, גרגרניים מנין שנ' (בר' וישב לז,כד) וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל-לֶחֶם. קנתאניים שנ' (שם, יא) ויקנאו

בו אחיו, צתותניים שנ' (שם כב,כג) והם לא ידעו כי שומע יוסף, עצלים מנין שנ' (שם מה,ט) מהרו ועלו אל אבי.

אמנם בהערה נאמר שלר' יוסי גרגרניים נלמד ממקרא אחר בכלה רבתי פ"ד, אבל אפשר לאמר כי וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל-לֶחֶם - זרשא סגול,

כעין הוספה מסוג הענין בכתוב על הענין, כאן רבוי מאכל. ויש לעיין בדבר כי מבבלי שבת קלט,א נלמד על גריעה בשתיית יין ואילו

מאדר"ג נלמד הוספה באכילה. ובספר [אבני אליהו] כתב כי הרמ"א עמד בזה האריך שבטי יה ערב להם לישיב לאכול לחם אחר מעשה כזו

... די"ל דעשו להבחין אם יערב להם האכילה או לאו. טט - לפי זה אפשר כי זרשא סגול יהיה בתפקיד גריעת תאבון לאכול כל מאכל

מהדין שפסקו. וב-[אבן ישראל, רב פישר ישראל]. ע' קמח, כתב כיון דסנהדרין שדנים למיתה אסורים לאכול לחם כל אותו היום

כדאייתא בסנהדרין (סג,א) והם דנו אותו כמסית ומדיח ולכן לא הוה צורך להשהות הדין ליום המחרת. אבל בסנהדרין לומד מפסוקים

אחרים כגון "לא תאכלו על הדם".

[פסיקתא רבתי (איש שלום) פסקא י - כי תשא]

... אכלו ושתו באו לברך אמר להם יהודה באים להרוג ומברכים להקב"ה אין אנו אלא מנאצים, מהו [מה בצע] כי נהרוג את אחינו

(שם שם /בראשית ל"ז/ כ"ו) אמר להם יהודה בוצע בירך ניאץ ה' (תהלים י' ג) אלא לכו ונמכרנו לישמעאליים (בראשית ל"ז כ"ו).

וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל-לֶחֶם. (שם שם /בראשית ל"ז/ כ"ה) א"ר יהודה הלוי בי רבי שלום הסיבה אחת שישבו השבטים ונטלו עצה על יוסף

למכרו זיכה את כל העולם כולו שנמכרו למצרים וכלכל את כל העולם בשני הרעב, וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל-לֶחֶם להאכיל לחם לכל העולם,

ואם עבירתם שלהם גרמה לכל העולם שיחיו, זכותם על אחת כמה וכמה, אף כאן מי גרם לפרשת שקלים העבירה של עגל, ואם

עבירתם למצוה, זכותם על אחת כמה וכמה כולך יפה רעייתי ומום אין בכך (שה"ש =שיר השירים= ד' ז).

וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל-לֶחֶם - זרשא סגול, אפשר שע"י ההסיבה יהודה הרהר תשובה ועבר מכסא של דין לכסא של רחמים. כלומר גריעה

מהדין והוספה ברחמים. וזה גם זיכה את כל העולם שיוסף כלכל אותו בשנות הרעב. זה מתאים לתפקיד זרשא סגול של גריעה מדין

ולהוספה ברחמים.

[אבן שלמה, רב ארנרין שלמה זלמן (אוצר החכמה)]. ע' 59. בתורת הסוד, ע"פ ליקוטי ש"ס להאר"י בחגיגה י"ד על מה שארז"ל

"שחקים שבו טוחנין מן לצדיקים", וַיִּשְׁבּוּ לְאָכַל-לֶחֶם (- זרשא סגול, בתפקיד הוספה) היינו שישבו לעשות היחוד של האכילה ...

כדי להמשיך שפע ופרנסה לשבור בר בארץ.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורד"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

בראשית וישב לז,כח:

ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את-יוסף מן-הבור וימכרו את-יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את-יוסף מצרימה:

(ז,כח) סחרים – רביע, ויש גרסאות בזקף-קטן ונראה כי זאת טעות דפוס, ואולי אפשר להסביר הרביע כפי' רש"י ודומבעה"ת שנמכר פעמים הרבה, ובפי' רש"י שיירת מדינים, ושיירת ישמעאלים ולבסוף מדינים שמכרוהו לפוטפר. הרי כאן **ארבעה מכירות**. **[רש"י] (ז,כח) ויעברו אנשים מדינים** - **[הם ישמעאלים; הם היו יושבים בארץ ישמעאל]**. זו היא שיירא אחרת, והודיעך הכתוב שנמכר פעמים הרבה. **וימשכו בני יעקב את יוסף מן הבור, וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים, והמדינים מכרו אותו למצרים** (ראה תנח' וישב יג).

[דומבעה"ת] (דעת זקנים מבעלי התוספות) מסביר את רש"י שנמכר פעמים הרבה באופן הבא: וימכרו את יוסף לישמעאלים. ... ויעברו אנשים מדינים סוחרים ומכרוהו אליהן בעודו בבור בעבור נעלים בספק אם חי אם מת ובעודם מושכים אותו מן הבור הישמעאלים באו אליהם וימשכו המדינים את יוסף מן הבור וימצאוהו חי וימכרו לישמעאלים וישמעאלים למדינים והמדינים למצרים הרי כאן **ארבעה מכירות וגו'**

(ז,כח) ויעברו – תרסא, אפשר בתפקיד אומדנה, כעולה מ-**[דומבעה"ת]** שאמדו את המחיר עבור יוסף בכסף ובנעליים.

(ז,כח) ויעברו ... וימכרו את-יוסף לישמעאלים – תרסא ... תביר אפשרות לחישוב כלשהו כעולה מ-**דומבעה"ת** שהישבו עשרים כסף לכל אח, או עשרים כסף זקוק

[דומבעה"ת] (ז,כח) בעשרים כסף ואם תאמר איך אדם יפה כיוסף לא נמכר כי אם במעט כזה, יש לומר שנמכר בעשרים כסף לכל אחד ואחד מאחיו. ... ויש אומרים בעשרים כסף זקוקים כסף שהרי חשבון אותיות כסף עולה ק"ס אסתרלי"ש בזקוק שקורין מאר"ק כלומר י"ג דינרים ופ' אסתרלינש.

(ז,כח) סחרים וימשכו – רביע פשטא, נדיר מאד, הערה שאינה קשורה להמשך.

(ז,כח) וימשכו ויעלו את-יוסף מן-הבור – זקף-קטן, אפשר כפי' **דומבעה"ת** שהעלוהו פעמיים, פעם לחצי גובה הבור ואז שבו פניו למראם הטבעי ונתגלה תאר יופיו, ואח"כ שהעלו את המחיר העלוהו החוצה.

[דומבעה"ת] (ז,כח) וימשכו ויעלו. מתחלה מכרוהו כשהיה בבור בעשרים כסף בלבד מפני שהוריקו פניו מפחד הנחשים ומיד וימשכו אותו עד חצי הבור ומיד חזר לו תאר יפיו כשנצל מן הנחשים וכשראוהו אחיו יפה ככתחלה לא רצו לתתו בעשרים כסף ואמרו להחזירו לבור ונתנו הישמעאלים (א)לים בפשרה מנעלים יותר וזהו שאמר הכתוב **(עמוס ב,ו) על-מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים וגו'**. ומיד ויעלו את יוסף מן הבור לגמרי.

[בעל הטורים] (ז,כח) בעשרים כסף. שהוסיף לו אביו משקל שני סלעים מילת (שבת י ב) ומכרוהו בכ' סלעים שיגיע לכל אחד שני סלעים (תנחומא וישב ב). ד"א דמי עבד הם ל' סלעים והם שמכרוהו בסתר הוצרכו לזלזל (למכרו בזול היינו להגביל מחירו) בו שלישי. ד"א שכן ערך מבוין עד בן כ' עשרים סלעים:

(ז,כח) בעשרים – מונח, בתפקיד רבוי (א) שנמכר בעשרים כסף לכל אחד ואחד מאחיו (דומבעה"ת); (ב) שנמכר גם עבור נעליים (דומבעה"ת); (ג) רבוי על מה שהוסיף לו אביו משקל שני סלעים מילת (שבת י ב) ומכרוהו בכ' סלעים שיגיע לכל אחד שני סלעים (תנחומא וישב ב), **(ז,כח) כסף** – הגבלה, דמי עבד הם ל' סלעים והם שמכרוהו בסתר הוצרכו לזלזל (למכרו בזול היינו להגביל מחירו) בו שלישי

רמזים לנעלים בפסוק: גי' **(עמוס ב,ו) נעלים** עולה 200, גי' זאת נמצאת בארבע האותיות האחרונות של הכתוב **(ז,כח) בעשרים כסף** - **כסף** עולה 200. המלה **מדינים** גי' ד' נע"ל; במלים **מדינים סחרים** האותיות **נים ס** מהוות את המלה מסנ"י – סנדלים בתרגום ארמי. **ויעברו אנשים מדינים סחרים** – ר"ת ו' א' מ' ס' – סומ"א – מישוהו נהג בהתעלמות?

ב"ה טוב טעם ודעת לדוני (טו"ל) כי ממצותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **זרנא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **זרנא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרנא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; **השלישיה** (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-טננא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 בראשית וישב לו,א:

בר' וישב לו,א: וַיִּקְנְאוּ בֹן אֶחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדָּבָר: וַיִּקְנְאוּ בֹן - מקף בתפקיד רב-מצב, דרגות קנאה שונות, **וַיִּקְנְאוּ בֹן אֶחָיו** – טפחא אתנה, אתנה מגביל ללמד שנשארו אחיו ולא סרו מן האחווה. ועוד שטפחא אתנה היא כתבנית טעמי "שמע ישראל" ללמד שהקנאה היתה בדבר הלכה לשם שמים, וראה קשר למעשה בראשית (א,א) כי האחים סברו שכבר הגיע זמן הגאולה ותיקון העולם, ויוסף חלם על שלבי הגאולה וזה מרומוז ב- **וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדָּבָר** – טפחא מרכא מקף-סלוק. הסלוק מגביל את מהות ההחלומות לענין אחד של הגאולה, מקף מלמד על רב-שלב בתהליך הגאולה כמו השלבים בחלומות, מרכא מאריכה את הזמן לגאולה, טפחא משנה משמעות מלת **וְאָבִיו** ומרבה על יעקב את הקב"ה בעל ההשגחה הפרטית על התהליך.

בראשית וישב לו,ג:

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיֶךָ רַעִים בְּשָׁכְם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְנָה אֲלֵיהֶם
וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִי:

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל - קדמא ואולא, בתפקיד הגורם הראשון להשתלשלות העיניים של מכירת יוסף והירידה למצרים.

בראשית וישב לו,טו: וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר מַה-תְּבַקֵּשׁ:

ראה **בשולי בבלי מועד קטן ט,ב בראשית וישלח לב,כה: וַיִּנְתֵּר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיִּבְקֹשׁ אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר:**

וַיִּבְקֹשׁ אִישׁ עִמּוֹ לעומת **וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ ... בַּשָּׂדֶה** – מצא איש ורב עמו זה שרו של עשו ובהשאלה יצר הרע, מצא איש בשדה ובא לעזרו זה גבריאל ובהשאלה יצר הטוב.

בראשית וישב לו,יב - טז:

וַיִּלְכְּוּ אֶחָיו לְרַעוֹת אֶת-צֶאֱן אֲבִיהֶם בְּשָׁכְם:

: [יב] **וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיֶךָ רַעִים בְּשָׁכְם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְנָה אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִי:** [יד] **וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אֶחָיֶךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֶּאֱן וְהַשְּׂבִי דְבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שְׂכֵמָה:** [טז] **וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר מַה-תְּבַקֵּשׁ:** [טז] **וַיֹּאמֶר אֶת-אֶחָי אֲנִי מְבַקֵּשׁ הַיְדֵדָה-נָא לִי אִיפֹה הֵם רַעִים:**

מאור ושמש בר' וישב לו,יב - טז וילכו אחיו וגו' וישלחו מעמק חברון ויבא שכם וגו' והנה תעה בשדה וגו'.

הפסוקים עוסקים בבירור ניצוצין הקדושים מאורות דתוהו שנפלו לעמקי הקליפות. (שקודם עולם התיקון יצאו האורות מעורבבין דין ורחמים ולא על הסדר, ונשברו (דבר הנקרא שבירת הכלים) ונפלו מהם ניצוצין הקדושים לעמקי הקליפות ... והנשמות העשוקים בקליפות. ...

... ולזה מרמזים הפסוקים הנה **אחיו רעים בשכם** מקום מדור הקליפות, **לכה ואשלחנה** וגו', ואף יוסף נזדרז לכוננה זו. אמנם, כאשר ראו קושי הקליפות שלא יתקנו על כן רצו להרוג את יוסף, [והיה בדעתם שיתוקן זאת על ידי הריגתו. אחר זה הבינו, שגם בהריגתו לא יתוקן זאת] על כן הוכרחו לְמַכְרוֹ למצרים. ולזה מרמזים הפסוקים **וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה בַשָּׂדֶה** רצה לומר, שהיה תוהו ומחשב לתקן זאת. **וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ** וגו' **וַיֹּאמֶר אֶת-אֶחָי אֲנִי מְבַקֵּשׁ** רצה לומר, את הניצוצין והנשמות הקדושים העשוקים אנכי מבקש לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות. וזה הסוד מרומוז בתיבת **שְׂכֵמָה** ראשי תיבות **שברי כלים מעולם התוהו** לתקן זאת, אמנם כאשר לא עלתה בידם והוצרכו למכור את יוסף ושב ראובן וגו' אמר אנה אני בא רצה לומר, שתיבות אנה אני הם ראשי תיבות של 'אל נקמות י"י אל נקמות הופיע' (טט - בשנוי סדר המלים) אשר מְכַנְנִים על ההרוגי מלכות, והיה מתאונן שעתה שלא נעשה התיקון יוכרחו להיות העשרה הרוגי מלכות, ואשר ישאר עוד יתברר מעט מעט, עד ביאת משיח צדקינו שיהיה במהרה בימינו, **אמן.**

[טז] **וַיֹּאמֶר** – זקף-גדול, שתיים מול אחד (טט - א) הניצוצין (טט - ב) והנשמות הקדושים העשוקים אנכי מבקש (טט - ג) לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות.

בראשית וישב לו,טו: וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר מַה-תְּבַקֵּשׁ:

בשיחת יוסף והאיש בשדה

דעת זקנים מבעלי התוספות כאן רמז לו השלושה גלויות ת' (טט – שנה) של גלות מצרים. ע' של גלות בבל. ה' של גלות אדום לסוף ה' אלפים יכלה במהרה בימינו וגו'

וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ - מונח זקף-קטן, שתי דרשות כפשוטו של מקרא **וְהִנֵּה תַעֲה בַשָּׂדֶה** - מרכא טפחא אתנה (טט - במלה ת'ע'ה)

וַיִּשְׁאַלְהוּ אִישׁ לְאִמֵּר – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שמצטרפים ענין אחד או שעל כל אחד חל אותו דבר או מצוה אפשר שהיו מספר שאלות קשורות, וכן מלת **לְאִמֵּר** כנוטריקון לאו אמור, ללמד שמשוהו חסר בכתוב, וע' פ' **דעת זקנים** שלא אמר בגלוי רמזי הגלויות.

על-פי **תרגום יונתן** האיש לא סיפר לו הדברים הבאים: א' ענין התרת שעבוד מצרים; ב' שהחוי רוצה לערוך קרב עם בני יעקב ובעקבות שנודע להם הדבר נבבואה נסעו לדותן שזה צפונה משכם. ולכאורה זה פלא כי אם רצו להגן על עצמם היו צריכים לנסוע דרומה. אם כן בטחו על השם שלא יפגעו.

מה-תבקש: מקף בתפקיד רב-חלק, רב-שלב, שליוסף היו בקשות אחדות, וטעם סלוק, מגביל בקשתו.

ב"ה טוב טעם ודעת (טסור"ל) כי במצוותות האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"א - התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' ששנויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, ו - זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - הקיש; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרישי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

בראשית וישב לז, יט - כ: [יט] וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הֲיֵהָ בְּעַל הַחֲלֹמוֹת הַלְזָה בָּא:
[כ] וַעֲתָהוּ לָכֵן וַנְּהַרְגֵהוּ וַנְּשַׁלְכֵהוּ בְּאֶתֶר הַבְּרִוֹת וְאָמְרָנוּ חֵיהָ רָעָה אֲכַלְתָּהּוּ
וַנְּרָאָה מֵה-יָהִי חֵלְמָתָיו:

פירוש מחשבות האחים על יוסף בסיפא ... (יט, כ) הֲיֵהָ בְּעַל הַחֲלֹמוֹת הַלְזָה בָּא. כלומר אין אנו צריכים לערמה כלל. כי לא להרגו באנו עליו מפאת שנאת חינוס. זולת אחרי אשר נגלה לנו מקור לכו למלוך עלינו ולמשול בנו. באנו לבטל חלומותיו. וכבר אמר החכם כי כל מעשה נקרא ע"ש תכליתה ואין זה רציחה כ"א שמירה מנזקי מחשבותיו. וזה שכתוב **ועתה**. אחרי שנזכר ענין חלומותיו. **לכו ונהרגוהו וגו' אפילו בידים (כ, יט) ונרְאָה מֵה-יָהִי חֵלְמָתָיו**. כלומר זה כל עיקר מחשבותינו לבטל תאות מלכותו.

[כ] וַעֲתָהוּ לָכֵן וַנְּהַרְגֵהוּ - כעין סדור שנחלק, קריאה עם פסק קריאה בלי פסק. קריאה בלי פסק זה רצף של ביצוע. בקריאה עם פסק נלמד החלת אפיון מ- (כ, יט) **לָכֵן וַנְּהַרְגֵהוּ** הוא ביצוע גזר הדין, על (כ, יט) **וַעֲתָהוּ** הוא הדין המשפטי החלת האפיון תהיה שמכך שיש ביצוע גזר דין נלמד שהיה דיון משפטי שהביא לגזר דין. (כ, יט) **וַנְּרָאָה** - זקף-גדול, שלוש סיבות לדונו למיתה בדיון המשפטי

(א) (כ, יט) **הֲיֵהָ בְּעַל הַחֲלֹמוֹת הַלְזָה בָּא:** (כ, יט) **וַעֲתָהוּ** - מונח פסק בראש פסוק, אפשרות ללימוד במידת סדור שנחלק, ללמד שעתה ינסה למלוך עלינו כחלומותיו לכן מותר להרגו אפילו בלי הערמה כדי למנוע נזק מעצמנו.
 (ב) ויש **מפרש** שדנו אותו כמורד במלכות יהודה
 (ג) **אור החיים** מפרש שדנו אותו כעד זומם

אור החיים (כ, יט) וַעֲתָהוּ לָכֵן וגו'. פי' (כ, יט) **לָכֵן** קודם שייגע הוא אצלם הם ילכו לקראתו, ... באותה עת עצמו ... וטעם **וַנְּהַרְגֵהוּ** ע"ד אומרם ז"ל עשרה בני אדם שהרגו אדם אחד אם כולם יחד **פטורים** ... **ונשליכוהו וגו' ואמרנו** -
 • **וְאָמְרָנוּ** - זקף-גדול אמירה בעלת נקודות לכאן ולכאן.

נקודות באופן אחד מן הסתם חולדה או ברדלס המצויים בבורות יאכלוהו וכוה נוכל לומר חֵיהָ רָעָה אֲכַלְתָּהוּ
נקודה באופן אחר לא שיאמרו "חיה רעה הרגתהו" וכוה אין מוציאים מפיהם דבר שקר וגו'.
חֵיהָ רָעָה - גי' רצ"ח, אפשר כי **חֵיהָ רָעָה** היה תחליף ל- רצ"ח

בראשית וישב לז, לד: וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמַלְתָּיו וַיִּשֶׂם שָׁק בְּמַתְנָיו וַיַּחְאֲבֵל עַל-בְּנֵי יָמָיו רַבִּים:
בראשית וישב לז, לה: וַיִּקְמוּ כָל-בְּנָיו וְכָל-בְּנֵיתָיו לְנַחְמוֹ וַיִּמָּאן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶבְדַּ אֶל-בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה
וַיִּבְכֶּה אִתּוֹ אָבִיו:

תורה תמימה (לה) וַיִּמָּאן לְהַתְנַחֵם - מאי טעמא, לפי שאין מקבלין תנחומין על החי. אבל המת משתכח מן הלב, שנאמר (תהלים לא, ג) **וַיִּשְׁכַּחְתִּי כְּמַת מִלֵּב הָיִיתִי כְּכֵלִי אֶבֶד:** ^(טז) [מס' סופרים פ' כ"א]:

תורה תמימה הערה כה) והמפרשים הקשו למה לא נתעורר יעקב מעצמו ע"פ כלל זה שאין מקבלין תנחומין על החי לחשוב שיוסף חי, וזה באמת דבר פלא. ומה שכתבו המפרשים דכלל זה גופא אנו למדין מיעקב, זה אינו, דהא בדרשא שלפנינו מביא מפסוק **וַיִּשְׁכַּחְתִּי כְּמַת מִלֵּב**, א"כ אנו יודעין זה ע"פ הטבע עצמו. ואמנם יש ליישב הענין ע"פ מה שכתב רש"י בפסוק זה בשם מדרש, וז"ל, אמר יעקב, סימן זה הי' מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה פני גיהנם, עכ"ל, וכפי הנראה דרשו דמה שאמר **אָבִד** ... **שְׂאֵלָה** הוא תואר לגיהנם, כמ"ש באגדה דחלק ק"ח א' אין שאול אלא גיהנם שנאמר ישובו רשעים לשאולה ו- **אֶל-בְּנֵי** הוא כמו על בני, ר"ל על אדות בני, דאל"ף ועי"ן מתחלפין, וכמו אל שאול ואל בית הדמים (ש"ב כ"א ב') שהם ממוצא אחד, ולפי זה י"ל שחשב יעקב דהא דאינו מקבל תנחומין אינו מפני שיוסף חי אלא מפני שהוא מיצר ודואג תמיד מפני הסימן הזה. וכוה יתבאר היטב לשון הפסוק (**בר' וישב לז, לה**) **וַיַּחְאֲבֵל עַל-בְּנֵי יָמָיו רַבִּים: וַיִּקְמוּ כָל-בְּנָיו וְכָל-בְּנֵיתָיו לְנַחְמוֹ**, ומשמע מהמשך הלשון שאחרי שהתאבל ימים רבים אז קמו לנחמו, וקשה למה התמהמהו לנחמו עד אחר ימים רבים, והלא מנהג המנחמים לבא מיד אחר מאורעת האבל, וגם הלשון **וַיִּקְמוּ** אינו מתבאר ברחבה, מהו **וַיִּקְמוּ**, והול"ל וינחמו אותו וכו'. אך לפי מש"כ י"ל דבאמת מיד אחר המאורע לא מצאו בניו ומשפחתו דברים במה לנחמו, כי ראו כי אמנם גדול השבר מאד, ואין מתראין לאדם בשעת קלקלתו, אך לאחר שעברו ימים רבים שהוא שיעור י"ב חודש [עיין נזיר ה' א'] וראו שהוא עדיין מתאבל, אז קמו כולם לנחמו בידיים מוכיחות שעדיין יוסף חי הוא, והיינו מהא גופא שעדיין מתאבל הוא ואינו מקבל תנחומין, ואלמלי מת הרי כבר הגיע זמן שכחה על המת. והשיב להם הוא, כי אינו יכול להתנחם בהוכחה זו, יען כי יכול להיות דמה שאינו מקבל תנחומין אינו מפני שהוא חי, אלא מפני הסימן המסור לו מראיית פני גיהנם שהוא מיצר ודואג על זה תמיד, וכמבואר. וכוה יתבאר הענינים והמשך לשון הכתובים על נכון, ודו"ק:

בבלי ברכות נח, ב ... אמר רבי יהושע בן לוי: הרואה את חברו לאחר שלשים יום אומר: ברוך שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לאחר שנים עשר חדש - אומר ברוך מחיה המתים. אמר רב: אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש, שנאמר (תהלים לא, ג) **וַיִּשְׁכַּחְתִּי כְּמַת מִלֵּב הָיִיתִי כְּכֵלִי אֶבֶד:**

ע"פ **תורה תמימה הערה כה)**
וַיִּקְמוּ - תרסא, בתפקיד שיעור ומלת **יָמָיו** משמעה י"ב חדש שחזקה על המת להשתכח מן הלב ואחרת הוא חי. **כָּל-בְּנָיו וְכָל-בְּנֵיתָיו** - קדמא ואולא, כעין כלל מלמד ... כלל זה שאין מקבלין תנחומין על החי לחשוב שיוסף חי, ... אך לאחר שעברו ימים רבים שהוא שיעור י"ב חודש [עיין נזיר ה' א'] וראו שהוא עדיין מתאבל, אז קמו כולם לנחמו בידיים מוכיחות שעדיין יוסף חי הוא,

וַיִּקְמוּ - תרסא, בתפקיד מחיצה, בעל בחינה נעלה, שמירה מפני מחיצת גיהנם. ...
וַיֹּאמֶר - זקף-גדול בתפקיד שלוש אמירות ו/או מחשבות: (טט - א) שכתב **רש"י** בפסוק זה בשם מדרש, וז"ל, **אמר** יעקב, סימן זה הי' מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה פני גיהנם, ... (טט - ב, ג) **והשיב להם הוא**, כי אינו יכול להתנחם בהוכחה זו, יען כי יכול להיות דמה שאינו מקבל תנחומין אינו מפני שהוא חי, אלא מפני הסימן המסור לו מראיית פני גיהנם שהוא (טט - ב) **מיצר** (טט - א) **ודואג** על זה תמיד,

ב"ה טוב טעם ודעת לדעת לטעם (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"ג – תמצית ההשערות: **אתנה**, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבי; מהפך פשטא = מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.5 בראשית וישב לו,א:

בראשית וישב לו,ד:

וינאמר לו לך-נא ראה את-שלום אחיך ואת-שלום הצאן והשבני דבך וישלחלו מעמך חברון ויבא שכםה:

שכל טוב (בובר) וינאמר לו. (מונח רביעי, לפחות ארבעה דברים, כאן שלבים באמירה) (טט – א) בתחלה אמר לו **(בר' וישב לו,ג) לכה**

לשון ענוה, אמר שמא לא ילך אצלם שהרי שונאין אותו, (טט – ב) כיון שקיבל עליו לילך, א"ל בציווי **לך-נא**, (טט – ג) לשון בקשה פייסו לומר שתהא רואה את-שלום אחיך שרויין: (טט – ד) **ואת-שלום הצאן**. שמא ניוזקו.

הסבר: מזה שיעקב ביקש בלשון מיוחדת **לך-נא** יש ללמוד שבמקום ששכיח הזקא לא תופס הכלל שלוחי מצווה אינם ניוזקים.

ויבא שכםה – מקום של פורענויות, ההיזק מצוי בו (ראה בהמשך **תורה תמימה הערה טז זי**)

את-שלום אחיך – חלק מן האחים שונאים ומקנאים ביוסף, כמשל להיזק מהבריות אליהם מגיע השליח.

ועכשו נראה זאת ע"פ תבניות הטעמים:

לך-נא – מקף בתפקיד רב-שלב, המסביר מדוע יוסף לא עצר בשכם כאשר לא מצא את אחיו והמשיך לדותן.

לך-נא ראה – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד מסיפור יוסף ממילת **ראה** שבשעת יום רואים סכנה והיזק מהבריות והמקום (ראה בהמשך

תורה תמימה הערה טו); וכן בפרשת נגעים כל "ראה" זה ביום)

(א) **סכנה מהבריות** מודגם ב-**את-שלום אחיך** – מקף מהפך פשטא,

את-שלום – מקף בתפקיד רב-מצב יחסי האחים עם יוסף (יחס בני לאה לעומת יחסי בני השפחות),

ובין בני לאה היו אחים שנאמר על יחסם ליוסף **(בר' וישב לו,ד) וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלום: (בר' וישב לו,יא) וינקאו-כו אחיו**, והשנאה והקנאה מביאים להיזק.

(א) **סכנה מהבריות** מודגם ב-**את-שלום אחיך** – מקף מהפך פשטא, להפך מצבב היחסים בין האחים

ויבא – טפחא בתפקיד רבוי פורעניות בשכם, כדרשה הבאה ב-**תורה תמימה ויבא שכםה** - תני משום רבי יוסי. מקום מזומן לפורענויות,

בשכם ענו את דינה, בשכם מכרו את יוסף **(תורה תמימה הערה טז)** ורומז בזה השליחות הזאת היתה ראשית הסבה ליירידת ישראל למצרים,

כמ"ש הקדוש ברוך הוא לאברהם המרומז בכתוב **וישלחלו מעמך חברון** - א"ר חנינא בר פפא, בעצה עמוקה של אותו צדיק שקבור בחברון דכתיב ב' **(בר' לך טו,ג) ידע מדע פי-גרו יתנה ורעף** ^(טז) [סוטה י"א א':] (ע"פ **תורה תמימה**), בשכם נחלקה מלכות בית דוד ^(יז)

[סנהדרין ק"ב א']:

הערה יז נראה טעם הדרשא בכלל שבא ליישב מה שקשה לכאורה איך נכשל יוסף בהליכתו זאת אחרי שיעקב שלח אותו ואמר לו **וישבני**

דבך, א"כ הלך בשליחות מצות כבוד אב, וקיי"ל שלוחי מצוה אינן נזוקין, על זה אמר דשכם הוא מקום מזומן לפורענויות והוי כמו שכיחא הזיקא, ובשכיח הזיקא לא אמרינן שלוחי מצוה אינן נזוקין כנודע בסוף מס' חולין קמ"ב א' ובכ"מ.

שכםה – סלוק, מגביל ללמד שרק במקום המזומן לפורענויות שם עלול להיות היזק לשליח לדבר מצוה. ואולי גם לומר שדווקא שכם ולא מקומות אחרים.

אופנים נוספים להסבר ע"פ תבניות הטעמים:

(א) **המלצה לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה:**

לך-נא ראה – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד (א) הקדם בבוקר ולך (תרגום של אולא) לדרך בשעות אור יום כמו **(בר' מקץ מד,ג) הבקר**

אור והאנשים שלחו המה ותמריהם: דרשה (ב) כי אין ראוי לתלמיד חכם ללכת בלילה אפילו קרוב לעיר מפני היזקים מסוגים שונים.

רמב"ם הלכות דעות פ"ה,ה"ט ... וכן לא יצא יחידי בלילה, אלא א"כ היה לו זמן קבוע לצאת בו לתלמודו (טט – אפשר גם לתפלה), כל אלו מפני החשד.

הלימוד מיתור מלת **ראה תורה תמימה** (יד) **לך-נא ראה** - ת"ר, **לך-נא ראה את-שלום אחיך**, מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי

בלילה ^(טז) [חולין צ"א ב']: **תורה תמימה הערה טו**) פרש"י בשעה שאדם יכול לראות והיינו ביום, עכ"ל, והוא רמז בעלמא, ואפשר לומר

דמדויק משום דיתור ה"י נאות לומר לך נא שאל או דרוש לשלום, דכן הוא לשון הרגיל בעלמא בשאלת שלום:

בבלי חולין צא,א ... **(בר' וישלח לב,ב) ויאבק איש עמו עד עלות השחר:** אמר רבי יצחק: מכאן לת"ח שלא יצא יחידי בלילה; רבי אבא

בר כהנא אמר מהכא ... ורבנן אמרי מהכא: **(בר' וישב לו,ד) לך-נא ראה את-שלום אחיך ואת-שלום הצאן** וגו';

רש"י מדקאמר **עד עלות השחר** - שמע מינה לא ניתנה רשות למדיק להזיק ביום לפיכך לא הוצרך שמירה:

מכאן לתלמיד חכם כו' - שהרי יעקב נשאר יחידי והוזק.

תוספות ... מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה - אומר ר"ת דדוקא נקט תלמיד חכם משום דמזיקין מתקנאים בהם כדאמרינן

ג' צריכין שימור מלך ות"ח וחתן וגו'

בית הבחירה למאורי תלמידי חכם אין ראוי לו לצאת יחידי בלילה ולא משום חשד בלבד אלא שהקנאה מצויה לבריות עליו וההיזק

מחזר ורודף אחריו דרשו ז"ל **(בר' וישלח לב,ב) ויאבק איש עמו** מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה:

טט – פסוק **(בר' וישלח לב,ב)** יעקב נגד שרו של עשו המראה היזק בלילה, פסוק **(בר' וישב לו,ד)** בשליחות יוסף אמור ללמד שביום אין רשות למדיק להזיק, אלא שבמקום שההיזק מצוי זה לא כך.

(ב) **המלצה לדרוש בשלום המיטיבים עם האדם:**

בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד ... **(בר' וישב לו,ג) ויאמר ישראל אל-יוסף הלא אחיך רעים בשכם,** ר' תנחומא בשם ר'

ברכיה נהג בו בכבוד כמורא האב על הבן, **ויאמר לו הנני**, א"ר חמא בר חנינא הדברים הללו היה יעקב אבינו נזכר ומעיו מתחכין, יודע היית שאחין שונאים אותך והיית אומר לי **הנני**, **(בר' וישב לו,ד) ויאמר לו לך-נא ראה את-שלום אחיך ואת-שלום הצאן**, את-שלום

אחיך ניחא אלא מאי **ואת-שלום הצאן**, (טט – ומסקנתו) הדא אמר שאדם צריך לשאול בשלום דבר שיש בו הנייה ממנו,

מדרש תנחומא (בובר) פרשת וישב סימן יג ... וכי הצאן יודעות, מהו שלום שאמר לו **ואת-שלום הצאן**, אמר ר' אייבו צריך אדם שיהא מתפלל על מי שהוא משביר אותו, לפי שהיה יעקב (טט – א) משתכר מצאנו (טט – ב) ואוכל החלב (טט – ג) ולובש הגו, לפיכך נצרך לשאול בשלומן, לכך נאמר **את-שלום אחיך ואת-שלום הצאן**.

את-שלום אחיך – מהפך פשטא נדרש לעיל **ואת-שלום הצאן** – מונח זקא-קטן, שתי דרשות:

(א) ע"פ **בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד** שאדם צריך לשאול בשלום דבר שיש בו הנייה ממנו, (טט – ג) לא אנשים)

(ב) ע"פ **מדרש תנחומא (בובר) פרשת וישב סימן יג** אמר ר' אייבו צריך אדם שיהא מתפלל על מי שהוא משביר אותו, (טט – יוסף

נהנה דרך יעקב ממה שהאחים וגם הצאן פירנסו אותם)

ב"ה טוב טעם ודעת ולמדינו (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבו; מהפך פשט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבו; זרקא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שני משמעות, רבו מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום: דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבו מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

בראשית וישב לז, לה: וישבו לאכל לחם

וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ושמעאלים באה מנלעד וימליהם נשאים נכאת וצרי גלט הולכים להוריד מצרימה:

לאכל לחם – 3 פעמים בתורה, 3 בנביא, תמיד עם מקף. מקף כרב-מצב, (א) מאפה מחמשת מיני דגן ובפרט לחם (ב) כל דבר מאכל כגון

יין ע"פ רש"י (בר ויצא לא, נגד) לאכל לחם – כל דבר מאכל קרוי לחם, כמו (דניאל ה, א) עבד לחם רב, (ירמיה יא, יט) נשחיתתה עץ בלחמו: שתיית יין בסעודה היא בכלל אכילה ונלמדת מ-בבלי יומא עו, א ... שתייה בכלל אכילה היא. דאמר ריש לקיש: מנין לשתייה שהיא בכלל אכילה – שנאמר (דב ראה יז, נג) ואכלת לפניו ה' אלקיך במקום אשר-יבחר לשכון שמו שם מעשר דגנך תירשן ויצררה, תירוש חמרא הוא וקרי ליה ואכלת.

אפשר כי וישבו לאכל לחם – זרקא סגול, כעין הוספה שבקידוש במקום סעודה ישתה שתי רביעיות יין ויצא חובת סעודה.

אפשר כי וישבו לאכל לחם – זרקא סגול, כעין גריעה מסוג הענין בכתוב, משמעה גריעת יין מסעודתם, כפ' רש"י ב-(בר מקץ מג, לד)

וישא משאת מאת פניו אלהם וירב משאת בנימן משאת פלם חמש ידות וישתו וישפרו עמו: ... וישפרו עמו – ומיום שמכרוהו לא שתו יין, ולא הוא שתה יין, ואותו היום שתו (ראה בבלי שבת קלט, א).

בבלי שבת קלט, א ואמר רב מלאי משום רבי יצחק מגדלאה: מיום שפירש יוסף מאחי לא טעם טעם יין, דכתיב (בר ויחי מט, כו; דב'

וזאת לבטא) לקדקד גזיר אהיו: רבי יוסי ברכי חנינא אמר: אף הן לא טעמו טעם יין, דכתיב (בר מקץ מג, לד) וישתו וישפרו עמו: מכלל דעד האידנא לא (הוה שיכרות). ואידך (ודעת רב מלאי משום רבי יצחק מגדלאה) – שיכרות (אצל האחים) הוא דלא הוה, שתייה מיהא הוה. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת קלט, א

ולפ"י איכא למימר נמי דיוסף נזיר ממש היה אלא מפני כבוד מלכות גילח עצמו תוך ימי נזירותו וניחא השתא למאן דאמר שאף הם לא שתו יין ולמה הוא נקרא נזיר ולא אחיו לפי שהוא היה נזיר ממש משא"כ אחיו שלא היו נזירים אלא כפרושים מיין ועי"ל (ועוד יש לומר) שהוא נקרא נזיר למעלתו אע"פ שלא היה ברשותו עצמו והיה בין הנכרים אע"כ היה נזיר בפרישות יין וק"ל:

(אוצר החכמה) אבות דרבי נתן פמ"ה ר' יוסי אומר כשם שנתנו ארבע מדות בנשים כך נתנו באנשים.

האנשים גרגריים קנתאניים צתותניים ועצלים, גרגריים מנין שנ' (בר וישב לז, נה) וישבו לאכל לחם. קנתאניים שנ' (שם, יא) ויקנאו בו אחיו, צתותניים שנ' (שם כב, כג) והם לא ידעו כי שומע יוסף, עצלים מנין שנ' (שם מה, ט) מהרו ועלו אל אבי.

אמנם בהערה נאמר שלר' יוסי גרגריים נלמד ממקרא אחר בכלה רבתי פ"ד, אבל אפשר לאמר כי וישבו לאכל לחם – זרקא סגול,

כעין הוספה מסוג הענין בכתוב על הענין, כאן רבוי מאכל. ויש לעיין בדבר כי מבבלי שבת קלט, א נלמד על גריעה בשתיית יין ואילו מאדר"ג נלמד הוספה באכילה. ובספר אבני אליהו כתב כי הרמ"א עמד בזה האריך שבטי יה ערב להם לישב לאכול לחם אחר מעשה כזו ... די"ל דעשו להבחין אם יערב להם האכילה או לאו. טט – לפי זה אפשר כי זרקא סגול יהיה בתפקיד גריעת תאבון לאכול כל מאכל מהדין שפסקו. וב-אבן ישראל, רב פישר ישראל, ע' קמה, כתב כיון דסנהדרין שדנים למיתה אסורים לאכול לחם כל אותו היום כדאיתא בסנהדרין (סג, א) הם דנו אותו כמסית ומדיח ולכן לא הוה צורך להשהות הדין ליום המחרת. אבל בסנהדרין לומד מפסוקים אחרים כגון "לא תאכלו על הדם".

פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא י - כי תשא

... אכלו ושתו באו לברך אמר להם יהודה באים להרוג ומברכים להקב"ה אין אנו אלא מנאצים, מהו [מה בצע] כי נהרוג את אחינו (שם שם /בראשית ל"ז /ז" כ"ו) אמר להם יהודה בוצע בירך ניאץ ה' (תהלים י' ג) אלא לכו ונמכרנו לישמעאלים (בראשית ל"ז כ"ו).

וישבו לאכל לחם. (שם שם /בראשית ל"ז /ז" כ"ה) א"ר יהודה הלוי בי רבי שלום הסיבה אחת שישבו השבטים ונטלו עצה על יוסף למוכרו זיכה את כל העולם כולו שנמכרו למצרים וכלכל את כל העולם בשני הרעב, וישבו לאכל לחם להאכיל לחם לכל העולם, ואם עבירתם שלהם גרמה לכל העולם שיחיו, זכותם על אחת כמה וכמה, אף כאן מי גרם לפרשת שקלים העבירה של עגל, ואם עבירתם למצוה, זכותם על אחת כמה וכמה כולך יפה רעייתו ומום אין בכך (שה"ש =שיר השירים= ד' ז).

וישבו לאכל לחם – זרקא סגול, אפשר שע"י ההסיבה יהודה הרהר תשובה ועבר מכסא של דין לכסא של רחמים. כלומר גריעה מהדין והוספה ברחמים. וזה גם זיכה את כל העולם שיוסף כלכל אותו בשנות הרעב. זה מתאים לתפקיד זרקא סגול של גריעה מדין ולהוספה ברחמים.

(אוצר החכמה) אבן שלמה, רב ארנריק שלמה זלמן, ע' 59. בתורת הסוד, ע"פ ליקוטי ש"ס להאר"י בחגיגה י"ד על מה שארז"ל "שחקים שבו טוחנין מן לצדיקים", וישבו לאכל לחם. (– זרקא סגול, בתפקיד הוספה) היינו שישבו לעשות היחוד של האכילה ... כדי להמשיך שפע ופרנסה לשבור בר בארץ.

בראשית וישב לז, לה: ויקמו כל-בניו וכל-בנתיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר פי-אחד אל-בני אבל שאלה

ויבך אתו אביו:

להתנחם ויאמר – זקף-קטן זקף-גדול – ג' המלים זקף-קטן זקף-גדול עולה יסו"ד מלכו"ת עולה תקע"ו (= 576), בתבנית טעמים כזאת גימטרית המלים המוטעמות וכן ההפרש בין גימטרית המלים ובין ג' מלת תקע"ו מרמזים על ענינים בפנימיות התורה,

ג' התוכן עולה 533 + 257 = 790 = 18 + 772 (יוסף) ח"י (מתגרה בו) אש"ת אדני"ו = ובאש"ת אדוני"ו (תלוי) י', י' אלו: (א) עשר טיפות המרומות ב-(בר ויחי מט, נד) ותשב פאתן קשתו ונפיו זרעי ידיו (ע"פ ש"ת תורה לשמה סימן תסא תשובה כתב מורנו זצ"ל בשער הגלגולים); (ב) 790 = בעש"ר הרג"י (מלכות הכתוב מדבר).

ההפרש בין ג' המלים ותקע"ו 790 – 214 = 576, העולה ע"פ אוצר הגי' של הרב י"ר פאלוך זצ"ל בין היתר למלת הצדי"ק עם האותיות. (שיחות פ' ויצא ט"ל), אפשר כרמז שיוסף עומד בצדקותו.

ועוד עולה למלת רן"ה: (בר וישלח לב, ז) רנוח תשימו בין עזר וגיון עזר: (ובספר פניני הקדמונים), (אסתו ד, ז) רנוח ונצלה יעמוד ליהודים במקום אבל,

וכן עולה למלת מלת רון"ה, נצנצה ביעקב רוח הקדש ואמר פי-אחד אל-בני אבל שאלה למצרים שהיא, ע"פ רב"ע למטה מארץ-ישראל, שתראה דמותי ליוסף (הצדי"ק עם האותיות) וינצל ח"י מן אש"ת אדני"ו וגם יעסוק בעש"ר הרג"י (מלכות) וימנע מיתתם בעתיד. זה אחד מהענינים בדרך סוד בפר' מקץ. יוסף ניסה להביא האחים להתחרט לפניו על מכירתו ובכך למנוע מיתת עשרה הרוגי המלכות, ככפרה על מכירתו. וגם (אסתו ד, ז) רנוח ונצלה יעמוד ליהודים ולכל העולם שיוסף יאכילם לחם ברעב.

ב"ה טוב טעם ודעת ולמדנות האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשט - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרנא - מוציא; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סדור שנהגה, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופוט, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.6 בראשית וישב לז,א (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית וישב מ,ה: וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלִילָה אֶחָד אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאִפָּה אֲשֶׁר לְמַלְךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֶסְוֵרִים בְּבֵית הַסֵּהר:
רש"י (ה) וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם - ויחלמו שניהם חלום, זהו פשוטו. ומדרשו (ב"ר פח,ד): כל אחד חלם חלום שניהם, שחלם את חלומו ופתרון חלום חברו; וזהו שנאמר (בר' וישב מ,ה) (וַיֵּרָא שְׁרֵי־הָאִפָּים בֵּי טוֹב פֶּתַר). אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלֹמוֹ - כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבא עליהם.

[בבלי ברכות נה - נו] עוסק בחלומות פתרונם והטבתם. ציטוטים מפסוקים של סיפור שר המשקים לפני פרעה (פר' מקץ) ומפסוק הקשור לחלום שר האופים (פר' וישב) ומפסוק בפתרון חלום פרעה ע"י יוסף (פר' מקץ) משולבים כמעט בסוף [בבלי ברכות נה,ב] בדיון על פתרון והטבת חלומות. אפשר שתבניות טעמי המקרא של פסוקים בפרשות אלו מרמזים על הדיון המפורט בפתרון והטבת חלום למי שנפשו עוגמה עליו מפני חלום שחלם.

זכריה יב,ב: פִּי הַתַּרְפִּים דְּבַרְיָאֵן וְהַקְּסוּמִים תְּזוּ שְׁקֹר וְחֲלֹמוֹת הַשָּׁאָא וְדַבְּרוּ הַכֵּל יַחְמִוּן עַל-כֵּן נְסִיעוּ כְּמוֹצְאָן יַעֲנֵוּ כִּי־אֵין רַעְיָה: פּ בַּמְדַּבֵּר בַּהֲעֵלְתֶךָ יב,ו: וַיֵּאמֶר שְׁמַעְיָא דְבָרֵי אִם־יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם הוּא בְּמִרְאָה אֵלֶיךָ אֲתוֹדַע בְּחֹלֹם אֲדַבְּרֵיבּוּ: קשר בין נבואה וחלום [בבלי ברכות נו,ב] שמואל כי הוה חזי חלמא בישא (ט: חלום רע) אמר: (זכריה יב,ב) וְחֲלֹמוֹת הַשָּׁאָא וְדַבְּרוּ (ט: בניחותא, שאין להתיחס אליהם). כי הוה חזי חלמא טבא (ט: חלום טוב) אמר: וכי ה-חלומות השאוא ודבריו? (ט: חלום טוב סימן טוב) והכתיב (במ' בהע' יב,ב) בְּחֹלֹם אֲדַבְּרֵיבּוּ. רבא רמי (מקשה): כתיב בְּחֹלֹם אֲדַבְּרֵיבּוּ וכתוב וְחֲלֹמוֹת הַשָּׁאָא וְדַבְּרוּ! - (ורבא פותר) לא קשיא, כאן (ט: במ' בהע' יב,ו) - על ידי מלאך (ראה הלן זוהר וישב קצא), כאן (ט: זכריה יב,ב) - על ידי שד (ט: לא מבורר האם תמיד או רק בדבר רע?). אמר רבי ביזנא בר זבדא אמר רבי עקיבא אמר רבי פנדיא אמר רב נחום אמר רבי בריה משום זקן אחד, ומנו - רבי בנאה: עשרים וארבעה פותרים חלומות היו בירושלים, ופעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם, ומה שפטר לי זה לא פתר לי זה - וכולם נתקיימו בי, לקיים מה שנאמר: כל החלומות הולכים אחר הפה. אטו כל החלומות הולכים אחר הפה קרא הוא? - אין, וכדרכי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה - שנאמר (בר' מקץ מא,יג) וַיְהִי פֶּאֶשֶׁר פִּתְרָלְגוּ בֵּן הָיָה. אמר רבא: והוא דמפשו ליה מעין חלמיה (פטר מעין העניין שהיה בחלום), שנאמר (בר' מקץ מא,יב) אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלוֹמוֹ וְהָאִפָּה אֲשֶׁר לְמַלְךְ מִצְרַיִם - מנא ידע? אמר רבי אלעזר: מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלומו ופתרון חלומו של חברו. אמר רבי יוחנן: השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו - הרי זו נבואה קטנה. ואמר רבי יוחנן, שלשה חלומות מתקיימין: חלום של שחרית וחלום שחלם לו חברו, וחלום שנפטר בתוך חלום. ויש אומר: אף חלום שנשנה, שנאמר (בר' מקץ מא,לב) וַיַּעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוֹם וּגו'.

(בר' מקץ מא) (יב) וְשֵׁם אֶתְנֵוּ גַעַר עֲבָרֵי עֶבֶד לְשֵׁר הַטְּבָאִים וְנִסְפְּרוּ לֹו וַיִּפְתְּרֵלְגוּ אֶת־חֲלֹמֵתֵינוּ אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלוֹמוֹ: (יג) וַיְהִי פֶּאֶשֶׁר פִּתְרָלְגוּ בֵּן הָיָה אֵתִי הַשֵּׁבִי עַל־פְּנֵי וְאֵתוּ תְּלָה: וְשֵׁם אֶתְנֵוּ - קדמא ואזלא, כעין כלל בפתרון חלום שיתקיים, וטעמי גַעַר עֲבָרֵי - מונח רביע, בתפקיד של לפחות ארבעה דברים, המלמדים על חלומות שעתידיים להתקיים. נביאם בסדר של [בבלי ברכות נו,ב] (ט - א) שפתרון חלום צריך להיות (בר' מקץ מא) אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלוֹמוֹ פֶּתַר מענין תוכן החלום, וזה מסביר כיצד 24 פותרים פתרו אותו חלום, ומה שפטר לי זה לא פתר לי זה - וכולם נתקיימו בי (ברבי בנאה), (ט - ופרט הכולל שלושה פרטים) ואמר רבי יוחנן, שלשה חלומות מתקיימין: (ט - ב) חלום של שחרית (ט - ג) וחלום שחלם לו חברו, (ט - ד) וחלום שנפטר בתוך חלום. ויש אומר: (ט - ה) אף חלום שנשנה, שנאמר (בר' מקץ מא,לב) וַיַּעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוֹם וּגו'. (ט - ו, מעין חלום) אמר רבי יוחנן: השכים (ט: משינה) ונפל לו פסוק לתוך פיו - הרי זו נבואה קטנה.

ב-[בבלי ברכות נה,ב] רבי יוחנן קשר בין שינה ובין נבואה. [זוהר פר' וישב קצא,ב] עוסק במקור הנבואה, קשר בין נבואה לחלום, מקור פתרון חלום ומקור חלום. **זוהר כרך א (בראשית) פרשת וישב דף קצא עמוד ב (בסוגריים פי' זהר בהיר (זה"ב), הרב דיא"מ אייכנשטיין) (בר' וישב מ,ה) וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלִילָה אֶחָד אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלֹמוֹ** וגו' תא חזי (ט: בוא וראה) דהא אתמר דכל חלמין אזלין בתר פומא, יוסף כד פשר להו חלמא אמאי פשר להאי פישרא טבא ולהאי פישרא בישא (זה"ב: כיון שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה, למה פתר לזה פתרון טוב ולזה פתרון רע) אלא אינון חלמין עליה דיוסף הוה (זה"ב: החלומות הראו גם על יוסף) ובגין דידע מלה על עקרא ושרשא דילה בגין כך פשר חלמא להו כמה דאצטריך (זה"ב: כיון שידע על עיקר ושורש שלו (של יוסף) על מה מרמו בעליונים, ע"כ פתר חלומותיהם לפי הצריך ליוסף ובני ישראל), לכל חד וחד פשר להון פישרא לאהדרא מלה על אתריה (זה"ב: לכל אחד פתר פתרון כדי להחזירו למקומו בשרשו, (ט: לשר המשקים שבשרשו טוב, ולשר האופים שבשרשו רע)), מה כתיב (בר' וישב מ,ה) וַיֵּאמֶר אֶלְהִים יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פִּתְרָנִים סִפְרוּנָא לִי, מאי טעמא (זה"ב: שתלה הדבר בהקב"ה), בגין דהכי מבעי ליה למפשר חלמא לפקדא פישרא לקודשא בריך הוא (זה"ב: כי פותר החלום צריך לצוות הפתרון להקב"ה שהוא יפתור (ט: ולא ליחס הפתרון לפיו)) בגין דתמן איהו קיומא דכלא וביה קיימא פישרא, (זה"ב: כי שם למעלה הוא קיום כל החלום, שמשם יוצא ובו קיים הפתרון, וכדמפרש ואזיל מקום שורש החלום, ומקום הפתרון כלהלן) (טעם למה החלומות הולכים אחר הפה, כי שורש הפתרון הוא במלכות דאצילות סוד הפה (ט: פתח אליהו מלכות פה תורה שבע"פ) ומשם ממשיך הפתרון החלום) תא חזי הא אתמר דדרגא דחלמא לתתא איהו (זה"ב: מדרגת החלום הוא למטה בעולם היצירה, כי שורש החלום הוא במלאך גבריאל כמו שנתבאר בדף קפ"ג ע"א) ואיהו דרגא שתיאאה (זה"ב: והוא מדרגה הששית למטה מן מדרגת הנבואה) בגין דהא מאתר דנבואה שריא עד האי דרגא דחלמא שיתא דרגין אינון (זה"ב: מקום שהנבואה שורה הוא בנצח דו"א, עד מדרגת גבריאל יש שש מדרגות, נצח הוד יסוד מלכות מיכאל גבריאל) וסלקא פישרא מדרגא דחלמא לדרגא אחרא (זה"ב: ולפתרון חלום צריך להעלות החלום עד מדרגה אחרת עד ספירת מלכות דאצילות), חלמא איהו דרגא דלתתא ופישרא קיימא עליהו (זה"ב: החלום במדרגה שלמטה מן המלכות, אבל הפתרון עומד בדרגה שעליו, שהוא מלכות העומד למעלה ממלאך גבריאל) ופישרא קיימא בדבור (זה"ב: הפתרון תלוי בדבור שהוא סוד המלכות, וזהו פי' שכל החלומות הולכים אחר הפה, כי פה הוא סוד המלכות כדאתא בתיקו"ז במאמר פתח אליהו, מלכות פה ותושבע"פ קרינן לה) ועל דא בדבור קיימא מלה (זה"ב: וע"כ תלוי הדבר בהדיבור סוד המלכות), דכתיב (בר' וישב מ,ה) הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פִּתְרָנִים הֲלוֹא לְאֱלֹהִים ודאי (זה"ב: שם אלקים) קאי על המלכות, שהוא סוד דינא דמלכותא, (ומתורין למה פתר לזה טוב ולזה רע, כי כן היה הדבר למעלה בשרשו במלכות, שהיא הפה שבה תלוי הפתרון ולא פיו של הפותר).

ב"ה טוב טעם ודעת ולדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה הפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה הפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – ב"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** 1 – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מעיני) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** – **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

ניתלמו – פרט קדמאה, המפורט בפרט בתראה **חלום שנייהם** – כלל **איש חלמו בלילה אחד איש פפתרון חלמו** – פרט

(בר' וישב מה) ניתלמו – (א) תרסא בתפקיד אפשרי של שעור כנדרש ב-**[בבלי ברכות נז,ב]** חלום אחד מששים לנבואה
(בר' וישב מה) ניתלמו – (ב) תרסא, בתפקיד: מחיצה נעלה, שורש, מקור לחלום במלאך גבריאל; שורש מקור פתרון החלום בספירת (מידת) מלכות וכנדרש ב-**[בבלי ברכות נז,ב]** חלום אחד מששים לנבואה שמקורה בספירת נצח דאצילות.
 נענין ב-**(בר' מקץ מא,יא)** ו**נתלמה חלום בלילה אחד אני והוא איש פפתרון חלמו חלמו**: הפסוק מספר על פתרון חלמו של כל שר. נשתמש במידת גורעין ומוסיפין ובמידת גימטריה באותיות ו**נתלמה ח** מתקבלת הגי' נצ"ז ועם הכולל מתקבלת המלה נצ"ח!
(בר' וישב מה) ניתלמו – (ג) תרסא, בתפקיד שעור פ"פ הזהר ופ"ל זה"ב: מקור החלום מדרגה ששית למטה ממדרגת הנבואה. ומקור הנבואה בנצח שבאצילות.

(בר' וישב מה) חלום שנייהם – קדמא ואולא, סדר השתלשלות מנבואה שבנצח, למלכות שבה נשאר פתרון חלום, והחלום עצמו יורד למלאך גבריאל, שבסיפור חלומות שרי פרעה הוליד חלום לשני אנשים (כעין שתי מחיצות) כפ'רש"י ע"פ **(ב"ר פחד,ד)** כל אחד חלם **חלום שנייהם**, שחלם את חלומו ופתרון חלום חברו, ועל פותר החלום להעלות החלום ממקורו במלאך גבריאל אל שורש הפתרון במלכות דאצילות.

כבעין פרט בתראה נאמר: **(בר' וישב מה) איש חלמו בלילה אחד** – מהפך פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן מלמד שני דברים, (א) כנדרש ב-**[בבלי ברכות נה,ב]** אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו. (ב) אין חלום בלי דברים בטלים. אלא שכאן הדברים הבטלים לא היו בטלים אלא לא נגעו לשרי פרעה.
 אפשר כי טעם מונח של **בלילה** בתפקיד של תוספת, שלא שייכת אליהם והם אח"כ לא ספרו, וזה מרומז בטעם **(בר' וישב מה) בפתרונם** – זקא-גדול, חלום הנוגע בשר המשקים, בשר האופים וביוסף ודרכו לכלל ישראל.
 עכשו נסביר את: **איש חלמו** – מהפך פשטא. מסביר המלבי"ם כי עבירת שר המשקים הייתה חמורה מעבירת שר האופים. ונדרש ב-**[בבלי ברכות נה,ב]** אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו. וכתב ה-**[דרשות לחם שלמה, הרב ארנרין ש"ע ע' סב]**, כי שר המשקים הרהר תשובה על עבירתו וכל יום היה מתחרט עליה, ואילו שר האופים היה בדעתו שלא חטא כלל לכן לא הרהר תשובה. תבנית הטעמים של **איש חלמו** – מהפך פשטא מלמדת על היפוך הדין מפשטות המעשה. שר האופים למרות עבירתו הקלה הומת. שר המשקים ע"י תשובה התהפך דינו לשוב לתפקידו. ומתוך שהקב"ה עורר אותו לתשובה היה ליוסף שני דברים בבואו לפתור את החלום (א) תוכנו המרמז לכנסת ישראל (ב) שהתוכן הגיע באמצעות בעל תשובה. וכך יוסף ידע להעלות את החלום למקור פתרונו, (מלכות שבאצילות) וכך הגיע אליו בשורת הישועה ליוסף ודרכו עבור עם ישראל. שר האופים שלא חזר בתשובה נושא את בשורת העונש מחרון אף ה' במצרים אחרי שישעבדו את ישראל, מעל ומעבר לגזרת "ברית בין הבתרים" ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם". כעין דרך "צדיק" (שר המשקים בשורשו היה טוב) באה בשורה טובה, דרך רשע (שר האופים בשורשו היה רע) באה בשורה קשה.

בראשית וישב מה: ח: ניאמרן אליו חלום חלמו ופתר אין אתו ויאמר אליהם יוסף חלום לאלהים פתרוןם ספרונא לוי: פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) (בר' וישב מה) ניאמרן אליו חלום חלמו. לא אמרו חלומות חלמו, אלא חלום, אמרו לו חלום שנינו דומין זה לזה, זה בשלשה שריגים, וזה בשלשה סלי חורי: ד"א חלום חלמו. כל אחד ואחד חלמו בראשו: **(מה) חלום לאלהים פתרוןם**. שהקב"ה נתן דעת לבני אדם לפתור חלומות, והן הולכים אחר הפה:
(בר' וישב מה) ניאמרן אליו חלום חלמו – זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים, אפשרות להיקש, מחלום לחלום, מפתרון לפתרון, מדרך פתרון לדרך פתרון כמו שלמדו ב-**[בבלי ברכות נז,ב]** וב-**[זוהר פר' וישב קצא,ב]**.
(בר' וישב מה) ניאמרן אליהם – קדמא ואולא, כעין כלל של סדר פעולות יוסף – רביע, ארבעה דברים **חלום לאלהים פתרוןם** – מהפך פשטא זקא-קטן, **ספרונא לי** – מקף טפחא סלוק, **ספרונא** – מקף כרב-מצב של הפתרון. **ספרונא** – טפחא כשנוי, היינו פתרון החלום משנתה, הולך אחר הפה של הפותר. מלת "נא" קשורה לשער של קדושה. **לי** – סלוק, מגביל. יש לבקש פתרון רק מאדם המקדש עצמו, שמבטל עצמו לקב"ה. הקב"ה נתן דעת (רק) לבני אדם (קדושים) לפתור חלומות (טט: קצת מן ההסבר ע"פ תורה ופירושה – הרב אברהם אלאשוילי), וע"פ **[בבלי ברכות נה,ב]** רבא הסביר כי הכתוב "בחלום אדבר בו" זה ע"י מלאך.

אפשר כי הכלל ופרט כאן מלמדים כנאמר ב-**[בבלי ברכות נה,ב]** אמר רב הונא בר אמי אמר רבי פדת אמר רבי יוחנן: (טט: **ניאמרן אליהם** – קדמא ואולא כעין כלל למצב הבא) הרואה חלום ונפשו עגומה (טט: כמודגם בשרי פרעה) ילך ויפתרנו בפני שלשה. יפתרנו? והאמר רב חסדא: חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא! – (טט: יעשה ארבע פעולות כנרמז בטעם רביע של יוסף – פעולה א (ראה **ש"ע א"ח ס' רכ,ס"א**)) אלא אימא: יטיבנו בפני שלשה. ליתי תלתא ולימא להו: חלמא טבא חזאי. ולימרו ליה הנך: טבא הוא, וטבא ליהוי, רחמנא לשוייה לטב. שבע זימנין לגזורו עלך מן שמיא דלהוי טבא, ויהוי טבא (**[פרישה על טור א"ח הלכות ברכת הפירות ס"ו רכ]**) שיאמרו זאת לפחות 3 פעמים ועד 7 (בתוך ה-**טור** ... וכתב בה"ג שאומר עננו באלהי נצור).
 (טט: פעולה ב) ולימרו שלש הפוכות (טט: כמרומז ב- **חלום לאלהים פתרוןם** – מהפך פשטא זקא-קטן), ושלוש פדויות, ושלוש שלומות. שלש הפוכות – **(תה' ל"ב) הפכת מספד' למחול לי פתחת שקי ותאמרני שמחה: (דמיהו ל"ב) אַז תשמח פתולה פמחול ופתרני וזמנין יתגו והפקתי אבלין לשון וגו', (דב' תצא כ"ג) ולא-אָהָה ה' אֶלְהֵיךָ לְשִׁמְעֵ אֵלֵיכֶם וַיְהַפֵּךְ וְגו'.**
 (טט: פעולה ג) שלש פדויות – דכתיב **(תה' נה"ט) פָּדָה בְּשָׁלוֹם גַּפְשִׁי מִקְרָבֵי לִי וגו', (שעיהו לה') וּפְדוּיֵי אִי' יִשְׁבֹּן וגו', (שמו"א יד,מה) וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־שָׂאֵל הַיִּזְרְהוֹן יְמוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה וגו'.**
 (טט: פעולה ד) שלש שלומות – דכתיב **(שעיהו נו"ט) בִּנְיָא נֹב גִּבְ שִׁמְחִים שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחֵק וְלִקְרֹב אֲמַר ה' וַיִּפְאֲתוּ: (דח"א יב"ט) וַיִּזְחַק לְבָשָׂה אֶת־עַמְּשׂוֹ רֹאשׁ הַשְּׁלוֹשִׁים לֵךְ דְּוִיד וַעֲמָךְ בְּיָשִׁי שְׁלוֹם לֵךְ וְשְׁלוֹם לְעִזְרָבָד וגו', (שמו"א כה') וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לְגַי וְאָתָּה שְׁלוֹם וּבִיתְךָ שְׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר־לְךָ שְׁלוֹם.**

[ש"ע א"ח הלכות ברכת הפירות ס' רכ,ס"א] הרואה חלום (א) ונפשו עגומה עליו, (ב) א יטיבנו (ג) באפי תלתא דרחמי (פי' שאוהבים אותו) ליה, ולימא באפייהו: חלמא טבא חזאי, ולימרו אינהו: טבא הוא (ד) [ב] וטבא ליהוי ב וכו'.
סעיק ב (ה)משנה ברורה: עוברות ומניקות יפדו בממון)) ג יפה (ו) תענית "מג"א, משנה ברורה: עם תשובה) לבטל חלום רע, (ז)משנה ברורה: התענית רשות)) כאש לנעורת. הגה: ודוקא בי ביום, ד ואפי' בשבת, ועיין לקמן סימן רפ"ח.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות; אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבי; מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא – טרףא – שנוי משמעות, רבי ממש; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; זקף-רביע – 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.7 בראשית וישב לו,א (התשע"ז) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית וישלח לו,מג: אלוף מגדיאל אלוף עינים אלהו אלופי אדום למשבתם בארץ אחרתם הוא עשו אבי אדום: פ

בראשית וישב לו,א: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:

בראשית וישב לו,ב:

אלהו תלדות יעקב יוסף בן-שבע עשרה שנה הוה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלחה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל אביהם:

נברר משהו ממה שלמד הפסוק (בר' וישב לו,א) **וישב יעקב** וגו' וקשרו ל-(בר' וישב לו,ב) **אלהו**.

המלה אלה נדרשת כפוסלת את המוזכרים לפניו. כגון ב-**מדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות קנג, דף צ"ט, ע"א**] ילמדנו. **אלהו תלדות יעקב יוסף**, א"ר אבהו כל מקום שנ' **אלה**, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים, **אלהו תלדות יעקב**, פסל לאלופי עשו. ואילו -**ישמות רבה (וילנא) פרשת משפטים פרשה לג**, למד לפסול את אלופי עשו מכתוב חסר וזה לשונו ... ולכן (בר' תול' כה,ט) **תולדת יעקב** חסר (אות ו'ו שניה) להוציא יעקב מכלל הרשעים, כיוצא בו (בר' וישב לו,ב) **אלהו תלדות יעקב** (חסר אות ו'ו ראשונה) פסל לאלופי עשו.

אפשר שמהסמיכות (בר' וישב לו,א) **בארץ כנען** (בר' וישב לו,ב) **אלהו** בא גם לפסול את יושבי כנען שע"פ **ת"ר** [ישו] **לקח טוב (דב' וא**

ויא)] עבדו האדמה, נטעו, חצבו ובנו כדי שבני ישראל יירשו אותם.

לכן טעם מונח לגרמיה (=מונח פסק) ב-(בר' וישב לו,ב) **אלהו** אמור ללמד משהו אחר.

כתב ה-**אלשיך** [בר' וישב לו,א) **וישב יעקב**. הנה פסוק זה יראה בלתי מקושר לא למעלה (ט: לכתוב לפניו) ולא למטה (ט: לכתוב אחריו). והנה אמרו רבותינו ז"ל **[בראשית רבה פד,ג]** בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא וכו'. הנה שקשרו הכתוב אל מה ש(כתוב)אחריו. עכשו נסביר חלק מפסוק (לו,א) ע"פ **[כלי יקר]** תוך שילוב תבנית הטעמים בפירושו.

(בר' וישב לו,א) **וישב יעקב** – מונח זקף-קטן, זקף-קטן כשני לימודים, מונח עשוי להוסיף לימוד של מצב בנינים.

פי' **[כלי יקר]** לימוד (א) ... שמאשים את יעקב על שביקש לישב בעולם הזה ישיבה של קבע להיות כתושב בעולם הזה במקום מגורי אביו, כי אביו לא כן עשה אלא היה בעולם הזה כגר וכאורח נטה ללון, לפי שאמר לו הקדוש ברוך הוא (בר' תול' כה,ג) **גור בארץ האֵת**

... אף-על-פי שיצחק כמו אברהם היו תושבי **ארץ כנען** כי שלהם היא מן הדין (בר' ח"ש כג,ד) **גר-ותושב אנכי עמכם**

לימוד (ב) דבר אחר, שכבר נאמר לאברהם (בר' לך טו,ג) **ויאמר לאברהם ידע תדע פירגו והנה זרעך בארץ לא לךם ונעבדום וענו אתם ארבע מאות שנה**; וגם יעקב יש לו חלק בפריעת חוב זה והוא ביקש ישיבה של שלווה במקום מגורי אביו ... בארץ כנען, ורצה לקבל חלק במתנת הארץ, ולא רצה לשלם חוב כי גר יהיה זרעך, על כן קפצה עליו רוגזו של יוסף לכך נאמר **בארץ כנען**, ואילו לא בטלה

מיעקב ישיבה של מנוחה לא היו ימים אלו עולים לו למספר ארבע מאות שנה והיה מתאחר הקץ בהכרח: מכך מגיעים להסבר הקשר בין פסוק (לו,א) ו-(לו,ב)

(בר' וישב לו,ב) **אלהו תלדות יעקב** – מונח לגרמיה (=מונח פסק) מונח רביע, יש כאן שתי קריאות. (א) קריאה עם פסק **אלהו** – מונח לגרמיה (=מונח פסק), טעם פסק של המונח לגרמיה מפסיק את שתי כוונות יעקב (א) ישיבה של שלווה בעולם הזה (ב) ישיבה כגר **בארץ כנען**

ובכך לקיים את גזרת ברית בין הבתרים בלי השעבוד והענוי. אובחן שבאחד מתפקידי טעם פסק, רעיון הכתוב משמאלו עובר לימין הפסק ונדרש בו דבר נוסף. כאן הרעיון הוא התולדות של "רוגזו של יוסף" שקופץ על כוונות יעקב שבפסוק (לו,א) ומשבשם. (כאן כביכול קופץ מעל הפסק)

(ב) קריאה ללא פסק כ-**מדרש ילמדנו**] ד"א **אלה תלדות יעקב יוסף**, כל תולדות הללו (בני יעקב) לא באו אלא בזכותו של יוסף.

(בר' וישב לו,ב) **תלדות יעקב** – מונח רביע, לפחות ארבעה דברים משותפים ליעקב וליוסף, כגון הנדרש ב-**מדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות קנג, דף צ"ט, ע"א**] ... א"ר שמואל לא היה צריך לומר אלא אלה תולדות יעקב ראובן, אלא מהו **תלדות יעקב יוסף**, כל מה שאירע לזה אירע לזה. (ט: א) מה יעקב נולד מהול, אף יוסף נולד מהול. (ט: ב) מה יעקב היתה אמו עקרה, אף יוסף היתה אמו עקרה. (ט: ג) מה זה נתקשה אמו בשעת הלידה, אף יוסף נתקשה אמו בשעת הלידה. (ט: ד) מה זה אמו ילדה שנים, אף זה כן. (ט: ה) מה זה אחיו שונא אותו, אף זה כן. (ט: ו) זה רועה, וזה רועה. (ט: ז) זה נשטן, וזה נשטן. (ט: ח) זה נגנב, וזה נגנב. (ט: ט) זה נתברך בעשר ברכות, וזה נתברך בעשר ברכות. (ט: י) זה יצא חוצה לארץ, וזה יצא חוצה לארץ. (ט: יא) וכן כל (דף צ"ט, ע"ב) המאורעות שארעו ליעקב ארעו ליוסף. הוי **אלה תלדות יעקב יוסף**. רבה פ"ד, ילמדנו.

וכגון הנדרש ב-**[בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד,ו]** א"ר שמואל בר נחמן **אלהו תלדות יעקב יוסף** לא היה צריך קרא למימר כן אלא אלה תולדות יעקב ראובן, אלא מה ת"ל יוסף אלא שכל מה שאירע לזה אירע לזה, (ט: א) מה זה נולד מהול אף זה נולד מהול, (ט: ב) מה זה אמו עקרה אף זה אמו עקרה, (ט: ג) מה זה אמו ילדה שנים אף זה אמו ילדה שנים, (ט: ד) מה זה בכור אף זה בכור, (ט: ה) מה זה נתקשה אמו בלידה אף זה נתקשה אמו בשעת לידה, (ט: ו) מה זה אחיו שונא אותו אף זה אחיו שונאים אותו, (ט: ז) מה זה אחיו בקש להרגו אף זה בקשו אחיו להרגו, (ט: ח) מה זה רועה אף זה רועה, (ט: ט) מה זה נשטן וזה נשטן, (ט: י) מה זה נגנב שתי פעמים וזה נגנב שתי פעמים, (ט: יא) מה זה נתברך בעשר ברכות, וזה נתברך בעשר ברכות, (ט: יב) מה זה יצא חוצה לארץ וזה נשא אשה מחוצה לארץ וזה נשא אשה מחוצה לארץ, (ט: יג) מה זה הוליד בנים מחוצה לארץ וזה יצא חוצה לארץ וזה יצא חוצה לארץ, (ט: יד) מה זה נתברך בית חמיו בשבילו, וזה ליווהו מלאכים, (ט: טו) מה זה נתגדל ע"י חלום וזה נתגדל ע"י חלום, (ט: טז) מה זה נתברך בית חמיו בשבילו וזה נתברך בית חמיו בשבילו, (ט: יז) מה זה ירד למצרים וזה ירד למצרים, (ט: יח) מה זה ירד למצרים וזה ירד למצרים, (ט: יט) מה זה נתברך בית חמיו בשבילו וזה משביע, (ט: כ) מה מצוה וזה מצוה, (ט: כא) מה מת במצרים וזה מת במצרים, (ט: כב) מה נחנט וזה נחנט, (ט: כג) מה העלו עצמותיו וזה העלו עצמותיו.

וכגון הנדרש ב-**[מדרש נחומא (בובר) פרשת וישב (ה)]** ד"א **אלהו תלדות יעקב יוסף**, (ט: א) שהיו פני יוסף דומין ליעקב, מנין, שכן הוא (בר' וישב לו,ב) **וישראל אהב את-יוסף [מפלג בניו ביי-בדו-אגנים הוא לו, והרי בנימין קטן ממנו והוא אומר בן זקונים, אלא שהיה איקונין דומה לו הוי אלהו תלדות יעקב יוסף]**. (ט: ב) מה יעקב העמיד שבטים, אף יוסף העמיד שבטים, שנאמר (בר' ויחי מח,ה) **אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהודה ויוסף**: (ט: ג) ד"א מה יעקב נתכסה מאביו כ"ב שנה, כך יוסף נתכסה מאביו כ"ב שנה, הדרשה על הפסוק ורוב הדרשה על מונח רביע עוסקות בדברים עתידיים, כעין אין מוקדם ומאוחר בתורה בין פרשות שונות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמנית – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דראג** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה הפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה הפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שממעותים חלק הפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל פרט, רבוי מיעוט; **דרוש בפסוק** בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

בראשית וישלח לו, מג: אלוף מגדיאל אלוף עיגם אלהו אלופי אדום למשבתם בארץ אחרתם הוא עשו אבי אדום: פ
בראשית וישב לו, זא: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:
בראשית וישב לו, זב:
אלהו תלדות יעקב בן-שבע עשרה שנה הנה רעה את-אחיו בצאן ותוא נער את-בני בלקה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם:

רש"י ישן (דבר אחר **וישב יעקב** הפשטני הזה נכנסו גמלי טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולו, מה כתיב למטה **(בר' וישב לו, זב)** **אלהו תלדות יעקב יוסף, דכתיב (עובדיה א, יח)** **והנה בית-יעקב אש ובית יוסף להנה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם):**
יעקב אבינו ראה בפועל בקימת אלופי עשו ובנבואה שיציקו לישראל, ושהקב"ה יכתיבם למשה רבנו שיכתבם בתורה בסוף פרשת וישלח. ואז יפתח בפרשת וישב ב-**(בר' וישב לו, זא)**, **וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:** וברישיא של הפסוק שאחריו **(בר' וישב לו, זב)** **אלהו תלדות יעקב יוסף** נבואה המלמדת שיוסף יהיה כעין גואל ראשון ודוגמא לגואלים אחרים. ובעז"ה עוד נזכה לקיום הנבואה **(עובדיה א, יח)** **והנה בית-יעקב אש ובית יוסף להנה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם.**

תבנית הטעמים של **(בר' וישב לו, זב)** **יוסף בן-שבע עשרה שנה הנה רעה את-אחיו בצאן**, מיוחדת מאד באשר אחרי "גרשיים מהפך פשטא" נמצא טעם קדמא. אם נשים את התבנית "מהפך פשטא" כמאמר מוסגר, מתקבלת תבנית גרשיים ... קדמא, כאילו כתוב **יוסף הנה רעה את-אחיו** – אז תבנית הטעמים היא גרשיים קדמא מהפך פשטא בתפקיד של ענין שהתחיל מושהה ויתחיל שוב.
ע"פ **[התורה"מ (המלבי"ם)]** יעקב התיישב בקביעות בארץ (א) מצד שהיא ארץ מגורי אביו והיה אצלו כארצו ומולדתו ובית אביו, (ב) מצד שהיא ארץ כנען, המוכנת לקדושה ולהשגחת ה'.
כאן **ארעה ההשגחה** מצד גורת בין הבתרים, המשך **(התורה"מ)** ולכן סבב מסבב הסכות הספור שיבא בפרשה עשי"כ נתגלגל שירדו למצרים: האם גורת בין הבתרים התקיימה במלואה במצרים? התורה שבעל-פה עונה שיציאת מצרים בשעה שארעה מנעה כליון עם ישראל, לכן נותר זמן מקיום מלוא הגזרה (ישבו 210 שנים ונותר עוד 190 שנה), וזמן זה מתבטא בגלויות שונות שעם ישראל עובר. במהרה בימינו תבוא הגאולה השלמה ותחזור ההתישבות בא"י ולא תעקר עוד.
יעקב אבינו התישב, ע"י מה שארע כאשר **יוסף בן-שבע עשרה שנה** ההתישבות הושהה ואח"כ חודשה ושוב הושהה פעמיים ועדיין צריך להתקיים **(עובדיה א, יח)** **והנה בית-יעקב אש ובית יוסף להנה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם.**

ועוד לימוד העשוי להתקבל מתבנית הטעמים של **יוסף הנה** – היא גרשיים קדמא, בתפקיד, דבר מאוחר שהקדים. פ"י **[כלי יקר]** ומה שאמרנו קפצה עליו רוגזו של יוסף. מהו לשון קפצה, היה לו לומר בא לידו ענינו של יוסף, ומהו לשון רוגזו, ולמה יחס הרוגז ליוסף. והקרוב אלי לומר בזה שרוגזו של יוסף היינו חטאו של יוסף, אשר בו הרגיז לאלהים במה שהביא דבתם רעה על אחיו, איך שקוראין לאחיהם עבדים, עד שהיה הדין נתון שלעבד נמכר יוסף, ואם כן אף אם לא היה יעקב מבקש לישב בשלוה מכל מקום היה עונש זה ראוי לבוא על יוסף, וזלזל ש **יוסף בן-שבע עשרה שנה** היה ולא היה בר עונשין עדיין בבית דין שלמעלה, ולפי שנתחברו לרוגזו וחטאו של יוסף גם מה שביקש יעקב לישב בשלוה, על כן מיהר ה' ועשה ליוסף בר עונשין קודם זמנו, וזהו לשון קפצה עליו, כי כל קפיצה מורה על דבר שראוי לבוא על כל פנים **וממהר לבוא קודם זמנו**, כך חפץ ה' להביא עונש על יוסף קודם זמנו כדי לבטל ישיבתו של יעקב, והוא והא גרמה, כי עונש של יוסף לבד לא יספיק כי לא היה בר עונשין, וישיבתו של יעקב לבד גם כן לא יספיק להביא בעבור זה עונש על יוסף שלא חטא:

בראשית וישב לו, זג: וישאל אהב את-יוסף מכל-בניו כי-בן-זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים:
בר' וישב לו, זג) **וישאל** – רביע כארבעה דברים כמשולב במדרשים הבאים:
(בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד ח [בר' וישב לו, זג]) **וישאל אהב את-יוסף**, רבי יהודה ורבי נחמיה, (ט: א) ר' יהודה אומר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, (ט: ב) ר' נחמיה אמר שכל הלכות שסמרו שם ועבר ליעקב מסרן לו, (ט: ג) (האהבה גרמה לו-) **ועשה לו כתנת פסים, [מדרש אגדה (בובר) בראשית פרשת וישב פרק זג, ג]** לעולם אל ישנה אדם [בנון] בין בניו, שבשביל כתנת פסים שעשה יעקב ליוסף נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים: (ט: ד) **[מדרש תנחומא (בובר) פרשת וישב יט] ד"א (ש"ש ח, ג)** **כי-עשה כמות אהבה, אהבה שאהב יעקב ליוסף, שנאמר (בר' וישב לו, זג) וישאל אהב את-יוסף, (ש"ש ח, ג) קשה כשאול קנאה שקינאו בו אחיו, ומה תעשה אהבה בצד קנאה, ומי גרם ליוסף לבוא לידי שנאה, שהאהבה שאהב אותו אביו יותר מדאי.**

בראשית וישב מ, ט, י: [ט] ויספר שר-המשקים את-חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה-גפן לפני:
בחלומי – זקף-גדול בתפקיד שלוש, חלום הנוגע (א) בשר המשקים, (ב) בשר האופים, (ג) ביוסף ודרכו לכלל ישראל
זוהר כרך א (בראשית) פרשת וישב דף קצא עמוד ב (בסוגריים פ"י **זהר בהיר (זה"ב), הרב די"מ אייכנשטיין, אוצר החכמה (בר' וישב מ, ה)** **ונחלמו חלום שניהם איש חלמו פלילה אחר איש כפתרון חלמו וגו' ת"ח דהא אתמר דכל חלמין אולין בתר פומא, יוסף כד פשר להו חלמא אמאי פשר להאי פישרא טבא ולהאי פישרא בישא (זה"ב: כיון שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה, למה פתר לזה פתרון טוב ולזה פתרון רע) אלא אינון חלמין עליה דיוסף הוה (זה"ב: החלומות הראו גם על יוסף) ובגין דידע מלה על עקרא ושרשא דילה בגין כך פשר חלמא להו כמה דאצטרין (זה"ב: בשביל שידע על עיקר ושורש שלו על מה מרמו בעליונים, ע"כ פתר חלום שר המשקים שבשורשו טוב, ושל שר המשקים ששרשו הרע).**
נזכיר מה שכתבנו לעיל **(בר' וישב מ, ה)** **ונחלמו** – (ג) **טרסא**, בתפקיד שעור ע"פ **[זוהר פר' וישב קצא, ב] (זהר בהיר (זה"ב), הרב די"מ אייכנשטיין]** ופ"י זה"ב: מקור החלום מדרגה ששית למטה ממדרגת הנבואה. ומקור הנבואה בנצח שבאצילות. (זה"ב: מקום שהנבואה שורה הוא בנצח דז"א, עד מדרגת גבריאל יש שש מדרגות, נצח הוד יסוד מלכות מיכאל גבריאל)

ב"ה טוב טעם ודעת ומדני (טור; ל"ו) כי במצוותך האמתי – הוללים ק"ט, שם: טעמי המקרא והורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תברך – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' ששנויה לגזול; יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תברך טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תברך טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תברך מרכא טפקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = ארש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.8 בראשית וישב לו,א (התשע"ח)

בראשית וישב מ,ט-יד: [ט] ויִסְפַּר שְׂרָה־הַמְשָׁקִים אֶת־חַלְמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֻלּוֹמַי וְהִנֵּה־נֹגֵף לְפָנַי:

[ו] וּבִגְנֹן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֵתִיה עֲנָבִים:

[יא] וְכֹס פְּרֵעָה בִּידֵי נְאֻקָּה אֶת־הָעֲנָבִים וְאֲשַׁחַט אֹתָם אֶל־כּוֹס פְּרֵעָה וְאֶתֶּן אֶת־הַכּוֹס עַל־כַּף פְּרֵעָה:

[יב] וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פַּחַדְנֹגֵר שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרִיגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: [יג] בְּעוֹדוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֵׁא פְּרֵעָה אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִשְׁיָרָה עַל־כַּנְף וְנִתְּתָ כּוֹס פְּרֵעָה בְּיָדוֹ כַּמְשַׁפֵּט הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיְתָ מִשְׁקָהוּ:

[יד] כִּי אִם־יִזְכְּרֵנִי אַתָּה כַּאֲשֶׁר יִיטֵב לְךָ וְעָשִׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל־פְּרֵעָה וְהוֹצֵאתָנִי מִן־הַבַּיִת הַזֶּה:

בְּחֻלּוֹמַי – זקף-גדול בתפקיד שלוש, חלום הנוגע (א) בשר המשקים, (ב) בשר האופים (רש"י מ,ה), (ג) ביוסף ודרכו לכלל ישראל **(זוהר כרך א (בראשית) פרשת וישב דף קצא עמוד ב (בסוגריים פ'י 'זהר בהיר (זה"ב), הרב דיא"מ אייכנשטיין, (אוצר החכמה) (בר' וישב מ,ה) וּבְחֻלּוֹמַי חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלָמוֹ בְּלִילָה אֶחָד אִישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלָמוֹ וגו' ת"ח דהא אתמר דכל חלמין אולין בתר פומא, יוסף כד פשר להו חלמא אמאי פשר להאי פישרא טבא ולהאי פישרא בישא (זה"ב: כיון שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה, למה פתר לזה פתרון טוב ולזה פתרון רע) אלא אינון חלמין עליה דיוסף הוה (זה"ב: החלומות הראו גם על יוסף) ובגין דידיע מלה על עקרא ושרשא דילה בגין כך פשר חלמא להו כמה דאצטריך (זה"ב: כשביל שידע על עיקר ושורש שלו (טט: של יוסף על תפקידו) על מה מרמז בעלוינים, ע"כ פתר חלום שר המשקים שבשורשו טוב, ושל שר האופים ששורשו רע), נזכיר מה שכתבנו לעיל (בר' וישב מ,ה) וּבְחֻלּוֹמַי – (ג) **טרסא**, בתפקיד שעור ומחיצות ע"פ (זוהר פר' וישב קצא,ב) (זהר בהיר (= זה"ב), הרב דיא"מ אייכנשטיין) ופ'י "זה"ב: מקור החלום מדרגה ששית למטה ממדרגת הנבואה. ומקור הנבואה בנצח שבאצילות. (זה"ב: מקום שהנבואה שורה הוא בנצח דז"א, עד מדרגת גבריאל יש שש מדרגות, נצח הוד יסוד מלכות מיכאל גבריאל)**

(הכתב והקבלה בראשית מ) (א) חלום שר המשקים (ב) פתרון חלום שר האופים (ג) דברים הנוגעים אל יוסף (בר' וישב מ,יד) כִּי אִם־יִזְכְּרֵנִי אַתָּה. לדעתי אין לחברו עם מה שאחריו, וכלומר כאשר תהיה במעמד הטוב והצלחה תזכרני לעשות עמדי חסד, דא"כ היה ראוי לומר תזכרני, לא **יִזְכְּרֵנִי** לשון עבר, גם מלת **אַתָּה** מיותר דלא מצאנוהו בשאר מקומות מחובר בלשון זכירה, וכן טעם הרביע שבמלת **אַתָּה** יפירו ממה שאחריו ועושה כמאמר לעצמו, לכן נ"ל כי טעם **יִזְכְּרֵנִי אַתָּה**, הוא כאלו אמר גם אנכי יוסף הזוכרתי אתך, כי כמו שראית בחלומך דברים הנוגעים אותך, ככה יש בו דברים הנוגעים אלי יוסף, ובדברייך אלה זכרת ממני כמו ממך, ושנינו כאחד משותפים בפתרון חלומך, כי **(בר' וישב מ,י) שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים** ונתינת הכוס אל כף פרעה (טט: שב-בר' וישב מ,יא), הם רק נוגעים אותך, דלאחר שלשת ימים תשוב למעלתך לתת **(בר' וישב מ,יג) אֶת־הַכּוֹס עַל־כַּף פְּרֵעָה**, אמנם (טט: אבל) ענין גפן שהיה לפניך, **(בר' וישב מ,י) וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֵתִיה עֲנָבִים: (בר' וישב מ,יא) וְנְאֻקָּה אֶת־הָעֲנָבִים וְאֲשַׁחַט אֹתָם אֶל־כּוֹס פְּרֵעָה**, אין מענינים הנוגעים אליך, לכן לא הזכרתי מהם בפתרון (כי באמת משקה כזו אינה ראויה לשתייה אף לפחותי אדם מכש"כ למלך) אבל אלה הם הרומוזים אלי, **(במכילתא דרשב"י בלק קפ"ט (וכן טט: ע"פ (זהר בלק פירוש הסולם ע' לד) (פתח איהו (הילד שדבר קודם) ואמר (בר' וישב מ,י) וּבִגְנֹן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים וגו' עד הכא חזיונא דמלה (עד כאן חזיון הדבר שבחלומי, שהוא גפן, וג' שריגים, והענבים), דהא מכאן ולהלאה חזיונא דיליה הוה (טט: ע"פ הסולם מכאן והלאה חזיון של עצמו (שר המשקים)) דכתיב (בר' וישב מ,יא) וְכֹס פְּרֵעָה בִּידֵי נְאֻקָּה** מה שעשה הוא עצמו. אבל חזיונא דמלה (טט: ע"פ הסולם אבל חזיון הדבר שבחלומי מכון) בגינ' דיוסף הוה (טט: ע"פ הסולם היה בשביל יוסף) ולבשרא ליה דישמע יוסף וינודע (וידע).

(זהר בלק (בחלוקת הסולם) פה) מלמד שסחיטת הענבים דומה לסחיטת הענבים של יעקב להוציא יין ליצחק, ומה שארע ליעקב ארע ליוסף, מזה יוסף ידע שהדברים מכוונים אליו. וכשם שיעקב מיתק את הגבורות בחסד להמשיך עליו ועל ילדיו שפע ברכה, כך מרומז במשל סחיטת הענבים שבחלום שעל יוסף לעשות)

זהר בלק (בחלוקת הסולם) פה) תנינן שבעה רקייעין אינון, ואינון ^פ שבעה היכלין. ושית אינון, וחמש אינון, וכלהו נפקי מגו ^ג עתיקא עלאה (טט: כתוב זה מלמד על מידות היוצאות מבינה לזעיר אנפין (ז"א) חג"ת נה"ם, ופעמים חג"ת נה", ופעמים חג"ת נ"ה). ההוא יין (לסעודה שהכין יעקב ליצחק) ^פ משיך ליה יעקב מרחיק (טט:ב-ברש' תולדת) נדרש שהוא מגן עדן, וסחיט ליה מענבים דההוא גפן. כדן יעקב אמשיך ליה ההוא יין דקא אתחזי ליה, והדי ושתה (טט:תקן היין שיהיה ראוי לשתיית יצחק, שמח ושתה). ^ג הה"ד, ^ה (בר' תול' כז,ה) וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׂתֵּי. הכא ^ה אתכליל עילא ותתא. וע"ד ארזיק מלה, ומשיך לה במשיכו דתרי תנועי (ועל כך שעשה שתי פעולות לעלות ממטה למעלה להגיע לגפן ואח"כ למשכה מטה מעיד טעם מרכא כפולה במלת לו), והיינו לו. ליה לתתא, ליה ^ה לעילא (ג"א מוסיף לעילא בתרין סטרין אחיד). **זהר בלק, פירוש הסולם עמ' לד-לה**

... והוקשה לו הכתוב, **(בר' תול' כז,ה) וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׂתֵּי**, הלא יין הוא הארת חכמה, שמקורה היא בקו שמאל ... וע"ד ארזיק מלה ומשיך לה במשיכו דתרי תנועי והיינו: לו. כי תחת לו כתוב **מַרְכָּא כְּפוּלָה**, שצריכים להארץ בנגונו משום שרומזו על תקן יעקב את קו שמאל דבינה, ועל תקן יעקב את קו שמאל דז"א. וע"כ וַיָּבֵא לוֹ, היא בב' תנועות שיוורה על שתי הבאות, שני תקונים. וז"ש ליה לעילא בבינה, ליה לתתא בז"א.

נחלק תוכן הפסוקים לנוגע לשר המשקים ולנוגע ליוסף.
[ו] וּבִגְנֹן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים – נוגע לשר המשקים, שלושה ימים. **וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֵתִיה עֲנָבִים** – נוגע ליוסף, לבשרו שה' זוכרו וידע על גאולה קרובה, הגפן רומז על יוסף, שאנכי (יוסף הפותר לשר המשקים) מישראל הנקראים גפן, **וְהוּא כְּפָרְחַת** שממקום שפלת מדרגת יוסף תפרח הצלחתו, היושב כעת בבית המשמר והוא כיון המשומר בתוך הענבים (כנראה בעוד שלושה ימים):

[יא] וְכֹס פְּרֵעָה בִּידֵי – נוגע לשר המשקים, **וְנְאֻקָּה אֶת־הָעֲנָבִים וְאֲשַׁחַט אֹתָם אֶל־כּוֹס פְּרֵעָה** (לפי (הכתב והקבלה), בהשתדלות שר המשקים שתוציאני מבית האסורים, והוא סחיטת הענבים להוציא המשקה מתוכם החוצה)(לפי (זהר בלק) סחיטת הענבים דומה לסחיטת הענבים של יעקב להוציא יין ליצחק, מזה יוסף ידע שהדברים מכוונים אליו). **וְאֶתֶּן אֶת־הַכּוֹס עַל־כַּף פְּרֵעָה**: – נוגע לשר המשקים, אלא שכמו שיעקב סחט הענבים ליצחק ומשך אליו הברכה, כך יוסף יסחט הברכה מצד שמאל מבינה וגבורה ויבוא בתגבורת וימוזג בחסד, כי הצלת מצרים הינה כדי להציל את יעקב ובניו שחייבים להיות גרים בארץ לא להם מגזירת בין הבתרים, ואח"כ תעמוד

ב"ה טוב טעם ודעת לדוני (ט"ו) כ"י במצוותך האמנותי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א; תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מקף פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא - מצרף; תביר - מחלק, מנעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא-1 - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

להם זכות זאת בשעבוד עד לגאולה ע"י ה'.

בנוגע לכלל ישראל, הם דברים שבפנימיות התורה

[ט] וַיִּסְפָּר שְׂרָה־הַמְּשָׁקִים אֶת־חַלְמֹו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחַלְמוֹי וְהִנְהִיגְנֹו לְפָנָי:

וַיִּסְפָּר שְׂרָה־הַמְּשָׁקִים אֶת־חַלְמֹו - דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין מסוים ועל כל אחד חל אותו ענין או חלה אותה הלכה.

וַיֹּאמֶר לוֹ - מונח זקא-קטן

בְּחַלְמוֹי - זקא-גדול בתפקיד שלוש, חלום הנוגע (א) בשר המשקים, (ב) בשר האופים (כי פתרונו היה בחלום שר המשקים וגם הפוך), (ג) ביוסף ודרכו לכלל ישראל.

וְהִנְהִיגְנֹו - מקף טפחא סלוק, **וְהִנְהִיגְנֹו** - מקף כרב-מצב או רב-שלב כיוסבר להלן, **וְהִנְהִיגְנֹו** - מלת "והנה" להביא נסתר לידי גלוי,

וְהִנְהִיגְנֹו - טעם טפחא רבוי ושנוי וזה מתואר ב-(בר' וישב מ,י) **וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלְתִּיהָ עֲנָבִים:**

לְפָנָי - סלוק להגביל את תקופת הענוי במצרים ואז תעלה שוועת בני ישראל בגלוי כנלמד מ-**וְהִנְהִיגְנֹו** אל **לְפָנָי** - לפני הקב"ה. יגיע העת ליציאת מצרים, אז יתגלו בזה אחר זה כל השלבים בהבשלת פרי הגפן - משל לכנסת ישראל שתהיה מוכנה לקבלת התורה.

לוֹ בְּחַלְמוֹי - זקא-קטן זקא-גדול, בתפקיד לחשב ג' של המלים המוטעמות ב-זקא-קטן זקא-גדול, וחישוב ההפרש של ג' המלים מג' המלים זק"ף-קטן"ן זק"ף-גדול"ל שהיא "תקע"ו, ולקבל כעין גלוי נבואי. הגימטריאות הבאות מאוצר הרב י"ר פאלוך זצ"ל.

לוֹ בְּחַלְמוֹי ג' המלים עולה $36 + 96 = 132$ סה"כ קרבנות במשך שנה פשוטה למוספי ראש חודש בשנה- פרים שנים, איל אחד, כבשים שבעה, חטאת אחד (סה"כ י"א). י"א פעמים י"ב = 132 (חת"ס סוף מועד).

ג' ההפרש מ-תקע"ו עולה $576 - 132 = 444$ עולה מד"ת מקד"ש ליד"ת אפשר כי מלת מקד"ש (ע"פ נועם אלימלך פ' תרומה צו), וסה"כ הבהמות לקרבנות ראש חודש במשך שנה פשוטה (ע"פ חת"ס סוף מועד) שימשו השראה למדרש הבא:

[תורה תמימה] (בר' וישב מ,י) וַיִּבְנֶן וְגו' - תניא, רבי אליעזר המודעי אומר, וַיִּבְנֶן - זה ירושלים, של שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים - זה מקדש, מלך, וכהן גדול. וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה - אלו פרחי כהונה. הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלְתִּיהָ עֲנָבִים - אלו נסכים⁸ [חולין צ"ב א']:

[תורה תמימה הערה א] ס"ל דכל אלה נרמזו באותו החלום, משום דכל תכלית ירידת ישראל למצרים שנסתבב ע"י ירידת יוסף ה' לתכלית כניסתם לארץ ובנין המקדש ומעשה הקרבנות והשראת השכינה, כנודע. והנה בגמרא באו עוד כמה דרשות ורמזים על לשון פסוק זה, והעתקנו רק את זו שלפנינו, ממני שמבואר בגמרא, אמר רבן גמליאל, עדיין צריכין אנו למודעי, כלומר לדעת ר' אליעזר המודעי [בעל הדרשא שלפנינו], משמע שמכל הדרשות בחר ר"ג בדרשא זו. וכחאי גונא כתבנו בפ' יחי בפסוק פחו כמים:

במקדש עם כל הקרבנות הביאו נסכים כדוגמת נסכי קרבנות ראש חודש המרומזים בג' **לוֹ בְּחַלְמוֹי**.

בנוסף לנאמר בהערת תורה תמימה לתכלית הירידה למצרים הם ירדו לתיקון חטא אדה"ר, בהוצאת ניצוצות קדושה שנפלו שם בחטא אדה"ר במעשה בראשית. הקשר למעשה בראשית מרומז בתבנית הטעמים של **(בר' וישב מ,י) וַיִּבְנֶן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלְתִּיהָ עֲנָבִים:**

וַיִּבְנֶן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים - (סלוק) טפחא מונח אתנה, כעין תבנית **(בר' א,א) בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים** - (סלוק) טפחא מונח אתנה. תכלית בריאת העולם עבור ישראל שיקיימו התורה כפ' **[רש"י] בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים** - אין המקרא הזה אומר אלא דורשני, כמו שדרשוהו רבותינו (ב"ר א,ו): בשביל התורה שנקראת **(מש' ח,כב) רֵאשִׁית דְּרַכְו** ובשביל ישראל שנקראו **(בר' ג,ג) רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה**; עד הנה מדרש חכמים. **[רש"י בבלי חולין צב,א] וַיִּבְנֶן** - ישראל נמשלו לגפן דכתיב **(תה' ו,ט) גִּפְן מִמְצָרִים תְּסִיעַ תְּגַרְשׁ אֲזוּם וַתִּשְׁעָה:** ע"פ **[זהר בלק]** יוסף ידע מהגפן שבחלום שהדבר נוגע אליו ולעם ישראל, ודבר זה נתמך בתבניות הטעמים המקבילות של **וַיִּבְנֶן וְגו' - טפחא מונח אתנה, ושל בְּרֵאשִׁית וְגו' - טפחא מונח אתנה, ומשמעות מלת ראשית בשביל ישראל שנקראו (בר' ג,ג) רֵאשִׁית תְּבוּאָתָה .**

[תורה תמימה] (בר' וישב מ,י) ה"ל הביא רק דרשה אחת מתוך דרשות הקושרות בין תוכן החלום ובין עם ישראל וכלהן ב-[בבלי חולין צב,א] (בר' וישב מ,י) וַיִּבְנֶן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים, אמר רב חייה בר אבא אמר רב: אלו ג' שרי גאים [תורה תמימה הערה ב] שָׁרִיגִים

- נוטריקון שרי גאים) היוצאים מישראל בכל דור ודור, פעמים ששנים כאן ואחד בארץ ישראל, פעמים ששנים בארץ ישראל ואחד כאן; יהיבור רבנן עינייהו רבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה (בת) דרב. רבא אמר: אלו שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים (רש"י: מלאכים) שמלמדים זכות על ישראל בכל דור ודור. תניא, רבי אליעזר אומר: גַּפְן - זה העולם, שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים - זה אברהם יצחק ויעקב, וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה - אלו האמהות, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלְתִּיהָ עֲנָבִים - אלו השבטים. אמר לו רבי יהושע: וכי מראין לו לאדם מה שהיה? והלא אין מראין לו לאדם אלא מה שעתידי להיות! אלא - גַּפְן - זה תורה, שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים - אלו משה ואהרן ומרים, וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה - אלו סנהדרין, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלְתִּיהָ עֲנָבִים - אלו הצדיקים שבכל דור ודור. אמר ר"ג: עדיין צריכין אנו למודעי, דמוקים ליה כוליה בחד מקום; רבי אלעזר המודעי אומר: גַּפְן - זה ירושלים, שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים - זה מקדש, מלך, וכהן גדול, וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה - אלו פרחי כהונה, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלְתִּיהָ עֲנָבִים - אלו נסכים. רבי יהושע בן לוי מוקים לה במתנות, דאמר ר' יהושע בן לוי: גַּפְן - זו תורה, שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים - זה באר, עמוד ענן, ומן, וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה - אלו הבכורים, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלְתִּיהָ עֲנָבִים - אלו נסכים. רבי ירמיה בר אבא אמר: גַּפְן - אלו ישראל, וכן הוא אומר: גַּפְן מִמְצָרִים תְּסִיעַ, שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים - אלו שלשה רגלים שישראל עולין בהן בכל שנה ושנה, וְהוּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֹצֵה - הגיע זמנן של ישראל לפרות ולרבות, וכן הוא אומר: ובני ישראל פרו וישרצו, עֲלֵתָה נֹצֵה - הגיע זמן של ישראל ליגאל, וכן הוא אומר: ויז נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי, הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלְתִּיהָ עֲנָבִים - הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה. והיינו דאמר רבא: שלשה כוסות האמורות במצרים למה? אחד ששתה בימי משה, ואחד ששתה בימי פרעה נכה, ואחד שעתידיה לשתות עם כל העובדי כוכבים. אמר ליה רבי אבא לרבי ירמיה בר אבא: כי דריש להו רב להני קראי באגדתא - כוותך דריש להו. אמר רבי שמעון בן לקיש: אומה זו כגפן נמשלה **(רש"י: תה' ו,ט) גִּפְן מִמְצָרִים תְּסִיעַ**, זמורות שבה - אלו בעלי בתים, אשכולות שבה - אלו תלמידי חכמים, עלין שבה - אלו עמי הארץ, קונקות שבה - אלו ריקנים שבישראל; והיינו דשלחו מתם: ליבעי רחמים איתכליא על עליא, דאילמלא עליא לא מתקיימן איתכליא.

ב"ה טוב טעם ודעת ומדני (טוטרול) ל"ה במצותך האמנתי - תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, ו; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל פרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.**

רש"י בבלי חולין צב,א] ובבבלי - ישראל נמשלו לגפן דכתיב (תה' פט) גפן ממצרים תסיע תגרש גוים ותטענה: שרי גאים - עשירים

וקרובים למלכות. אלו ג' שרי גוים - מלאכים. עלתה נצה - אין חשוב נץ כל כך כשריגים שהם ענפים קשים. אלו פרחי כהונה - המשרתים במקדש. במתנות - שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל. אלו הבכורים - שהכניסן לארץ טובה ומלאה פירות ומביאין ממנה בכורים בפריחת גמר בשולם. הגיע זמנן - לצאת מכאן ולפרות ולרבות. עלתה נצה - עלתה זמן הנצה להזות דם נצחן של מצרים. ג' כוסות - בספור החלום וכוס פרעה וגו'. בימי פרעה נכה - שהחריבה נבוכד נצר דכתיב (ירמיהו מו) לבא נבוכד נצר מלך בבל וגו'. אומה זו - ישראל. נמשלה כגפן - גפן מצרים תסיע.

זמורות שבה אלו בעלי בתים - דמה הזמורה הזו מוציאה לולבין ועלים ופרי והוא עיקר הגפן כך בעלי בתים גומלי חסד ומחזיקים ידי עניים ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחיהם ומתקיימים על ידם. עליו - שבגפן סובליו הרוח ומגינים על האשכולות שלא יכם שרב ושמש ורוחות כך עמי הארץ חורשין וזורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים אוכלים. קנוקנות - וידייל"ש דלא חזו למידי.

דף על הדף חולין צב,א

בירושלמי (פ"ו דברכות ה"א) איתא: העולם כולו ומלאו עשוי ככרם ע"כ. וציין הגר"י ענגיל זצ"ל בגליוני הש"ס שם לדברי הגמ' כאן דהם כיו"ב דהירושלמי, וכותב שם: וגוף כוונת הירושלמי העולם עשוי ככרם ומהו פדיונו ברכה, העולם הוא ככרם שהוא קודש, כי לד' הארץ ומלאה והוא כהקדש ואסור בהנאה, והברכה היא כמו פדיון ההקדש, והוא כדרש הבבלי (ברכות לה ע"א) קודש הלולים חלולים דכתיב ככרם רבעי דהוא קודש, ורומז להעולם דהוא כרם קודש, ודרש הלולים חלולים תרתית איתנייהו היינו דההילול והברכה היא חילול ופדיון הקדושה ודו"ק ע"כ.

חידושי הריטב"א מסכת חולין צב,א מפנה אל בבלי ברכות לד,ב

תנו רבנן: קידה - על אפים, שנאמר: ותקד בת - שבע אפים ארץ, כריעה - על ברכים, שנאמר: מכרע על ברכיו, השתחואה - זו פשוט ידים ורגלים, שנאמר: הבוא נבוא אני ואמך ואחיק להשתחות לך ארצה. אמר רב חייא בריה דרב הונא: חזינא להו לאביי ורבא דמצלו אצלויי.

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרשת וישב פרק מ,יא

(יא) וכוס פרעה בידי. ד' כוסות אמורים בפרשה, וכנגדן קבעו חכמים ד' כוסות של ליל פסח: ד"א כנגד ד' גאולות, ד' מלכות. ר' יהושע בן לוי אמר כנגד ד' כוסות התרעה שהקב"ה משקה את עובדי כוכבים, קח את כוס היין החמה (ירמיהו כה טו), כוס זהב בבל ביד ה' (שם נא ז), כי כוס ביד ה' וגו' (תהלים עה ט), ימטר על רשעים פחזים וגו' מנת כוסם (שם יא ו), וכנגדן ארבע כוסות של ישועות, ה' מנת חלקי וכוסי (שם טז ה), דשנת בשמן ראשי כוסי רוייה (שם כג ה) כוס ישועות אשא (שם קטז ג), ישועות תרי, הא ד' כוסות של ישועות, אחת לימות המשיח, ואחת לגוג ומגוג, אמר לו אתה בשרתני בשורות טובות, אף אני מבשרך בשורה טובה, שנאמר ויאמר לו יוסף זה פתרונו בעוד שלשת ימים:

תורה תמימה בראשית מ

(יא) וכוס פרעה בידי - אמר רבא, שלשה כוסות האמורים במצרים למה^(ז), אחת ששתה בימי משה ואחת ששתה בימי פרעה נכה, ואחת שעתידיה לשחות עם כל העובדי כוכבים^(ח) [שם שם]:

וכוס פרעה בידי - הני ארבע כוסות של פסח כנגד מי, א"ר יהושע בן לוי, כנגד ארבע כוסות של פרעה, וכוס פרעה בידי, ואשחט אותם אל כוס פרעה, ואתן את הכוס על כף פרעה, ונתת כוס פרעה בידו^(י) [ירושלמי פסחים פ"ה ה"א]:

תורה תמימה הערה ז ר"ל בחלום שר המשקים, אבל בכל הפרשה כתיב חמש פעמים, ועיין בדרשה הבאה:

תורה תמימה הערה ח זמן פרעה נכה הוא בימי נבוכדנצר שהחריבה, דכתיב (ירמיהו מ"ו) לבוא נבוכדנצר מלך בבל להכות את ארץ מצרים:

תורה תמימה הערה ו הנה בכל הפרשה נזכרים חמש פעמים כוס, ד' אלה דחשיב, ופעם חמישית בפסוק כ"א, ויתן הכוס על כף פרעה, וצ"ל דלא חשיב אחד משום דצריך לגופו, אך צ"ע דלפי"ז לא הו"ל לחשוב וכוס פרעה בידי, שהוא ראשון. וע' רש"י פסחים ק"ח א' כתב וז"ל, ארבע כוסות, שלש כנגד ג' כוסות שנאמרו בפסוק זה וכוס פרעה בידי וכו', ורביעי, ברכת המזון עכ"ל, וצ"ע דזה לא כמפרש בירושלמי כאן, דחשיב כנגד ד' פעמים דכתיב כוס, וי"ל בדעתו דא"צ לחשוב רק אלה שבפסוק החלום, וא"כ זה שבפסוק כ"א א"צ לחשוב כלל, וראי' לזה מחולין צ"ב א' [מובא בדרשא הקודמת] שלשה כוסות האמורים במצרים וכו', הרי דשיטת הבבלי לחשוב רק ג', ולכן תפס כהבבלי, וכתב שלשה כנגד ג' כוסות ורביעי ברהמ"ז, ודו"ק:

תורה תמימה בראשית מ

(טז) כי טוב פתר - מנא ידע, א"ר אלעזר, מלמד שכל אחד הראוהו חלומו ופתרון חלומו של חבירו^(ז) [ברכות נ"ה ב']:

סלי חרי - מכאן רמז לחרי שהם חררות גדולות^(ח) [ירושלמי ביצה פ"ב ה"ו]:

(כ) יום הולדת וגו' - [מכאן דיום הלידה הוא יום גנוסיא של מלכים] ט) [ירושלמי ע"ז פ"א ה"ב]:

תורה תמימה הערות בראשית פרק מ הערה ז

ז) המפרשים תמהו מנ"ל להגמרא שידע לתכליתו דפריך מנא ידע, ודילמא הכונה רק ששמע כי טוב פתר ולא שידע באמת, אבל באור הענין הוא דמדייק מדלא כתיב כפשטי' וישמע, ולכן דריש וירא מלשון ולבי ראה הרבה חכמה (קהלת א') שענינו ולבי הבין, ולכן פריך מנא ידע והבין. וע' מש"כ בפ' תרומה בפ' את המשכן כמשפטו בבאיור הלשון כמשפט הראשון שבפסוק י"ג כאן:

תורה תמימה הערות בראשית פרק מ הערה ח

ח) איירי לענין המבואר בסוגיא שהיו מן החכמים שהתירו לאפות ביום טוב עוגות חרי אף כי גדולות ועבות הן ולא חששו לאוסרן משום טרחת יום טוב, כיון שנהנה מפת כזה יותר או מטעם שיש בזה כבוד יום טוב, וחקרו בשם חרי מה הוא, ואמרו כי חרי הם עוגות גדולות ועבות, והביאו סמך ראי' לזה ממה שאמר שר האופים והנה סלי חרי על ראשי [להגיעם למלכות], ובודאי היו נותנים למלך עוגות גדולות שהן מכובדות. וע"ע לפנינו בפ' נצבים בפסוק מה חרי האף הגדול:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכנין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

תורה תמימה הערות בראשית פרק מ הערה ט

ט) נ"מ בזה שאסור לישא ולתן עמהם באותן הימים שמא ילך ויודה לעבודת כוכבים. והנה במשנה איתא, אלו הן אידיהן של עובדי כוכבים, יום גנוסאי של מלכים ויום הולדה, ומפרש בבבלי דיום גנוסאי אינו יום הולדה אלא הוא יום עלות המלך על כסא מלכותו, ויום הולדה הוא הג עצמו, אבל הירושלמי מפרש דיום הולדה הוא יום גנוסאי. ורש"י בפ' זה תפס כירושלמי דיום גנוסאי הוא יום הולדה, וצ"ע שלא תפס כהבבלי, וגם צ"ע בטעם הירושלמי שלא פירש יום עלית המלך למלוכה לחג בפני עצמו. ואפשר לומר דהבבלי איירי בקסרי רומי, שעליהם אמרו בגמרא (ע"ז י' א') דלא מוקמי מלך בן מלך, אלא בכל פעם מעמידים מלך חדש, א"כ בדדהו כל מלך חוגג שתי פעמים יום חגו, יום הולדה ויום עלותו למלוכה, היינו יום גנוסאי, אבל בשאר המלכים שהמלוכה באה להם משעת ההולדה רק אינו מושל עד מיתת אביו, אינם חוגגים יום המלוכה, וכמו דקיי"ל במלכי ישראל אין מושחין מלך בן מלך ג"כ מהאי טעמא דמשעה שנוולד הוא משוח ועומד. והנה ידוע דשם פרעה ממלכי מצרים אינו שם העצם של המלך, אלא שם המשפחה, וא"כ היו מורישין המלוכה לבניהם, ואצליהם לא ה' יום עלותם למלוכה לחג בפ"ע והוי יום גנוסאי דידהו רק יום הולדה, ולכן פירש"י כאן יום גנוסאי – יום הלידה, ובמלכים כאלה איירי הירושלמי דמביא ראי' מפסוק זה, ודו"ק:

ב"ה טוב טעם ודעת (מסודר ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **זרנא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **זרנא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרנא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.9 בראשית וישב לו,א (התשע"ט) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית וישב לו,ד: וַיֵּרָא אֶחָיו כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוֹ לְשָׁלֹם:

[תו"ש בהערה ל"א] בני השפחות וראובן אהבוהו, או לא שנאו אותו. ע"פ **[זהר חדש כט]** הה"ד **(בר' וישב לו,א)** ומקצה אָחָיו לַקַּח חֲמִישָׁה אֲנָשִׁים וַיַּצְגֵם לַפְנֵי פְרַעֲוִה: מאן אינון חמשה אינון דלא סני ליה הה"ד **(בר' וישב לו,א)** וְהוּא נֶעֱר אֶת־בְּנֵי בְלָתָה וְאֶת־בְּנֵי זַלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו, אמר כדאי אתון זכאין למקים בהאי פרצה דפרצות אחיכון.

ע"פ **[זהר חדש כט]** חמישה אחים לא שנאוהו, וללא בנימין ויוסף נשאר חמישה אחים ששנאוהו ואפשר שלזה רומזת תבנית הטעמים של המלים **וַיֵּרָא אֶחָיו** – מונח רביע בתפקיד חמשה.

[ב"ר] חולק לגמרי על **[זהר חדש]** ו-**[ספרי]** חולק על בן הגבירה בלבד. **[בראשית רבה וישב לו,ד]** ראובן לוי בנימין שמעון יששכר, שלא כפל שמותם בברכת משה בפר' זאת הברכה. **[ספרי דברים וזאת הברכה שנה]** זבולון, דן, נפתלי, אשר, גד.

לפי כך המלים **וַיֵּרָא אֶחָיו** מלמדות על האחים ששנאו את יוסף, ואילו טעמי המקרא ע"פ **[זהר חדש כט]** ו-**[ספרי]** מרמזים לאחים שלא שנאוהו. או מרמזים שמספר השונאים היה חמישה.

וַיֵּרָא אֶחָיו – מונח רביע בתפקיד לפחות ארבע סיבות לקנאה ולשנאה. (א) **[תו"ש כט, ל]** **(בר' וישב לו,א)** הֲלֹה רָעָה אֶת־אֶחָיו – היה לומד הלכה בבית המדרש מפי יעקב והולך ומלמדה לאחיו (מדרש שה"ש זוטא א. טו. ד.) (מדרש ילמדנו), ואילו האחים רעו בשדה וכנראה שחלקם לא אהבו שהוא מלמד לגדולים ממנו.

(ב) **(בר' וישב לו,א)** וְהוּא נֶעֱר אֶת־בְּנֵי לֵבָי **[תו"ש ל"ב]** שלש מדות היו בו, בן תורה, נביא, ואת אחיו מכלכל (תנחומא ישן וישב לו. כ.) ובאותו זמן **[תו"ש לג]** עושה מעשה נערות ממשמש בעיניו מתלה בעקיבו ומתקן בשערו (ב"ר פ"ד) ו-**[תו"ש הערה לג]** הולך בגיאות וד"א ננער עליהם על בני השפחות ואילו ע"פ מדרש הגדול בני השפחות היו מחבבים אותו.

(ג) **(בר' וישב לו,א)** וַיִּבְא יוֹסֵף אֶת־דִּבְתָּם רָעָה וּבו ש"ד, ג"ע, איבר מן החי, בני גבירות מבזים בני השפחות ויעקב לא הוכיחו על הדברים של התנשאות, מעשה נערות, לשון הרע. ופי' **[תולדות יצחק]** שהאחים סברו שיעקב מאמין הדבה, **וחשבו שבעבור הדבה היה אוהב לו**, וכן מסקנת **[אלשיך]** ועוד שחשבו שיוסף חושב עצמו לצדיק בעיניו.

(ד) דמיון במראה והארת פנים ליעקב ליצחק ולאברהם כנראה יותר מן האחים **(בר' וישב לו,א)** כִּי־בִן־זִקְנִים הוּא לוֹ **[תו"ש מ]** שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, וב-**[תו"ש הערה מ]** ע"פ **[זהר ח"א קעו:]** שכנתא מתקטרא באברהם יצחק ויעקב ויוסף כחדא אינון ודיקונא חדא להו הוא דכתיב **(לו,א)** אֵלֶּהוּ תִלְוִיֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף

(ה) **(בר' וישב לו,א)** וַעֲשֵׂה לוֹ כְּתֵנֶת פָּסִים: האהבה המיוחדת ועשיית כתונת הפסים ויש המלמד שהיתה בגד אדם הראשון, כל הסיבות הביאו את האחים הגדולים מיוסף לקנאה ושנאה, אלא שכפי שמוסבר להלן זה היה לטובה.

עיון ב- (בר' וישב לו,ד) כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו

(בר' וישב לו,ד) כִּי-אֵתּוֹ – מקף כבורר בין סיבות ליתור מלת "אתו" כי היה יכול לכתוב "כי אהבו אביהם"

יתור באופן (א) כפי שחשבו האחים שיעקב מקבל דבה עליהם; יתור באופן (ב) מחשבת ה' שבאמצעות יוסף תהיה גאולה ליעקב ובניו. **[אלשיך]** **(בר' וישב לו,א)** וַיִּשְׁרָאֵל אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בְּנָיו, והוא בשום לב אל טעם **רביע** שעל **ישראל**, לומר הלא הקלנו אשמת יוסף, ואם תאמר נא מה אישׁב על אביהם. על כן אמר כמגביה קול ואומר, **וַיִּשְׁרָאֵל** שהיית בא להאשים, אל תעשה כן, כי על כן לא יעקב קראתיו כאן כי אם ישראל, כלומר ביושר לב היה מה שאהב את יוסף, לא על קבלו הדבה חלילה רק על **(לו,א)** כִּי־בִן־זִקְנִים הוּא לוֹ, בן שני זקונים, אחד כמשמעו שנית שקנה חכמה.

(לו,א) כִּי־בִן־זִקְנִים – מקף כבורר בין משמעויות מלת זקונים. לימוד (א) כמשמעו שנולד ליעקב כאשר כבר היה זקן. י"א הבנים שנולדו בהרן נולדו כאשר יעקב כבר היה זקן ובנימין נולד כשמונה אחרי יוסף. לימוד (ב) שקנה חכמה. אפשר שזאת הכוונה של התורה וזה נתמך בהסבר לתבנית הטעמים של **(לו,א) כִּי־בִן־זִקְנִים הוּא** – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. מרחיב על קנין חכמה של יוסף דברים נוספים **[תו"ש מ]** שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, וב-**[תו"ש הערה מ]** ע"פ **[זהר ח"א קעו:]** שכנתא מתקטרא באברהם יצחק ויעקב ויוסף כחדא אינון ודיקונא חדא להו, וב-**[תו"ש הערה מ]** ובכ"י פ' הרוקח **זִקְנִים** זקנים כתיב מה שנתבונן (יעקב) מזקנים מסר לו.

[בעל הטורים] **(לו,א) כִּי־בִן־זִקְנִים הוּא** – ס"ת אמון שמסר לו סתרי תורה שנאמר בה **(משלי ה,ל)** וְאֶתְּנֶה אֶצְלוֹ אֲמוֹן וְאֶתְּנֶה שֵׁשׁ־עֵשִׂים: **[בראשית רבה (וילנא) וישב פד ח]** **(בר' וישב לו,א)** וַיִּשְׁרָאֵל אֶת־יוֹסֵף, רבי יהודה ורבי נחמיה, (ט: א) ר' יהודה אומר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, (ט: ב) ר' נחמיה אמר שכל הלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן לו, **[תו"ש הערה מא]** בתנחומא וישב לו. ר' ישמעאל אמר לכך נקרא **בִן־זִקְנִים** על שם ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו בן זקנתו של אביו ומפרש הר"ל בפדר"א שם שעתיד לכלכל שיבתך ו-**בִן־זִקְנִים** שיכלכלו לזקנתו המלשון הפדר"א משמע דטעם חיבתו מפני שראה שעתיד לשלוט וכן מבואר בפ' התוס' הדר זקנים שראה יעקב ברוח הקודש שעתיד יוסף להיות מלך (תנחומא וישב לו) ובמדרש משלי (הו"ב) א, יג (כג.) כל הון יקר נמצא נמלא בתינו שלל, זו מכירתו של יוסף שיהיה בן יקר לאביו שנאמר **(לו,א) כִּי־בִן־זִקְנִים הוּא לוֹ** נמצא מחיה לפנייהם דכתיב כי למחיה שלחני אלהים לפניכם כי... ובכתי"ר ר' אפרים ע"ה זקנים כתיב לפי שגדלוהו שני זקנים יצחק ויעקב.

אפשר להוסיף על כך את הנדרש על **(בר' וישב לו,א)** וְהוּא נֶעֱר אֶת־בְּנֵי לֵבָי **[תו"ש ל"ב]** שלש מדות היו בו, בן תורה, נביא, ואת אחיו מכלכל (תנחומא ישן וישב לו. כ.) וב-**[תו"ש הערה לב]** על **(לו,א)** וְהוּא נֶעֱר אֶת־בְּנֵי לֵבָי **[דרשת אבן שועיב]** כאן מביא מאמר חז"ל כל מעלות מדות השבטים היו בו ביוסף בכורתו של ראובן שנאמר (דה"א ה. א.) ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף (שני שבטים מיוסף) מלכותו של יהודה שנא' ויוסף הוא השליט על הארץ. נבואתו של לוי (כנראה הכוונה למשה) ויהי כאשר פתר לנו כן היה, (בראשית מא) חכמתו של יששכר שנא' אין נבון וחכם כמוך ומפרש ע"ז אלה תולדות יעקב יוסף מפני שיוסף כלול מכל מעלות שאר אחיו.

כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם מִכָּל-אֶחָיו – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, אחד מהם בתבנית הטעמים של **כִּי-אֵתּוֹ אָהָב אָבִיהֶם** – גרשיים מהפך פשטא בתפקיד כעין יצא להקל. נביא כתוב הנדרש לעליית יוסף לגדולה והמתאים להסביר באמצעותו כי נעלות דרכי ההשגחה. **(תה' מו,ט)** לְכַרְחֲזוּ מִפְעֻלֹת ה', ש-הביא עלילה, שיאהב יעקב ליוסף וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ אחיו, ומכך חשבו עליו רעה ומכרוהו למצרים ומאת ה' היה הדבר לטובת יעקב ובניו. כנדרש ב-

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה ובעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, מועט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממטעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישי: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פזר – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

מדורש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות גנג] ד"א (ז,זא) וַיִּשָׁב יַעֲקֹב. א"ר יהודה צריכין היו יעקב ובניו לירד למצרים מכופתין בקולרין, ולא עשה כן, אלא בעל המחשבות חשב היאך להורידן בכבוד, הביא עליה, שיאהב יעקב ליוסף וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ אחיו וימכרו אותו לישמעאלים, וירד למצרים, כדי שירד (יעקב) בעלילה. ואימתי הביא עליו עלילה, בעת שנתאש משעבוד מצרים ונתישבה דעתו, שני' (ז,זא) וַיִּשָׁב יַעֲקֹב, (וחשב שע"י היותו גר בארץ כנען ולא אוכף שלטון יעבור את גזרת בין הבתרים בלי גלות) **[בבלי שבת פט,ב]** אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו דכתיב (הושע יא,ד) **חַבְּלֵי אֲדָם אֲמָשְׁכֶם בַּעֲבֹתוֹת אֶהְיֶה לָהֶם פְּמָרִימֵי עַל יַד לַחֲיִים וְאֲשֵׁי אֹכְלֵי:** **[מדורש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור קה] [ה] [תה' קה,טו] וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ.** אמר ר' יהודה בר נחמני בשם ר' שמעון בן לקיש ראוי היה יעקב לירד במצרים בשלשלאות של ברזל, ועשה הקדוש ברוך הוא כמה מנגנאות כדי להורידו בכבודו, לכך נאמר (תה' קה,טו) **וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ,** וכל כך למה (תה' קה,כג) **וַיִּבְאֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם,** אמר ר' פנחס הכהן [בר המא] משל לפרה שהיו מבקשין למשוך אותה למקולין שלה, ולא היתה נמשכת, מה עשו, משכו בנה תחלה, והיתה רצה אחוריו, כך קודם שבא יעקב למצרים כמה מנגנאות נעשו, שיעשו אחי יוסף כל אותן הדברים, כדי שירד יוסף למצרים, ואחרי כן ירד יעקב אחריו למצרים. ועליית יוסף למושל נדרשת ב- **[בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פח,ג]** ר' יודא בר סימון ורבי חנין בשם רבי יוחנן כתיב (תה' מו,ט) **לְכֹרְחוּ מִפְּעֻלֹת ה' וגו',** הקציף הקדוש ברוך הוא אדונים על עבדיהם ליתן גדולה לצדיקים, פרעה קצף על עבדיו ליתן גדולה ליוסף, שני הפסוקים הבאים מבטאים את ההשגחה הפרטית (תהלים קה,טו) **וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ פְּלִימְשֵׁה לָחֶם שָׁבֵר:** (תהלים קה,כג) **וַיִּבְאֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲבֹד גַּר בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם:**

(ז,זא) מִכַּל־אֶחָיו – מקף כבורר בין אהבת יעקב ליוסף בלבד ובין אהבת יעקב ליוסף ולאחים אחרים. מלת "מכל" המחוברת במקף למלה הבאה ממעטת את ה"מכל" המלא מלמדת שלחלק מאחים אהבת יעקב הייתה שונה מאהבתו ליוסף כגון כמתבטא בברכת שמעון ולוי בפר' ויחי.

(ז,זא) וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ – טפחא בתפקיד שנוי ורבוי **[תו"ש נב] (ז,זא) וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ** וקנאו אותו קנאה גדולה שני' **(ז,זא) וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי-אִלֹּהִים אֱהָב אֲבֵיהֶם** וגו' (פרקי דר"א פל"ח) טעם טפחא מרמז שהקנאה השתנתה לשנאה וב-**[תו"ש הערה סב]** שבשנאה עברו על **(וי' קד' ט,יז) לֹא־תִשָּׂא אֶת־אָזְנוֹךָ בַּלְבָּבָה** והתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. טט: ואפשר שאם היו מקיימים את המשך הכתוב **(וי' קד' ט,יז) הֲכַחַת תֹּכְלִית אֶת־עַמִּיתְךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חָטָא:** היו מבררים דבריו ומעשיו, ואולי היו יורדים "לארץ לא להם" שלא מתוך שנאה ולא היו אח"כ עשירה הרוגי מלכות.

[מלב"ם] (בר' וישב ז,זא) וַיִּרְאוּ אֶחָיו. אבל אחיו דנו בזה כוונה אחרת כמו שיתבאר, וחשבו **כִּי-אִלֹּהִים אֱהָב אֲבֵיהֶם,** שבאמת אהבת אב לאחד מבניו בדרך געגועים אינה אהבה עצמית רק אהבה גשמיית, אבל הם חשבו שאוהבו אהבה עצמית, **(בר' וישב ז,זא) כִּי-אִלֹּהִים** – מקף ע"פ **[מלב"ם]** כבורר בין אהבת אב לאחד מבניו בדרך געגועים אינה אהבה עצמית רק אהבה גשמיית, אבל הם חשבו שאוהבו אהבה עצמית,

(המשך מלב"ם) **שעז"א כִּי-אִלֹּהִים אֱהָב,** וכן באשר ראו כי אהב אותו מכלם וא"א שלא ימצא גם בהם ילד שעשועים, ולכן **וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ,** והוא כי עד עתה (ט: אצל אברהם ויצחק) רק אחד מן הבנים היה הלב והסגולה ויתר הבנים היו קקליפות, וישמעאל נדחה מפני יצחק ועשו מפני יעקב, ויצחק ויעקב ירשו ברכת אברהם הבכורה והברכה וירושת הארץ והדבוק האלהי, ולבני הפילגשים נתן אברהם מתנות וישלחם, ועשו בכבי ירש ברכת חרב וחר שיעיר ונדחה מנחלת ה', ובאשר לא ידעו השבטים **שענתה יתנוצץ הענין האלהי על מטה שלמה ושכל שבטי יה יהיו לב וסגולה,** וראו שיעקב אהב רק את יוסף, חשבו שזה מפני שחושב שהוא הלב והסגולה ויתר בניו קקליפות, ... לכן חשבו לכלות קרץ מכאוב מן הכרם לתועלת כללי, לא מקנאת איש מרעהו רק למען לא יחלל שרי קדש ויתן לחרם יעקב וישראל לגדופים, **(ז,זא) וְלֹא יִבְלֶה (לסבול) דַּבְּרוּ לְשָׁלֵם:** ר"ל מה שהוא היה מדבר אליהם לשלום, כי השנאה הרגילה תתקרב עת ידבר האויב דברי שלום ורצוי כמ"ש מענה רך ישיב חמה, אבל השנאה שהיא ע"י קנאה וכ"ש ע"י שחושב כי הוא אורב לנפשו וכבודו ושהוא רשע למות, תגדל עוד ע"י דבורו לשלום כאלו בפה חנף ישחית רעהו ובפיו שלום ידבר ובקרבו ישים ארבו: **[רש"י] (ז,זא) וְלֹא יִבְלֶה דַּבְּרוּ לְשָׁלֵם** – מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחד בפה ואחד בלב. **דַּבְּרוּ** – לדבר עמו. לפי [רש"י] האחים לא דברו עמו כדי שלא יהיה אחד בפה ואחד בלב.

לפי **[מלב"ם] (ז,זא) וְלֹא יִבְלֶה (לסבול) דַּבְּרוּ לְשָׁלֵם:** ר"ל מה שהוא היה מדבר אליהם לשלום, ... השנאה שהיא ע"י קנאה וכ"ש ע"י שחושב כי הוא אורב לנפשו וכבודו ושהוא רשע למות, תגדל עוד ע"י דבורו לשלום. אפשר כי פירוש זה נתמך בתבנית הטעמים של **(ז,זא) וְלֹא יִבְלֶה** – (אתנה) מרכא טפחא, בתפקיד כעין דרשת סמוכים, שענין מסוים מהכתוב לפניו משפיע בכתוב זה. הכתוב לפניו **וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ** גורם לאחים לחשוב שהדיבור לשלום בא להפילם בפה ולכן אינם מעוניינים בדבריו אף-על-פי שכוונתו **לְשָׁלֵם.**

(ז,זא) דַּבְּרוּ לְשָׁלֵם – מרכא מרבה, סלוק מגביל. לפי **[מלב"ם]** רבוי דברי יוסף בא רק להשיג שלום, וגם החלומות רמזו שרצון ה' הוא שיקבלו עליהם בשלום שבאמצעותו תבוא מחיתם ולא למשול עליהם.

בראשית וישב ז,ה – ו:
[ה] וַיִּחְלֶם יוֹסֵף חֲלֹם וַיַּגִּד לְאֶחָיו וַיִּסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ: [ו] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ־נָא חֲלֹם הִנֵּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי:
(ז,ה) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם (סלוק) טפחא אתנה, כטעמי **(דב' וא' ו,ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** היינו יוסף מנבא מתוך קבלת עול מלכות שמים כנדרש ב- **[ילקוט שמעוני תורה וישב רמז קמא] [ה] וַיִּחְלֶם יוֹסֵף חֲלֹם [ו] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ־נָא חֲלֹם הִנֵּה.** אמר להם כך יהיו נביאים מוכיחים אתכם **שְׁמַעוּ־נָא** (זקף-גדול בתפקיד שתי נקודות המרמזות לשתי אותיות י"ד וקו המרמז לאות ו"ו, גי' י"ו מרמזת לשם הוי"ה) את אשר ה' אומר, אחת מהדרשות ב-**(ז,זא)** לימדה שיוסף היה נביא. ונביא חייב לומר נבואתו ולא לכבשה כדי להזהיר את העם. כאן יעקב ויוסף אמרו לאחים שמגזרת בין הבתרים עוד אין הארץ שלהם. האחים סברו שהארץ שלהם מכה הכיבוש בשכם והמלחמה שאח"כ כמרומז ב-**(בר' וישלח לה,ה) וַיִּסְעוּ וַיְהִי חַמַּת אֱלֹהִים עַל־דַּעְרֵים אֲשֶׁר סִבְיֹתוֹתֵם וְלֹא יָדְפוּ אֶתְרֵי בְנֵי יַעֲקֹב:**

ב"ה טוב טעם ודעת (טורו"ל) כי במצוות האמתי – הוללים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **1**; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – סדר, מלמד ולמד, ומן לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.10 בראשית וישב לו,א (התש"פ) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית וישב לו,ח: וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמְּלֵךְ הַמִּצְרַיִם עֲלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ יוֹסֵפוֹ עוֹד שְׂנָא אֹתוֹ עַל-חַלְמֹתָיו וְעַל-דְּבָרָיו:

[רש"י] (בר' וישב לו,ח) וְעַל-דְּבָרָיו – על דבתם רעה שהיה מביא לאביהם: נעניין מה הייתה דיבתם. **פ' [רש"י] (בר' וישב לו,ג) אַתְּ דַּבַּרְתָּם רָעָה** – כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה¹ היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזולזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות².

[שפת"ח ל] ... ר"ל שהביא הדברים כהוייתן בפני אביו כאשר ראה, ולא היה אומר דבר מה שלא ראה, **[שפת"ח מ] אף על פי דברקא סתם כתיב את אחיו, יש לומר דכיון שיוסף היה מקרב את בני השפחות, ואם היו רשעים בעיניו אף היה מקרבן, ועוד שהוא היה בודאי לא היה הדבא עליהן:** **[שפת"ח נ] וקשה דהיאך יתכן לומר שבני יעקב יהיו חשודין על העריות, ואי חס ושלום אמת הוא למה נענש יוסף על זה, ויש לומר דודאי לא היו חשודין על זה, אלא שיוסף היה טועה בדבר, לכך נענש שהיה לו לעיין בדבר על מה שחשדן על אבר מן החי שהיה רואה אותן שאכלו מבהמה שנשחטה ועדיין מפרכסת דמותה לאכלה (תורת משה (הת"ם סופר) ליישראל ואסורה לב"נ), דכיון שנשחטה שחיטה מתירה, והוא סבר שכל זמן שמפרכסת עדיין הוא אבר מן החי (ואסורה לב"נ ויוסף סבר כיעקב שיש להם דין ב"נ), או שהיה רואה שאוכלין בן פקועה שמתור בשחיטת אמו (לישראל ואסורה לב"נ), ואפילו שהוא שור גדול, ואין צריך שחיטה מן הדין אלא מפני מראית עין, והוא היה סבור שאבר מן החי הוא כיון דצריך שחיטה משום מראית עין (לישראל מותר בלי שחיטה פרט למראית עין ב"נ חייב בשחיטה או הריגה של בן פקועה), ועל מה שזולזלו בבני השפחות, הכי פירושו מפני שהיו קוראין לבני בלהה וזלפה בני השפחות וכוונתם היה שהיו משועבדים לרחל ולאה, וזה אמת הוא ... ומה שהיה חושדן על העריות, הכי פירושו דקיי"ל (קידושין ע' א) אין משתמשין באשה, ור"ל שאדם אחר אסור להשתמש באשת איש, ויוסף היה רואה שהיו משתמשין בעסקי משא ומתן עמהן, לכך חשדן על העריות, אבל טעות היה בידו דהא דאמרינן אין משתמשין באשה היינו דוקא דברים של חיבה.**

(בר' וישב לו,ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב, אפשר שכאן מלמד שיוסף הגיד לאביו היפך ממה שאחים עשו. **הפשט [רש"י] שיוסף כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה² היה מגיד לאביו [שפת"ח ל] שהביא הדברים כהוייתן בפני אביו כאשר ראה, היוצא מן הפשט כאן ההיפך מהפשט האחים אמרו [שפת"ח נ] שיוסף היה טועה ב(כל)דבר(שהגיד לאביו עליהם), לכך נענש שהיה לו לעיין בדבר על מה שחשדן. לפי [שמירת הלשון להח"ח] היה לו לברר עמם הדברים ואם אמת הדבר להוכיחם, ורק אם לא ישמעו לתוכחה מותר לספר, אבל אם אינו אמת ודאי שאסור להוציא שם רע.**

אפשר להסביר שהכתוב (בר' וישב לו,ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו – מהפך פשטא זקא-קטן, בעל שני תפקידים. **(א)** ענין לעצמו, יוסף סבר כיעקב שיש להם דין בני-נח עד לקיום גזרת בין הבתרים. האחים סברו שבכניסתם לארץ-ישראל **הפכו** מדין בני-נח אל דין בני-ישראל. דין אבר מן החי הוא חלק מהדעות הפוכות. **(ב)** הקשור ל-**הַמְּלֵךְ** וגו' מוסבר להלן

עיון ב-**(בר' וישב לו,ח) הַמְּלֵךְ הַמִּצְרַיִם עֲלֵינוּ** – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים, פשט ויוצא מהפשט **הפשט [אלשיך] ד"ה ויחלם יוסף (בר' וישב לו,ח) על כן אמרו אם מה' היה יוצא הדבר לא היה מקום לשנא רק לקנא על גדולתו עליהם, אך אין זה רק שרעיונך מחלמים אותך אשר תתאוה והכל הבל, כי הלא הַמְּלֵךְ כו', לומר הנה שני דברים מורה חלומך, האחד היותך מושל, שנית שגם הַמְּלֵךְ אחר כך. והנה כאשר השני שקר גם הראשון כן, כי הַמְּלֵךְ שהיתכן הַמְּלֵךְ עלינו שתהיה מולך על עשרה אנשים, אין זו מלוכה ואתה עלינו בלבד חלמת. ומה גם שלא היה עולה ברעתם יהיה מלך הגויים. ואם כן כאשר חלוקה זו נמנעת גם היא שונה שהיא שתהיה מושל גם היא הבל, והוא אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ בתמיהה, כי גם זה שקר כמלכות. ועל כן אין לנו לקנא בגדולתך כי לא מן השמים הוא רק שאתה גורם לחלום אותם ברעיונך. ועל כן ראוי לשנאתך על חלומותיך מרעיון לכך ביום להשתרר עלינו המה וזהו יוֹסֵפוֹ עוֹד שְׂנָא אֹתוֹ עַל-חַלְמֹתָיו. ואמרו לשון רבים על כל מציאות חלומותיו, כי זה וכיוצא בו חולם במה שמהרהר ביום, כי ילמד סתום מן המפורש, אלא שהיחל לגלות זה וגם עַל-דְּבָרָיו כמפורש:**

הפשט [דגל מחנה אפרים] (בר' וישב לו,ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמְּלֵךְ הַמִּצְרַיִם עֲלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ. ותרגומו המלכו את מדמי לממלך עלנא או שולטן את סביר למשלט בנא, יש לומר שרימו התרגום שכוונתם היה על דרך אין מראין לו לאדם בחלום אלא מהרהורי לבו (ברכות נ"ה ב) והוא שאמר המלכו את מדמי לממלך עלנא היינו שאתה מחשב ומדמה ברעיונך למימלך ומזה חלמת, זה המשלט את סביר למשלט, יש לומר סביר הוא ראשי תיבות למפרע רעיוני יצרך במשכבך סליקו וקל להבין: **היוצא מהפשט [בראשית רבה (וילנא) פד,ג] ... וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמְּלֵךְ הַמִּצְרַיִם עֲלֵינוּ,** רבי לוי ור' סימון, חד אמר מפני שענו אותו בעין רעה לפיכך מעמיד רשעים וחד אמר מפני שענו אותו בלשון כפול לפיכך הוא מעמיד מלכים.

[תורה שלמה עד] ב-(שכר טוב) חלום ראשון פתר על הפירות כדרשין והשני בישר על הממשלה. עו"ש לפי שענו אותו בשתי לשונות כפולות לפיכך עמדו ממנו שני זוגי מושלים יהושע וגדעון מושלים, ירבעם ויהוא מלכים וכ"ה במדרש הגדול ובכת"י ילקוט הביאור הַמְּלֵךְ הַמִּצְרַיִם עֲלֵינוּ רמז הכ' שיצא ממנו שני מלכים ירבעם ויהוא אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ שיצא ממנו שני שופטים יהושע וגדעון ובכת"י רמזי ר"י הַמְּלֵךְ הַמִּצְרַיִם עֲלֵינוּ רמז על מלכים שיצאו מיוסף כגון ירבעם ואחאב אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ רמז על שופטים שיצאו ממנו כגון יהושע וגדעון וכיוצא בהן. המלכים לא היו צדיקים לכך הַמְּלֵךְ הַמִּצְרַיִם כתיב חסר ו"ו. אבל השופטים צדיקים לכך מִשׁוֹל מלא כתיב.

היוצא מהפשט המשך **[אלשיך] והנה המה לא צדקו בפתרון החלום לא הראשון ולא השני כעת. כי מאשר יתגלה אחר כן זה פתרונום לפי האמת, כי היה עתיד יוסף לצבור בר בשבע שני השבע וגם כן כל בני ארץ מצרים וארץ כנען ובכללם אחיו, וזהו (בר' וישב לו,ז) מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה כד"א (בר' מקץ מא,מח) אֶכֶל שְׂדֵה-הָעֵיזָר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ: (בר' וישב לו,ז) וְהָיָה קִמָּה אֲלֵמִים יוֹסֵף התקוממות דשן ושמן. וגם-נִצְבָּה מתקיים זמן רב כל ירעב מה שאין כן של אחיו וזולתם. באופן (בר' וישב לו,ז) תִּסְבְּיָנָה אֲלֵמִיתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוּיִן לְאֲלֵמֶת תבואתו, שיבאו אפים ארץ מצרימה בעד אלומות יוסף לשבור אוכל אשר שמר: וקרוב לשמוע על פי דרך זה שאומרו תִּסְבְּיָנָה הוא מלשון סובין, שתורקב תבואתם ושתהיה כולה סובין, ועל ידי כן ישתחוו לאלומות אשר צבר ונתקיים:**

(בר' וישב לו,ח) הַמְּלֵךְ הַמִּצְרַיִם עֲלֵינוּ – מהפך פשטא זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב. מוצע לומר כי **הפשט** לדעת האחים מלמד על יוסף כהסבר **[אלשיך][דגל מחנה אפרים]** יוסף מחשב ביום שלטון ומלוכה על אחיו, ולכן חולם בלילה על כך. מלוכה על עשרה אנשים אינה מלוכה והכל הבל. **היוצא מן הפשט מלמד על העתיד כהסבר ה-[אלשיך]** שימלך על אומות העולם והאחים יזדקקו לעזרתו באמצעות אומות העולם וכך

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, ו; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מנח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלישא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פזר - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

ימלוך עליהם (חלום שני [חידושי הגר"ז סימן ט]). וכנדרש ב-**בראשית רבה (וילנא פד, י)** שמאופן הדיבור אליו זכה יוסף למלכים ומושלים.

(בר' וישב לו, ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ - יוסף חלם על הצלת משפחתו מרעב והנלוה אליו, האחים פתרו חלומם להיות מלך ומושל.

הסבר רבי שמואל שמעלקע פינטר זצ"ל: מגזרת בין הבתרים יעקב אבינו היה אמור לצאת לגלות בשלשלאות, והגלות היתה אמורה להיות קשה מאד. יוסף חלם בחלום הראשון שתבואתו מתקיימת ותבואת אחיו אובדת, אבל כדי שבכלל יוכל לגדל תבואה ולהושיע אביו, אחיו וצאצאיהם היה עליו להיות בדרך הטבע בעל אמצעי גדול. מאמר אחיו בפיהם ב-**(לו, ח)** היא מעין פתרון חלומם שב-**(לו, ז)** ויעדה אותו לגדולה וממשלה בארץ הגלות, כנלמד ב-**[בבלי ברכות נה, ב]** רבי בנאה: עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים, ופעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם, ומה שפתר לי זה לא פתור לי זה - וכולם נתקיימו בי, לקיים מה שנאמר: כל החלומות הולכים אחר הפת. אטו כל החלומות הולכים אחר הפה קרא הוא? - אין, וכדרכי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה - שנאמר **(בר' מקץ מא, יג)** וַיְהִי פֶאֶשֶׁר פִּתְרֵנוּ בְּיַד הָאֱלֹהִים. אמר רבא: והוא דמפשר ליה מעין חלמיה, שנאמר **(בר' מקץ מא, יב)** אִישׁ פִּתְלָמוּ פִּתְרָה: (בענין חלומות יוסף ראה בהרחבה בהסבר ל-**(בר' וישב לו, ט)**)

(בר' וישב לו, ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ ... זקא-קטן ... זקא-קטן ... בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנח), כעין דבר החזור וקורה. זה רמז לנלמד ב-**[בבלי ברכות נה, ב]** כל החלומות הולכים אחר הפה.

(בר' וישב לו, ח) אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל - מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, ב-**[שכר טוב]** עו"ש לפי שענו אותו בשתי לשונות כפולות לפיכך עמדו ממנו שני זוגי מושלים יהושע וגדעון מושלים, ירבעם ויהוא מלכים ... ובכתיב רמזי ר"י **הַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ** רמז על מלכים שיצאו מיוסף כגון ירבעם ואחאב **אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ** רמז על שופטים שיצאו ממנו כגון יהושע וגדעון וכיוצא בהן. אפשר להוסיף את אבימלך בן גדעון, והמלכים בני ירבעם הראשון, ועמרי אבי אחאב, והמלכים בני יהוא, ואולי עוד ממלכי ישראל, ולעתיד לבוא משיח בן יוסף.

(בר' וישב לו, ח) בָּנוּ - אתנח מגביל, המושלים והמלכים מיוסף ממשלתם מוגבלת לאחד עד ארבעה מושלים.

בראשית וישב לו, טז: וַיֹּאמֶר אֶת-אָחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַיְיָדָה-נָא לִי אֵיפֶה הֵם רָעִים:

ע"פ **[מאור ושמש]** **(בר' וישב לו, יב - טז)** **[טז]** וַיֹּאמֶר - זקא-גדול, יוסף מבקש שלושה דברים (טט - א) (למצוא) הניצוצין (הקדושים) (טט) - (ב) (למצוא) הנשמות הקדושים העשוקים אנכי מבקש (טט - ג) לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות. **[מאור ושמש]** מפרש מלת **(בר' וישלח לו, יד)** שְׂקָמָה כנוטריקון "ש'ברי כלים מ'עולם ה'תוהו, משמע שיעקב ויוסף השיגו שיש לתקן תיקון גדול בשכם ובנותיה (הסביבה) ויוסף דבק במשימה למרות האזהרות כלהן.)

[פרקי דרבי אליעזר פרק לח] אָמַר לוֹ מָה אַתָּה מִבְּקֶשׁ, אָמַר לוֹ אֶת אָחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ, שְׁנַאָמַר **(בר' וישב לו, טז)** וַיֹּאמֶר אֶת-אָחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ. **(בר' וישב לו, טז)** וַיֹּאמֶר אֶת-אָחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ - אם נתעלם מטעם זקא-גדול נשאת בראש הפסוק תבנית הטעמים טפחא מונח אתנח כתבנית הטעמים של **(בר' א, א)**, בראשית ברא אלקים. רמז לענין הקשור למעשה בראשית. תשובת יוסף ל-**(בר' וישלח לו, טז)** וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לְאִמְרָה מִה־תִּבְקֶשׁ: מרמזת לפי **[דברי דוד]** **(בר' וישב לו, טז)** ש(השואל)מלאך היה ושליח הקדוש ברוך הוא (ושאל כדי) להכנס עמו בדבור זה כמו גבי אדם הראשון שנאמר לו: איכה:

[זוהר מהדורת הסולם - בראשית פרשת וישב מאמר את אחי אנכי מבקש אות קו]

(בר' וישב לו, טז) וַיֹּאמֶר אֶת-אָחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ וגו'. **(בר' וישב לו, יז)** וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה וגו' ר' יהודה פתח, **(שה"ש ח, א)** מִי יִתְּנֶה פֶּאֶחַ לִי יִנְחַם שְׂנֵי אֵמִי אֲמַצְאָה בְּחוּץ אֲשַׁקֵּם גַּם לֹא-יִבְדּוּ לִי. האי קרא אוקמוה (הסבירו) תְּבַרְא, אָבֵל האי קרא (טט: **(בר' וישב לו, טז)** וַיֹּאמֶר אֶת-אָחִי). כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ לְמַלְאָךְ דְּשַׁלְמָא דִּילִיָּה (הסולם: למלך שהשולם שלו, הוא ז"א), **(שה"ש ח, א)** מִי יִתְּנֶה פֶּאֶחַ לִי, כְּיוֹסֵף עַל אָחִיו, אֶת-אָחִי - מקף בורר בין משמע של אחוה זמנית של יוסף לכל אחיו מפני שליחות אביו ובין אחוה תמידית של יוסף אל אחיו למרות רמז האזהרה של האיש. אהבה תמידית המומשלת בזוהר לאהבת השם לבני ישראל. אפשר שהמלה **אֲנֹכִי** מרמזת לקב"ה שבמלה זאת פתח את מתן עשרת הדברות.

מִבְּקֶשׁ - אתנח מגביל ללמד כי כל מגמת יוסף הייתה לדרוש שלומם כבקשת אביו יעקב. **(בר' וישב לו, יד)** וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רֵאךָ אֶת-שְׁלוֹמָם אָחִיךָ וְאֶת-שְׁלוֹמָם הַצֵּא וְהִשְׁבֵּנִי דָבָר.

[שכל טוב (בובר)] **(בר' וישב לו, טז)** וַיֹּאמֶר אֶת-אָחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ. כדי לראותם: הַיְיָדָה-נָא. לשון ענוה: נָא. לשון בקשה: לִי. בפירוש: **אֵיפֶה הֵם רָעִים**. כבר דרשנו איפא באל"ף, ואיפה בה"א, מה ביניהם:

פי'-**[דברי דוד]** **(בר' וישב לו, טז)** דהאיש אמר תחילה **(לו, טז)** ומה־תִּבְקֶשׁ: כלומר הרי הם חושבים על רעתך, לאיזה צורך תבקשם, על זה אמר יוסף ב' דברים: האחד **אֶת-אָחִי** (למרות האזהרה לחורשי רעה עליו), כלומר מצד אחי גם אם אפול לא ימלאו לבם להזיק לי כי לא ישלחו ידם עלי. השנית 'הגידה לי כו' ואלכה להם (למרות האזהרה למלא שליחות אביו).

(בר' וישב לו, טז) הַיְיָדָה-נָא - מלת "נא" יתירה כי יכול היה לכתוב "הגידה לי" ואז לרמז של מחשבת הרעה מהאחים משמעות תשובת יוסף היתה תגובה קשה. טעם מקף בצירוף מלת "נא" מרכך את המקובל שמת "הגד" הוא לשון גידים וענין קשה ולפי **[שכל טוב]** יוסף נשאר עניו ובוטח בה'.

(בר' וישב לו, טז) הַיְיָדָה-נָא לִי - מונח זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים, מונח מרבה משהו בתוך הלימודים האלו. (לימוד א) **[שכל טוב (בובר)]** לִי. בפירוש: **אֵיפֶה הֵם רָעִים**. (לימוד ב) השערה בפני-**[דברי דוד]** יוסף מבקש לדעת מה האחים מתכננים עליו. הסבר אחר ע"פ **[מאור ושמש]** יוסף מבקש להראות לו מקום/מקומות (טט - א) (הימצאות) הניצוצין (הקדושים) (טט - ב) (הימצאות) הנשמות הקדושים העשוקים אנכי מבקש (טט - ג כדי) לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות.

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת מונחי (טבור) ט"ו, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל פרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.11 בראשית וישב לו,א (התשפ"א)

בראשית וישב לו,זי: וַיֵּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלוּכָה דְתִינְיָה גִלְגָּה אֶתְר אַחִיו וַיִּמְצְאֵם בְּדָתָן:

[רש"י] (זי,י) : הסייעו עצמן" מן האחוה: גִּלְגָּה דְתִינְיָה - לבקש לך נכלי דתות" שימיתוך בהם. ולפי פשוטו שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מדי פשוטו: [שפת"ח ח] ... לכן פירש הסייעו עצמן מן האחוה, פירש ורוצין להרגך ואל תלך לשם, ומנא ליה לרש"י לפרש כן, י"ל זה בגימטרי"ב, והכי פירושו נסעו מ"ב, ר"ל אינם רוצים שיהיו י"ב ורוצין להרגך ולא יהיו אלא י"א דהיינו נסעו מז"ה, אי נמי הוכחת רש"י ממלת זה, כלומר נסעו מזה שאתה אומר את אחי אנכי מבקש, אבל הם נסעו מן האחוה:

[דבר מלכות וישב התשע"ט, ע' רנט, לקוטי שיחות לה ע' 171, אדמור"ר מ"ש] (בר' וישב לו,זי) גִלְגָּה יוֹסֵף אֶתְר אַחִיו וַיִּמְצְאֵם

בְּדָתָן: כתב השל"ה: יוסף שמע לאביו ... אע"פ שסכנה גדולה היתה לו. ואף על גב שאמרו רז"ל אם אביך אומר לך לחלל שבת לא תשמע אליו כי אתה ואביך חייבים בכבודי – זה בדבר השיך לבין אדם לבין המקום. אבל בנוגע לעצמו מחיל אנפשיה לעשות רצון אביו. עכ"ל. וצריך עיון, שהרי אין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה, שנאמר והנפשות לי הנה (ט:ט) אין פסוק כזה) (ראה שולחן ערוך אדמו"ר הזקן חו"מ הל' נזקי גוף ונפש ס"ד). (ס"ד) ... ואפילו ישראל בעל עבירות כגון מומר לאכול נבלות לתיאבון מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו. ... ס"ה (ע) והשבותו אותו בעצמו שאם גופו אובד מצוה להשיבו ולהצילו וכמו שמצות אבדת ממון היא בטורח בלבד בלא הוצאת ממון אפילו לישראל כשר כך מצות השבת אבדת הגוף והצלתו אינה אלא בטורח בלבד למומר. אלא לישראל כשר חייבים להוציא ממון על הצלת לא תעמוד על דם רעך.

[אוצרות השו"ת 8 אבן יקרה ח ב סי' צט, שו"ע חו"מ סי' תכו הצלת נפש – כניסה למצב ספק סכנת חיים או אבר להצלת חבירו] הא דאמרין בגמ' פסחים ד"ח דהיא דשכיח היזיקא ל"ש שלוחי מצוה אינם נזוקים לא אמרין הכי אלא בשאר מצות שלא התמירה תורה להכניס את עצמו בספק סכנה כדי לקיים איזה מצוה מן המצוות וממילא במקום דשכיח היזיקא ל"ש שלוחי מצוה כו' משא"כ לענין הצלת נפש אדם דעיקר חובת המצוה להכניס את עצמו בסכנה כדי להציל את חבירו א"כ גם בזה שייך שלוחי מצוה אינם נזוקין.

[שם, היכל יצחק הרב י"א הלוי הרצוג הרב הראשי לא"י, אר"ח הלכות שבת, סי' לט, ע' צז] משיטת הירושלמי והפוסקים שחייב אדם לסכן את עצמו כדי להציל חבירו.

[תנחומא וישב ב] שכם מקום מועד לפורענות.

[כתר יונתן] (זי,י): וַיֵּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִכָּאן כִּי שָׁמַעְתִּי מֵאֲחֵירֵי הַפְּרָגוּד שֶׁהֵנָּה מִתְחִיל מֵהַיּוֹם הַזֶּה שִׁיעוּבֹד מִצְרַיִם, וְנֹאמֵר לָהֶם

בנבואה שהחויי מבקש לערוך עמם מערך מלחמה בעבור כן היו אומרים נלך לדותן וילך יוסף אחי וימצאם בדותן: העיר שכם הייתה של החוי. אפשר שהחוי רצה לנקום על הריגת העיר שכם. יוסף מצד מצוות אביו שאינה פיקוח נפש לא חייב להכניס עצמו למקום סכנה. אבל מצד סיוע לאחיו במלחמה כדי להציל חבירו חייב ללכת להציל.

אפשר כי (בר' וישב לו,זי) גִלְגָּה יוֹסֵף אֶתְר אַחִיו – מהפך פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מן הלימודים יוצא מפשט הכתוב. בפשט יוסף ממלא מצוות אביו למרות אזהרת המלאך שהאחים הסייעו עצמם מן האחוה עמו. אבל היוצא מן הפשט כ-[תרגום יונתן] מלמד שהחוי הכין עצמו למלחמה ולכן האחים הכינו עצמם למלחמה ויוסף חייב עצמו לעזור לאחיו ובוזה שייך שלוחי מצוה אינם נזוקין. (בר' וישב לו,זי) גִלְגָּה יוֹסֵף אֶתְרֵךְ – מונח מרבה, יוסף מרבה עזרת אביו לאחיו מכוח היותו שליח אביו.

וַיִּמְצְאֵם – טפחא כשנוי, ללא מרכא לפניו, האפיון שלה עשוי להתפשט אל הכתוב לפניו, הוא וכוח אביו מצאו מקום להשפיע על תוצאות ההערכות למלחמה.

בְּדָתָן: - סלוק, הגביל את החוי והחוי נסוג.

בראשית וישב לו,יח: וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחֹק וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַחְלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ: מכאן יעקב ויוסף כפי שהוסבר ב-(לו,זי)

חלפה סכנת החוי והאחים במקום להודות לה' על הישועה הגדולה שהביא עמו יוסף משיכים בדחיית האחוה כנלמד ב-(בר' וישב לו,יח) (לו,יח) וַיִּרְאוּ אֹתוֹ – (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד סמוכים כעין מדה כ"ב מל"ב מידות "מדבר שחבירו (כאן שלפניו) מוכיח עליו".

תכנון הפגיעה ביוסף לא היה ברגע ראיתו אלא החל לפני כן. כפ' [רש"י] (לו,יח) נִסְעוּ מִזֶּה - הסייעו עצמן" מן האחוה: גִּלְגָּה דְתִינְיָה - לבקש לך נכלי דתות" שימיתוך בהם.

[שכל טוב (בובר)] (בר' וישב לו,יח) וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחֹק: חסר ו', והן שבעה חסר ו' במקרא, וכולם למדרש, וזה היה ברחוק מלא עיניהם: (לו,יח) וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם. בתוך ד' אמות:

להלן נביא שתי דרכי פירוש בפסוק. בדרך אחת התנכלו להפחידו בשיסוי כלבים ואם הכלבים יכלוהו זה יוכיח כי אינו צדיק ויראה שחיות פגעו בו. בדרך שנייה האחים דנו את יוסף כמוסר אך התברר בבית הדין שהוא שקול בין המחייבים ובין המזכים ולכן קבלו עצת ראובן להניחו בינתיים בבור ואח"כ עצת יהודה למכרו לישמעאלים.

דרך פירוש של הפחדה. [אלשיך] (בר' וישב לו,יח) ... אך כאשר בא יוסף אל אחיו בעצם אז ויפשיטו וכו' אך לא אחד בהם חפץ המיתו: והנה אמרו רבותינו ז"ל [בראשית רבה פד יד] (בר' וישב לו,יח) וַיִּתְנַחְלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ שהשיסו בו את הכלבים שימיתוהו. ואחשבה על פי דרכם כי הלא השלמים ההם את ה' היו יראים ולא ערבו אל לבם לשלוח יד בצדיק יסוד עולם, אך התחכמו לו לגרות עליו את הכלבים באומנם בזאת יבחן אם צדיק וישר הוא ולא חטא על הנפש בהביאו דבה רעה, כי עשה למען יוכיחנו אבינו, או אם נאץ האיש הזה את ה'. כי אם שן בהמות תשולח בו, אז יודע כי לא צדיק הוא ובעונו ימות וידנו אל תהי בו, ואם לא נדעה. ולהפך יותר בזכותם אחשבה כי לא נעלם מהם מאמדם ז"ל [פסחים ק"ח,א] על פסוק (שמ' מש' כג,א) לֹא תִשָּׂא שְׁמֵעַ שְׂוֹא. מכאן שהמוציא שם רע ראוי להשליכו לכלבים שנאמר (שמ' מש' כב,ל) לְגִלְבַּת תִּשְׁלַכְוּ אֹתוֹ: וסמך ליה (שמ' מש' כג,א) לֹא תִשָּׂא שְׁמֵעַ שְׂוֹא, ויעשו לו כן: ויתכן כי הם אמרו שלשה דברים. א. הנה דרך כלל (לדעתם יוסף) הוציא (שמ' מש' כג,א) שְׁמֵעַ שְׂוֹא וראוי להשליכו לכלבים. ולא נחטא, כי גמול ידיו יעשה לו וידינו אל תהי בו. ב. כי הלא האחת שבדבות הלא הוא על שנחשדנו על ידו על אבר מן החי. והנה מדה כנגד מדה (הכלבים) יאכלוהו חי. ג. נשא פנינו אל יעקב אבינו באמור אליו ידינו לא שפכה את הדם הזה, כי אם הכלבים עזי נפש לזר חשבוהו, והיה בא לישא שה מעדר, ואכלוהו ויכלוהו, והוא יבין לאשורו כי אין זה כי אם חרב (?) הכוונה מפני) הביאו את דבתם רעה. אך לא נעשתה עצתם, כי ויהי ה' את יוסף ומוראו וחתיתו נפל עליהם (על הכלבים) כי צדיק וישר הוא, ולא חרץ כלב עליו את לשונו:

ב"ה טוב טעם ודעת ולמדינת ארצות – הלהים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשס"ג; **תמצית ההשקפה**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מקצף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דורא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממצע, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דורא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעוטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרש"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מעוט; **דרוש בפסוק** בענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שזור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שזור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

דרך פירוש של בית דין (לוי, זי, זי) ובטתים יקרב אליהם – פשטא מונח זקף-קטן, שני לימודים

[תורת משה] (בר' וישב לזי, זי) ע"פ פשוט יתבאר כי הם דנו אותו דיני נפשות כאשר בארתי במקום אחר, וידעו כי כאשר יקרב אליהם יתחנן אליהם על נפשו וירך לבבם, ע"כ התנכלו אותו להמיתו בטתים יקרב אליהם כאשר אבאר, ואמר **(בר' וישב לזי, זי) ויבא אתו מרְחֵק**, הכונה כאלו היה הוא רחוק מהם ולא אח קרוב בני אב א' רק כאלו הוא רוצה והוא (רחוק) מהם בתכלית הריחוק. והנה במדרש **[בראשית רבה פד יד]** איתא שהשיטו בו כלבים שימיתוהו **(לוי, זי) ובטתים יקרב אליהם**. ושוב אמר **(בר' וישב לזי, זי) ויאמרו איש אל-**

אָחיו הִנֵּה בָּעַל הַהֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא: ועתיד להגיד לאביו. וכדי להמשיך ב' הענינים עם כוונת הכתוב אומר כי הנה לא מצאנו שיגלה הקדוש ברוך הוא שום דלטורין על אדם **(וכמ"ש [סנהד' י"א ע"א])** בענן א"ל הקדוש ברוך הוא ליהושע וכי דלטור אני ולך לא הגיד לאברהם על אודות ישמעאל, וליצחק על אודות עשו, וגם ליעקב על אודות יוסף שמכרוהו אחיו, אמנם הנה אם היו הכלבים של יעקב שהיו עם צאנו ממיתים את יוסף הי' יעקב מחוייב לקבל תשובה על זה לפי שנאמר **(שם' מש' כא, כט) וגם-בְּעֵלְיוֹ יוֹמַת**: אצל שור המועד (שהרג איש או אשה) שחייב לקבל עליו כופרא כפרה (בעל השור המועד משלם כופר למשפחת הנהרג/ת), ובעבור זה הי' הקדוש ברוך הוא מודיע הדבר ליעקב כדי שיעשה תשובה ע"ז, ע"כ אמרו **(בר' וישב לזי, זי) הִנֵּה בָּעַל הַהֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא**: ויגיד ליעקב (שהאחים שיסו בו כלבי הצאן) כדי שיקבל תשובה על זה, והם רצו שלא יודע הדבר ליעקב, ע"כ **(בר' וישב לזי, זי) לָקַח וַיְהַרְגֵהוּ** ולא יודע הדבר ליעקב כנ"ל. וז"ש במדרש **בָּעַל הַהֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא**: ומשיאו לאביו.

[תורת משה] (בר' וישב לזי, זי) ויבא אתו להמיתו וגו'. יראה דרמז לנו איך ישבו עליו ברין, אלו מזכים ואלו מחייבים, אלו חייבוהו מיתה כרודף כי כל כוונתו בהבאת דיבה שיקללם אביהם כאשר באמת אמר לבסוף **(בר' ויחי מט, טו) אָרוּר אַפְּסֵי פִי עָזָר**, וזה **[ויתנכלו אתו להמיתו]** שחשבו מחשבותיו להמיתו, והול"ל להמיתו, אך כ' סמ"ע¹⁵⁹ (קפו כ"כ התיוו"ט נדרים פ"י מ"ג ד"ה אביה, בשם מהר"ל מפראג. - ע"ז רמב"ן ויקרא י"ט ט"ז בסופו.) למה נקרא מוסר ולא מוסר כי הוא מוסר לכל ובסופו ליטול את שלו, על כן אמר להמיתו וזה לשון ויתנכלו אותו, שדנו מחשבות' המה כרודף להמיתם ויתחייב הוא מיתה ומסור נידון שלא בפניו, על כן **[ויתנכלו אתו להמיתו]**, אך המזכים יאמרו **(בר' וישב לזי, זי) הִנֵּה בָּעַל הַהֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא**: שחלם למלוך עלינו וע"כ אין כונתו להמיתו ואין לו דין מסור, וכשהי' ב"ד שקול המחייבין והמזכין בטחו בצדקתם שלא יבוא לידם שפיכת דם נקי כמש"כ **[רמב"ן] (דב' שפ' ט, יט) וְעֵשֶׂתֶם לֹא פֶּאֶשֶׁר וְגַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו בְּטַעַם עֵדִים זֹמְמִין** שאם הרגו אינם נהרגים שמסתמא לא באה מכשול ליד סנהדרין לשפוך דם נקי, **[ויתנכלו אתו להמיתו]** - פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, פשטא מרמז ששני הלימודים הם בפשט.

(לימוד א) ע"פ [שכל טוב (בובר)] בתוך ד' אמות:

(לימוד ב) ע"פ [תורת משה] דנו את יוסף דיני נפשות שלא בפניו, כי מוסר נידון שלא בפניו, כי בפניו יתחנן אליהם על נפשו וירך לבבם. והיו שני צדדים: (א) המחייבים טענו שהוא מוסר כי הוא רודף אותם והוא בבחינת רוצח כי העבירות שהוא מספר עליהם לאביו (מגלים עריות ואוכלים אבר מן החי) מחייבות עליהם למיתה והבא להרגך השכם להורגו (בשם **[ר'חיים פלטיאל]**), ולמרות שהכלבים לא פגעו בו דבר שהעיד שהוא צדיק (בשם **[אלשיך]**), חששו שיספר על השסוי לאביו ולא רצו שיוודע הדבר ליעקב. (ב) המזכים טענו שאין לו דין מוסר ואין כוונתו להרגם, לכן יש להניחו.

ספורנו (בר' וישב לזי, זי)...

בוה הודיע מה היה למו בהיות כלם צדיקים גמורים עד שהיו שמותם לפני ה' לזכרון איך נועדו לב יחדו להרוג את אחיהם או למכור ולא נחמו על הרעה כי גם כשאמרו אבל אשמים אנחנו על אחינו לא אמרו שתהיה אשמתם על מכירתו או מיתתו אלא על אכזריותם בהתחננו. והנה הגיד הכתוב כי ציירו בלבם וחשבו את יוסף לנוכל ומתנשם בנפשם להמיתם בעולם הזה או בעולם הבא או בשניהם והתורה אמרה הבא להרגך כו' (סנהדרין עב א):

[בבלי סנהדרין עב, א] משנה. הבא במחתרת נידון על שם סופו. היה בא במחתרת ושבר את החבית, אם יש לו דמים - חייב, אם אין לו דמים פטור.

[רמב"ם הלכות גניבה פ"ט ה"ט] ומפני מה התירה תורה דמו של גנב אף על פי שבא על עסקי ממון לפי שחזקתו שאם עמד בעל הבית בפניו ומנעו וירגנו ונמצא * זה הנכנס לבית חבירו לגנוב כרודף אחר חבירו להרגו ולפיכך יהרג בין שהיה גדול בין שהיה קטן בין זכר בין נקבה.

[שולחן ערוך חושן משפט הלכות חובל בחבירו סימן תכה סעיף א] הגה: { א } כל חייבי מיתות ב"ד בזמן הזה, אין בידנו א [להלקותן ב] או להגלותן ג] או להרגן ד] או לחבטן, ה] אלא מנדין אותן ומבדילים אותן מן הקהל (טור ס"א בשם רב נטרונאי גאון). וכל זה מצד הדין, אבל אם רואין בית דין שהוא צורך שעה { ב } ומגדר מילתא, יכולין לענוש במה שירצו (שם ובשם תשובת הגאון) כמו שנתבאר לעיל סי' ב'. ז] ודוקא בדיני נפשות הצריכין בבית דין, אבל הנהרגין בלא ב"ד נידונין גם עתה, כמו שיתבאר (טור שם). הרודף את חבירו להרגו, ח] { ג } א' { והזהירוהו, והרי הוא רודף אחריו, אפילו היה הרודף קטן, ד } הרי כל ישראל מצווים להצילו באבר מאברי הרודף, ואם אינם יכולים לכוין ולא להצילו אלא א"כ יהרגו הרודף, הרי אלו הורגים אותו ט] { ה } אף על פי שעדיין לא הרג. הגה: { ו } הבא במחתרת לגנוב גם כן דינו כרודף. י] ואם יודע שלא בא רק על עסק ממון, ואף אם יעמוד בעל הממון נגדו לא יהרגוהו, אסור להרגו. ועיין בדברי הטור בסימן זה. יא] מי שמסכן רבים, כגון { ד } שעוסק ב' { בזיפוסים במקום שהמלכות מקפידות, דינו כרודף ומותר למסרו למלכות (נימוקי מהר"ם מריזבורג), כמו שנתבאר לעיל סימן שפ"ח סי"ב.

[ויתנכלו אתו] – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבצת פרטים העשויה להתרחב, כאן כפ' **[רש"י] (בר' וישב לזי, זי) ויבא אתו]** – נתמלאו נכלים וערמומיות: **(אלשיך]** ו-**[בית הלוי]** ע"פ **[פסחים ק"ח, א]** התחכמו לבחון האם יוסף צדיק אמת לכן ניסו לפגוע בו שלא בידיהם אלא כגון שסוי כלבים כי המוציא שם רע ראוי להשליכו לכלבים שנאמר **(שם' מש' כב, ל) לִלְבָב תִּשְׁלַכֵּן אֹתוֹ**: וסמך ליה **(שם' מש' כג, א) לֹא תִשָּׂא שְׁמַע עָאָר**.

[לוי, זי) להמיתו] – סלוק כמגביל, **[שפת"ח י] [מהרש"ל]** פירש **(ש-אתה)** שגם יוסף היה בדעתו שיהרגוהו, ועדיין בא להורות לך דלא תימא (שלא תאמר) שהוא והם היה דעתם להרוג את אדם אחר, לכן אמר **(רש"י** שאתו הכוונה) אליו כלומר ליוסף שהוא והם היה דעתם להרוג (רק) את יוסף. אבל פ' **[אלשיך] (בר' וישב לזי, זי) ...** אך כאשר בא יוסף אל אחיו בעצם אז ויפשיטו וכו' אך לא אחד בהם חפץ המיתו: ע"פ **[הכתב והקבלה]** התכוונו להפחידו ולהפיל עליו אימת מות, שיפסיק לרדוף אותם. ולזה לא אמר הכתוב ויתנכלו עליו, שמשמעותו להרגו בערמה באמת ולהיראות בנגלה לנסיים,

[לוי, זי) להמיתו] – סלוק כמגביל, את דרך ההמתה **[שכל טוב (בובר)] (בר' וישב לזי, זי) ...** ומה ת"ל **[לוי, זי) אתה]**, מלמד שלא הערימו להמיתו אתו בידים, אלא להמיתו אתו על יד כלבי הצאן, לשסות בו הכלבים:

ב"ה טוב טעם ודעת (טור"ל) כ"י במצוות האמתי – הוללים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מקף פשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תכר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב"שעויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תכר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תכר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תכר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – ב"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"י"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה.

1.12 בראשית וישב לו,א (התשפ"ב) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית וישב לו,א: וַיְהִי כִּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וַיְפַשְׂטוּ אֶת-כַּתְּנֹתָו אֶת-כַּתְּנֵי הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:

[אור החיים] (בר' וישב לו,א) וַיְפַשְׂטוּ אֶת-כַּתְּנֵי הַפְּסִים אֲשֶׁר עָלָיו. פי' לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה משא"כ חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים, והוא אומרו וַיְפַשְׂטוּ אֶת-כַּתְּנֵי הַפְּסִים פי' מיד הבחירי ובוזה סתר אומרו ונראה (בר' וישב לו,א) וַיְפַשְׂטוּ אֶת-כַּתְּנֵי הַפְּסִים וּג' כי הבחירה תבטל הדבר ואין ראייה אם יתרוגהו כי שקר דיבר: (בר' וישב לו,א) לֹא נִכְנָנוּ נַפְשׁוֹ: פירוש להדיא אלא נהיה גורמים לו מיתה, והוא אומרו אחר כך (בר' וישב לו,א) אֶל-תְּשַׁכְּחוּ-דָם הַשְּׁלִיכוּ וּג', זו היתה טענתו להם, והוא טעמו כמסו עמו שהוא לְמַעַן הַצִּיל אֶת-מִיָּדוֹ לְהַשְׁבִּיבוֹ אֶל-אָבִיו: כי ידע נאמנה כי חית השדה השלמה לו ולא ירעו וליא ישחיתו הנחשים והעוקרים בזרע יעקב, גם לא יעכבונו שם למות ברעב וכמו שכן תמצא שתכף וישב ראובן אל הבור שחזר אליו להוציא מהבור:

[אור החיים] (בר' וישב לו,א) אכן כוננת הכתוב היא שהאחים לעולם לא רצו להפשיטו לחלוטין ולהניחו ערום אלא להסיר מעליו כתונת הפסים שבה היתה הקנאה בו, ומודיע הכתוב כי כשהסירו כתונת הפסים ברוב הכעס והשנאה לא דקדקו להסיר אותה במתן ובנחת רוח אלא בשנאה גדולה ובכל כך אכזריות עד שהסירו עמה גם הכתונת שהוא החלוק. וזה הוא שיעור הכתוב ויפשיטו את יוסף פירוש לא נשאר כי אם גופו של יוסף ערום כי הסירו את כתונתו שהוא החלוק עם כתונת הפסים כשהסירו מעליו בלא כוונה. ואומרו אשר עליו נתכוון להגדיל הדבר כי כתונת הפסים היא היתה מלבוש העליון והסירו כל הבגדים וגם החלוק כולם יחד עמה מרוב הכעס והשנאה:

(בר' וישב לו,א) כִּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אָחִיו

(בר' וישב לו,א) – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, מוצע לומר שזה פרק הזמן משעה שראוהו מרחוק ועד הגעתו, וכיוון שנתרצו לשמוע אל ראובן יכלו גם להמנע מעוד פעולה נגדו.

(בר' וישב לו,א) כִּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף – מקף בורר בין שעדיין רצו להורגו ובין שנח רגזם קצת [מלב"ם]

(בר' וישב לו,א) אֶל-אָחִיו – מקף כבורר בין אחים שפעלו נגד יוסף ובין אחים ששתקו

(בר' וישב לו,א) אֶל-אָחִיו – אתנח מגביל את הפשטת בגדי יוסף רק לאחים שפעלו נגדו, ראה (לו,כד) דבר המתבטא בפר' מקץ במאסר שמעון ובהטמנת כסף לוי בראש שקו, ולא כשאר האחים בתחתית שקיהם.

מוצע לקרוא את הפסוקים הבאים כלהלן:

(בר' וישב לו,א) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצְלֵהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנָנוּ נַפְשׁוֹ:

(בר' וישב לו,א) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְרְאוּבֵן אֶל-תְּשַׁכְּחוּ-דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר וַיַּד אֶל-תְּשַׁלְּחוּ-בּוֹ

לְמַעַן הַצִּיל אֶת-מִיָּדוֹ לְהַשְׁבִּיבוֹ אֶל-אָבִיו: (לו,כג) וַיְהִי – בתפקיד שלושה למודים במה שראובן הצליח להסיט את כוונתם ועד שיוסף הגיע אליהם היה זמן להירגע. (א) ע"פ [אור החיים] הצלה מבעלי בחירה לא להמיתו (ב) ע"פ [אור החיים] הצלה מבעלי בחירה לא לפצוע (ג) להשליכו אל הבור ע"פ [אור החיים] ועל פניו להשאיר גורלו בידי שמים שהרבה שלוחים לה' אם ראוי יוסף למיתה. אלא שאלו שלכתחילה רצו לפגוע ביוסף הפנו את כעסם על הבגדים שעשה לו אביו ושייחדו אותו מהם, נסוגו מהמת יוסף וברוב כעס הוסרו בגדי יוסף. וע"פ [ראב"ע] שאפשר שהיו שני שלבים בהסרת הבגדים.

[תורה שלמה הערה מ] דורש יתורא דקרא שאכ"כ (שאין כך כתוב) ויפשיטו את יוסף את כתונת הפסים אלא ויפשיטו את יוסף

את-כתנתו את-כתנת הפסים אשר עליו: לומר שזיה ארבעה בגדים, ויפשיטו את-יוסף זה הפינס האדרת, את-כתנתו זה חלוק, את-כתנת הפסים זה הפרגוד מעיל המצויר באימרה, אשר עליו כלומר על בשרו זה פמלניא מכנסים. (מפרשים במנח"י) ומביא שם גרסאות שונות בזה עיי"ש ועי' בתרגומים כאן וברש"י, ובשכ"ט אשר עליו לרבות בגד אחר פשוט שלובשים בדרכים שלבש על כתונתו ביציאתו לדרך. ובלק"ט את כתנת הפסים זה פרגוד בגד פשוט הוא שלובשים בדרכים. ובפי' [ידי משה בבר'ר] כ' דאיאת בזהר דבגדים אלו הם ע"ד ד' בגדים שכהן הדיוט משמש בהם וא"י מקורו. ובס' [ילקוט דוד] משם ה-[כלי יקר] כ' (בר' וישב לו,א) וַיַּעֲשֶׂה לוֹ כַּתְּנֵי פְּסִים: במדרש זה בגדי כהונה על שם שנטל הבכורה והעבודה מראובן כו'. ודבר זה ליתא במדרש והכלי יקר כותב זאת מדעת עצמו לפי שהעבודה בבכורות עשה לכבוד ותפארת כתונת זה דומה לבגדי כהונה.

טט: מקור קנאת האחים ב-(בר' וישב לו,א) וַיַּעֲשֶׂה לוֹ כַּתְּנֵי פְּסִים: וכתוב בפסוק הבא (בר' וישב לו,א) וַיַּרְאָו אָחָיו – מונח רביע באופן אחד זה מנותק מהכתוב שאחריו ומרמז לדעות שהביא [תו"ש הערה מ] על ארבעה בגדי כהונה.

בדרך הסבר אחרת (בר' וישב לו,א) וַיְהִי – זקף-גדול בתפקיד שלושה למודים, אפשר שמרמז לשלושה בגדים כנאמר ב- [שכל טוב (בבב)]: (בר' וישב לו,א) וַיְהִי כִּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וַיְפַשְׂטוּ אֶת-כַּתְּנֹתָו אֶת-כַּתְּנֵי הַפְּסִים. כלומר כַּתְּנֹתָו המיוחד לו, ו- את-כתנת הפסים אשר עשה לו אביו, זה פרגוד מצויר של מילת: אשר עליו. לרבות בגד אחר פשוט שלובשין בדרכים שלבש על הכתונת ביציאתו לדרך:

אבל [ב"ר] וכן ב-[תו"ש הערה מ] מלמדים על ארבעה בגדים כנאמר ב-[בראשית רבה (וילנא) וישב פד,טז] (לו,א) וַיְהִי כִּאֲשֶׁר-בָּא

יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וַיְפַשְׂטוּ אֶת-כַּתְּנֹתָו אֶת-כַּתְּנֵי הַפְּסִים, ר' אלעזר אמר בקילוס היה בא, ויפשיטו את-יוסף, זה הפינס, את-כתנתו, זה חלוק, את-כתנת הפסים, זה הפרגוד, אשר עליו, זו פמלניא שלו, מפני התגשות זאת לא נראה להסביר (בר' וישב לו,א) וַיְהִי – זקף-גדול כרמז לשלושה בגדים.

[הדר זקנים] (ע"פ [תו"ש הערה קמג] זה הרא"ש) (בר' וישב לו,א) ויפשיטו את-יוסף וכו' את-כתנת הפסים. תימא היה לו לכתוב כתונת

פסים קודם שהרי קורא לחלוקו כתנתו והיא תחת כל בגדיו. י"ל שהפשיטו מלמטה למעלה והשליכוהו ערום בבור. יש במדרש שהיה לו קמיע בצוארו בא רפאל ועשה ממנו חלוק והלבישו וכשהעלוהו מן הבור למוכרו לישמעאלים ראו שהיה לו חלוק התחילו אחיו להתקוטט ואמרו לא מכרנוהו כי אם ערום, נתנו להם הישמעאלים מנעלים תחת חלוקו והויליכוהו בחלוקו וזהו שישד הפייט באלה אזכרה ובעד מנעלים מכרוהו: (האם משמע שמכרו בכסף ובחליפי?) אבל לא כך דעת [פרקי דרבי אליעזר פ"לח] ומקרו אותו לישמעאלים בעשרים קסף, וכל אַחַד וְאַחַד נָטַל שְׁנֵי כֶסֶפִים לְקִנּוֹת מְנַעְלִים בְּרַגְלֵיהֶם, שְׁנַאֲמַר (עמוס ב,ו) עַל-מַכְרֶם בְּכֶסֶף צְדִיק וְאָבִיו בְּעֶבֶר וַעֲלִים: אָמְרוּ נְחִימָה בְּיַגְיָנוּ שְׂאִין אֲהוּד מִמֶּנּוּ מְגִיד הַדְּבָר לְיַעֲקֹב אָבִינוּ עַד שִׁיְהִיָּה בְּרָשׁוֹת פְּלָנוּ. אָמַר לָהֶם יְהוָה, רְאוּבֵן אִינוּ כָּאֵן וְאִין הַתְּרַם מִתְּקִים אֵלָּא בְּעֶשְׂרָה. מַה עָשׂוּ, שְׁתַּפּוּ לְמַקְוֵם עִמָּהֶם וְהִקְרִימוּ. וַיֵּרָד רְאוּבֵן בְּפִלְיָה לְהַעֲלוֹת אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וְלֹא מָצָא אוֹתוֹ שָׁם, אָמַר לָהֶם

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טבור"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ב; **תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשועה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן ... זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל פרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מציצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מציצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

שלשלת – ארבעים ושש פעמים בתנ"ך ע"פ הכתר. ארבעה פעמים בתורה. פעם אחת בישיעה, פעם אחת בעמוס ופעם אחת בעזרא. האחרים בתהלים משלי ואיוב. לפי המסורה בישיעה שמונה פעמים שלשלת ללא פסק אחריה. לפי ספירת טט בכתר שבע פעמים ללא פסק.

1. **בראשית וירא יט, טז:**
וַיִּתְמַהֲמְהוּ וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּנֶדְוּ וּבְנֶדְוּ אִשְׁתּוֹ וּבְנֶדְוּ שְׁתֵּי בְנֹתָיו בְּחַמְלַת ה' עָלָיו וַיִּצְאָהוּ וַיִּנְחָהוּ מִחוּץ לְעִיר:
2. **בראשית חיי שרה כד, יב:**
וַיֹּאמְרוּ ה' אֱלֹהֵי אֲדָנֵינוּ אֲבָרְתָם הַקְּרָה-נָא לְפָנֵינוּ הַיּוֹם וַעֲשֵׂה-לָּנוּ חֶסֶד עִם אֲדָנֵינוּ אֲבָרְתָם:
3. **בראשית וישב לט, ח:**
וַיִּמְאָן וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁתּוֹ אֲדָנִי הֵן אֲדָנִי לֹא-יַדְעֵ אֶתִּי מַה-בְּבִית וְכָל-אִשְׁרֵי-לִי נִתַּן בְּיָדִי:
4. **ויקרא צו ח, כג:**
וַיִּשְׁחָטוּ וַיִּקַּח מִזְבֵּחַ מִדְּמָמוֹ וַיִּתְּנוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֶזְנוֹ-אֶחָדָן הַיְמָנִית וְעַל-בְּתֵן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל-בְּתֵן יָדוֹ הַיְמָנִית:

שלשלת – הרב י"מ כרמל (מכון אבני שוהם) ע"פ קדושת לוי יש לנגנה בשלושה סלסולים, ויש המסלילים רק שני סלסולים. הרב א"מ פערל הי"ד בשם גדולים ששלוש פעמים שלשלת במשמעות קשור אל המקור. לוט קשור בנאמנותו לאברהם וכאילו מרגיש תחינת אברהם על סדום ועליו, בעבד אברהם קשור אל אברהם, ביוסף קשור ליעקב,

(בר' ח'ש כד, יב) וַיִּמְאָן – על בסיס ההסבר ב-**[תורה שלמה צו כח]]** ע"פ מדרש מאור האפלה ל-**(ויקרא צו ח, כג) וַיִּשְׁחָטוּ** שרתת מהתרגשות, שצריך כוונה בתפילה, כי זה היה הזווג הראשון של בן ישראל שיקבע את כל עם ישראל, רתת מפחד שמא ישנה משהו במחשבה. ושלשלת נקרא גם מרעים וזה כנאמר ב-**[שכל טוב (בובר)] (בר' ח'ש כד, יב) וַיִּמְאָן**. זו אחד מן שבעה דברים הנטעמין בשלשלת (ואינו מפרט אותם), וכולן לדורשה, וזה לפי שהרים קולו ואמר (לקב"ה) כיון שהתחלת גמור: (מקור **[תורה שלמה חיי שרה (עט)]**)

(בר' וירא יט, טז) וַיִּתְמַהֲמְהוּ – על בסיס ההסבר ב-**[תורה שלמה כח]]** ע"פ מדרש מאור האפלה ל-**(ויקרא צו ח, כג) וַיִּשְׁחָטוּ** שרתת מהתרגשות, רתת והתרוצץ בין צערו על כספו, צערו על סדום כולה, על בנותיו הנשארות בסדום צערו על חייו בסדום ובין הצורך להציל עצמו ומשפחתו שעמו בביתו. חזר ועשה חשבון נפש בין נאמנותו לאברהם כאשר לא גילה במצרים ששרה היא אשת אברהם (ואחות לוט) ובין על שעקר מאברהם והתישב בסדום. בדרך פנימיות התורה ע"פ הנידון בכגון בבלי יבמות עה – עה, מואבי ועמוני אסורים לבוא בקהל, מואבית ועמונית מותרים לבוא בקהל, השלשלת תרמוז שמנאמנות לוט לאברהם כאשר לא גילה במצרים ששרה היא אשת אברהם (ואחות לוט) השתלשלו רות המואבית אם מלכות בית דוד, ונעמה העמונית אשת שלמה אם רחבעם ואילו זכרי אומות אלו אמנם יכולים להתגייר אבל מופסקים מלבוא בקהל.

(בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן - שלשלת, **[העמק דבר], [שערי אהרון]** - מיאן וחזר ומיאן. השלשלת מבטאה ענין חזר וחזר שוב ושוב. כך גם המשמעות בתפלת עבד אברהם, התפלל, הפציר וחזר והתפלל וחזר חלילה.

(וי' צו ח, כג) וַיִּשְׁחָטוּ מלמד על שלשלת זאת בפסוק **(וי' צו ח, טו) [תורה שלמה כח]]** במכלל יופי: **וַיִּשְׁחָטוּ** קמוץ מפני השלשלת (ח, כג) כי יש לה משפט הפסק. ובמאור האפלה: הטעם הזה אשר על **וַיִּשְׁחָטוּ** נקרא שלשלת ונקרא גם מרעים. לפי שהשוחט צריך כונה בקדשים וזה היה הראשון ששחט אהרן ולכן רעד ופחד ונתרתת שמא ישנה משהו במחשבה לפי שעדיין לא הורגל לגשת לעבודה והכרחי שיתרגש בקרבן.

הפסוק מלמד על שחיטת משה באיל המילואים השני אבל מכלל יופי מלמד על אהרן הכהן **וַיִּשְׁחָטוּ** – שלשלת מתארת באופן של ציור רתיתת אהרן בשחיטה הראשונה שהייתה של פר החטאת.

(וי' צו ח, כג) וַיִּשְׁחָטוּ אפשר כי הוא מקור לפעולת שחיטה ע"י העברת הסכין במתינות שוב ושוב, **בבלי חולין זב, א** **ולבב, א** אמר רבא: השוחט בסכין רעה, אפילו כל היום כולו - כשרה. מוליך ומביא וכל זמן שלא פסק השחיטה כשרה.

(בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן – שלשלת פסק, אפשר ע"פ **[פסיקתא זוטרותא (לקח טוב)] (בר' וישב לט, יא)** שיעקב שאל את יוסף "רצונך שלא תמנה עמכם (וב-**בבלי סוטה לו, ב** וב-**לקח טוב ויחי מט, כד** שתמחה משם (משני אבני השהם באפוד שעל כתפי כהן גדול ועליהן חקוקים י"ב שמות השבטים)" (בחושן אבנו של יוסף היא שוהם), השמות באבני האפוד הם שלשלת הדורות והחיבור בין חלקי בני ישראל, ופסק – להימחק מהשלשלת (הפניית הרב י"מ כרמל, מכון אבני שוהם).

(בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן – שלשלת פסק, **וַיִּמְאָן** – פשטא, **חומש העמק דבר** וימאן: העיד הכתוב שהוא בלי שום טעם מאן לעשות בעילתו בעילת זנות, אלא שהוכרח לתת לאשת אדוניו טעמים כמוסים מזה. ... ומשום הכי איתא פסיק, כדי שלא נפרש דמשום הכי מיאן בשביל "ויאמר וגו'" אבל הפסיק מלמד שהמיאן היה בפני עצמו.

המפרש על העמק דבר: על תפקיד הפסיק עיין ברבינו בפסוק "ולעיל יח טו, כח, ט. ... ובספר "יאר הפסיק" למוהר"ר ישראל איסר שפירא זצ"ל (נכד הנציב) לאחר שהביא את דברי הנציב מוולוז'ין, הוסיף: ובפסיקתא זוטרותא איתא " **וַיִּמְאָן** – מיאן אחר מיאן הרבה פעמים, דכתיב בפסיק ובשלשלת.

הבחור יעקב משה אליאני הי"ד בשם "**ברכת אליהו הרב אליהו בן-הרוש זצ"ל**" נדפס בג'רבה שנת ומלא ברכת ה' (התד"ש) בראשית וישב ע' ל"ט ... והוראה לה שהדבר אצלו מן הנמנע בשום פנים וזהו וימאן בפסק ובשלשלת להגביה הקול להורות על תכלית המיאן.

יש לקרוא הכתוב פעם עם פסק ופעם ללא הפסק.
טט - **(בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן** – שלשלת פסק, **וַיִּמְאָן** ... ע"פ חומש העמק דבר הנצי"ב מוולוז'ין יוסף אמר לה הרבה תירוץ מיאן אבל את הסיבה האמיתית לא אמר לה. הקריאה ללא פסיק **וַיִּמְאָן וַיִּמְאָן** היא התירוץ שאמר לה, הקריאה עם הפסיק **וַיִּמְאָן וַיִּמְאָן** הוא מה שלא אמר לה לסיבת הפגישה עמה. הרב משה קובלסקי (מאורות הדף) בשם הרעבע מקלויזנבורג מתורץ מה לא אמר לה שכל הענין הוא בשבילו ירידה לנסיון כדי ללמוד להתגבר על היצר. וע"פ **[בבלי סוטה לו, ב]** ו-**[לקח טוב וישב לט, יא]** הירתעות יוסף מהתנתקות מעם ישראל ומשליחותו שהתגלתה בחלומותיו.

[בבלי סוטה לו, ב], מתחילה "יוסף מאי?" בפרשה יש גלוי ונסתר. הנסתר הוא המביא לרועה אבן ישראל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורד"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצני פסוק – היקף; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

טט – העמק דבר מסביר שהשלשלת מורה על טעמים רבים לה אבל ליוסף לא היה צריך טעם למאן, ונראה כי ברכת אליהו מסביר גם כן כי יוסף מן הנמנע אצלו המעשה ואמר לה תירוצים רבים מהשגתה.

[טעמא דקרא, הרב שמריהו יוסף חיים קנייבסקי (אוצר החכמה) ע' 15].

(בר' וירא יט, טז) וַיִּתְמַהֲמְהוּ טַעְמוֹ שֶׁל־שְׁלֹת וְעוֹד ג' פ' בתורה (בר' ח"ש כד; ב) וַיֹּאמְרוּ (בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן (וי' צו חג, ג) וַיִּשְׁחָטוּ.
וראיתי בספר א' דשלשלת מורה להארכת הענין ועפ"ז נראה לפרש את כולו, **(בר' וירא יט, טז) וַיִּתְמַהֲמְהוּ** שהתמהמה יותר מהראוי, **(בר' ח"ש כד, ב) וַיֹּאמְרוּ** שהאריך בדבריו הרבה אלא שלא הספיק לסיים ובאת רבקה כמ"ש טרם כלה לדבר וגו'.

(בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן משום שמאן בתוקף הרבה שלא תפציר בו יותר, **(וי' צו חג, ג) וַיִּשְׁחָטוּ** משום שהאריך בשחיטת השלמים יותר מהעולה וההטאת כדי שיצא הרבה דם (טט - הנפש) שהי' צריך להזות ממנו על התנוכים והבהונות ונאע"ג דבכל הזבחים קי"ל כיומא מ"ח א' דלכתחלה צריך לקבל כל הדם עי' במאירי שם ל"ב ב' שאינו אלא מדרבנן. הערת ח"א].

ועוד ג' בנ"ך נבהלו בישע"י י"ג י"ל ע"פ מכילתא פ' שמעו עמים כעס של העכו"ם שאין בו רצון והוא בהלה ארוכה ע"ש. **(ישעיהו יח, ג) וַיִּבְהַלּוּ צִירִים וְנִבְלִים יִאֲחָזוּ פִּיזְלָהּ יַחְלֹן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ יִתְמַהֲוּ פְּנֵי לִבָּיָם פְּנֵיהֶם:**
ויאמר בריש עמוס י"ל משום שנתנבא בזה זמן רב קודם ועי"ז הוחזק לנביא כמ"ש הגאון מלבי"ם ז"ל וזהו ויאמר באורך. **(עמוס א, ב) וַיֹּאמְרוּ ה' מִצִּיּוֹן יִשְׁאָג וּמִירוּשָׁלַם יִתְן קוֹלוֹ וְאָבְלוּ נְאֻת הַרְעִים וְיָבֵשׁ רֶאֶשׁ הַפְּרָמָל:** פ'
ואמר ל' בעזרא ה' גבי כורש שאמר לדניאל שיטול כלי ביהמ"ק והוא (ששבצר כמ"ש בפסיקתא וברש"י) כדא' בילקוט אסתר פ' ותמאן שכשהי' כורש עדיין אצל נבוכדנצר א"ל דניאל שימלוך ויוציא כלי ביהמ"ק וזהו ואמר ל' מזמן מרובה. **(עזרא ה, טז) וַאֲמַרְלֵהוּ אֵלֶּה (כתיב) אֵל (קרי) מְאֻנָּא שְׂא אֲזִל-אַחַת הַמֹּו פְּהִיכְלָא דִי בִירוּשָׁלַם וְבֵית אֱלֹהָא יִתְבְּנָא עַל- אַתְרָהּ: ס**

[באר הפרשה – וירא (התשע"ו) הרב אברהם אלימלך בידרמן ע' יא] (בר' וירא יט, טז) וַיִּתְמַהֲמְהוּ – עוד עצה להתגבר בעת הנסיון הוב הקדוש ה' בית אברהם זי"ע **[בית אברהם צו ד"ה וישחט] כי ג' פעמים יש בתורה 'שלשלת' . א. בפרשת בתכיבת (בר' וירא יט, טז) וַיִּתְמַהֲמְהוּ, ב. (בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן** גבי יוסף הצדיק, ג. בפרשת צו בתכיבת **(וי' צו חג, ג) וַיִּשְׁחָטוּ**, מרמז על 'דרך העבודה', כשכא האדם לתאוות עולם הזה אפילו בהיתר, מתחילה יקיים בנפשו - **(בר' וירא יט, טז) וַיִּתְמַהֲמְהוּ** שלא ימהר למלא תאוותו, ולא יחשוש שעייכו ויאחר התאוה יזיק לו, לאחר מכן - **(בר' וישב לט, ח) וַיִּמְאָן**, שילחם עם יצרו בזעקת 'איני רוצה' עד שכבר לא ירצה לילך אחר תאוות לבו (היינו כשלב עדיין יתאוה מכל מקום לא יסכים לילך אחריהם), ועל ידי זה יזכה - **(וי' צו חג, ג) וַיִּשְׁחָטוּ**, שישחט יצרו הרע וכבר לא יתאוה כלל למטעמותיו.

סיכום:

שלשלת 4 פעמים בתורה תמיד מלווה בטעם **פסק** | אחריו, אפשר כי טעם **שלשלת** מלמד (א) על קושי או צורך רגשי, מחשבתי, בחירה בין טוב למוטב, העשוי להתבטא בהשיהיה וחזרה על דברים, וטעם **פסק** | מלמד התגברות עליו, הפסקת הקושי ע"י האישי הנתון במצב או ע"י גורם אחר. (ב) מלמד על השיהיה וחזרה על דברים, (ג) ע"פ **[טעמא דקרא, הרב שמריהו יוסף חיים קנייבסקי (אוצר החכמה) ע' 15]** הארכת זמן הענין, ריחוק זמן שיקרה הענין.

לוט – קושי להנתק מסדום, מופסק ע"י המלאכים שנשלחו להצילו, עבד אברהם – מבקש למרות שרצה שיצחק ישא את בתו לאשה, מופסק ע"י התבטלותו לאברהם אדונו. יוסף – קושי העמידה בנסיון אשת פוטיפר, מופסק ע"י הופעת דמות אביו יעקב, משה – קושי הכנת אהרן לתפקיד כהן גדול כי בכך מתקיים דבר ה' שמשא איבד הכהונה כי סירב שבעה ימים ללכת בשליחות ה' לגאול את ישראל והתגברות על כך בגלל צווי ה'.

ב"ה טוב טעם ודעת (טסור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מועט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.13 בראשית וישב לו,א (התשפ"ג) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית וישב לו,כו: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַחֲיוּ מַה-בָּצַע כִּי נִהְרַגְתָּ אֶת-אֲחִינוּ וְכִסְיֵנוּ אֶת-דָּמֹ:

(בר' וישב לו,כו) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַחֲיוּ**. [ב"ר פפ"ד] אמר ר' יהודה בר' אלעאי בשבח יהודה הכתוב מדובר. [שכל טוב (בובר)] בג' מקומות דיבר יהודה לפני אחיו ועשאוהו מלך עליהם [תו"ש הע' קנג] ששמעו עצתו ודבריו, [תורה שלמה הע' קנג] פי' בפי"ת לאפוקי ממ"ד כל המברך (משבח) את יהודה הרי זה מנאץ, לקמן (לח,א) שהורידוהו מגדולתו. (בר' וישב לו,כו) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַחֲיוּ** (בר' מקץ מד,ד) וַיָּבֵא יְהוָה וְאֲחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עֹנֵן שָׁם, (בר' וישב לו,כו) וַיִּגַּשׁ אֶלְיוֹ יְהוָה וַיֹּאמֶר, היינו דכתיב (דבה"א ה,ב) כִּי יְהוָה יִבְרַךְ בְּאֲחִיו:

(בר' וישב לו,כו) **וַיֹּאמֶר יְהוָה** – (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד מדת סמוכים לפסוקים שלפניו שבם מתואר מאבק על חיי יוסף, וכאן כתוב לראשונה כי יהודה הצעיר בין ארבעה האחים הגדולים בני לאה יזום פשרה שהאחים מסכימים עמה, דעת ראובן שהריגה עקיפה פטור מעונש תלוי בנסיבות כפי שנלמד ב- [משנה סנהדרין פ"ט מ"א]. דעת יהודה שהיבים על הריגה עקיפה. לכן עדיף הרחקת יוסף מבית אביהם ומהם והקב"ה ידאג לו. כאן מתחילה מנהיגותו ואחריותו לדורות ועל כך מברכו יעקב כמש"כ רש"י ב- (בר' וישב לו,כו) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶתְּהוּ יוֹדוּךְ אֲחִיךְ**,

(בר' וישב לו,טו) **וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אֲחִיו הֲיֵה בְּעַל הַחַלְמוֹת הַלָּזָה בָּא: (לו,כ) וַעֲתִילוּ לְכוּ וְנִהְרַגְתֶּם וְנִשְׁלַחְתֶּם בְּיַד הַבְּרִיָּה וְאֲמַרְנוּ מִיָּה רָעָה אֲכַלְתֶּמוּ וְנִרְאָה מִהֲיֵהוּ חַלְמוֹתֵינוּ: (לו,כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּילֵהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לָא נִפְגְּוּ נַפְשׁוֹ: (לו,כב) וַיֹּאמֶר אֶלְהֶם רְאוּבֵן אֶל-תִּשְׁפָּכֶיךָ הַשְּׁלִיכֵנוּ אִתּוֹ אֶל-הַבְּיֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר וְגַד אֶל-תִּשְׁלַחְתֶּמוּ לְבָבְךָ לְמַעַן הַצִּיל אֶתְּ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֵם אֶל-אֲבֹתֵינוּ: (לו,כג) וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁלַכְנוּ אִתּוֹ הַבְּרִיָּה וְהַבְּיֹר וְלֹא אֵין בּוֹ מַיִם: (לו,כד) וַיִּשְׁבְּוּ לְאַכְלֵלְתֶּם**

(בר' וישב לו,כו) **מַה-בָּצַע** – רביע בתפקיד שאפשר שמרמז ארבעה למודים הקשורים לכתוב **כִּי נִהְרַגְתָּ אֶת-אֲחִינוּ** [מכילתא בשלח – מסכתא דזוהי פ"ה] ילמדנו רבינו באיזוהי זכות זכה יהודה למלכות. אמר להם רבי טרפון אמרו אתם, בזכות שאמר (בר' וישב לו,כו) **מַה-בָּצַע כִּי נִהְרַגְתָּ אֶת-אֲחִינוּ**, שהצילו ממותו. אמר להם דייה להצלה שתעמוד ותכפר על המכירה. שנתן עצה למכרו ולא להשיבו אל אביו [תו"ש הע' קנג] ור' יהודה סובר שכהוגן עשה שאילוו אמר להשיבו לא היו שומעין לו [בבב – רביע, ארבעה למודים] (למוד א) כלומר מה ממון אנו מרויחין בכך, שאנו עוברים על מה שהזהיר הקדוש ברוך הוא (בר' נח טו,ט) **שִׁפְךָ דָּם הָאָדָם, (למוד ב) ואם בשביל חלומותיו שלא ימשול בנו, הרי כבר נאמר (בר' נח טו,ט) שִׁפְךָ דָּם הָאָדָם בְּאֶדְם דָּמֹ יִשְׁפָּךְ, (למוד ג) ואם תאמרו וְכִסְיֵנוּ אֶת-דָּמֹ, הרי כבר נאמר (בר' ד,ד) וַיֹּאמֶר מֶה עֲשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אֲחִיךָ צִעְקִים אֶלֵי מֶה-הָאָדָם:**

(למוד ד) נעזר במשמעות טעם מקף (בר' וישב לו,כו) **מַה-בָּצַע** – מקף כבורר בין משמע הנאה, רווח, יתרון, ממון ובין משמע פשרה, אפשר, שכאן יהודה שוקל רווח ויתרון מהריגה לעומת השבה לאביו שלא ישמעו אליו, ובין הצעת פשרה של אי החזרה לאביו והצלה מהיות יוסף בבור שעשוי למות שם וההצלה תכפר על המכירה.

הסבר נוסף לטעם מקף (בר' וישב לו,כו) **מַה-בָּצַע** – מקף כבורר ובין משמע בציעת פת כי כאן ישבו לסעודה ובין יתרון, הנאה. פי' [הכתב והקבלה] (בר' וישב לו,כו) "בצע" כטעם בצע אמרתו, וכמו יבצע מעשהו, והוא לשון הבאת דבר אל גמר. במקורות הבאים יש הבנה שונה ל"בצע" [ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א] [מדרש הגדול] (בר' וישב לו,כו) **מַה-בָּצַע**. עליו הכתוב אומר (תה' י,א) **כִּי-הִלַּל רִשָׁע עֲלִימָאֲתָן נִפְשׁוֹ וּבִצַּע בְּרַךְ נֶאֱצָן ה': ... ר' מאיר אומר לא נאמר פסוק זה אלא כנגד יהודה, שנאמר (בר' וישב לו,כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַחֲיוּ מַה-בָּצַע**. וכל המברך את יהודה הרי זה מנאץ ועל זה נאמר (תה' י,א) **וּבִצַּע בְּרַךְ נֶאֱצָן ה': ... ע"פ [תו"ש הע' קנה]** כגון מצווה הבאה בעבירה משלו משל למה"ד לאחד שגנב סאה חיטין והוליקה לנחתום והפריש חלתה והאכילה לבניו הרי זה מברך ואינו אלא מנאץ.

[תו"ש הע' קנה] דרש ר' מאיר על אחי יוסף שאמר להם **מַה-בָּצַע** מה יתרון כי ברכנו את ה' אם אנחנו הורגים את אחינו או בצע מלשון בציעת הפת אחרי שישבו לאכול ולברך אמר להם אנו הורגין את אחינו ומברכין (תה' י,א) **וּבִצַּע בְּרַךְ נֶאֱצָן ה':** והפשרה [פסיקתא רבתי פ"י כי תצא] (בר' וישב לו,כו) **לְכוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים**

ע"פ [תו"ש הע' קנו] ילקוט המכירי תהלים י לא ומעין דרש הנ"ל מובא במבוא לתנ"י ע. מכת"י (לו,כו) **מַה-בָּצַע** ר"ת בוקר צהריים ערבית כלומר אם נהרגוהו מה מועיל לנו תפלתנו שנוא' (ישעי' א,טו) **גַּם כִּי-תִרְבּוּ תַּפְלָה אֵינֶנּוּ שְׁמַע יְדִיכֶם דָּמִים מְלֹאוּ:** דכ"ה בכת"י רבינו אפרים עה"ת ד"א (לו,כו) **מַה-בָּצַע** אותיות שניות מאברהם יצחק ויעקב ... אם נהרוג את אחינו (לו,כו) **מַה-בָּצַע** אין לנו זכות אבות.

וכל המברך [תורה תמימה הערה כא] לפי פשטות הענין דריש כאן בחובתו של יהודה, שמכיון שהיו אחיו שומעין לו ה' לו ליעץ אותם שישבו אותו אל אביו, אבל מהרש"א פירש דהלשון וכל המברך הוא מלשון (מלא' כא,ג) **בְּרַךְ נְכוֹת אֲלֵהֶם**, ור"ל כל המגנה את יהודה בשביל שלא יעץ את אחיו להשיבו אל אביו, הרי זה מנאץ, משום דיהודה היתה כוננתו לשם שמים, מפני שידע בטח שאם ייעץ להשיבו לא ישמעו לו, עכ"ל, ויש להביא רא' לפירוש זה ממה שאמר יעקב בברכותיו קודם פטירתו ליהודה (בר' וישב לו,ט) **גִּיד אֲרִיָּה יְהוָה מִטָּרֵף בְּנֵי עֲלִית, ופירושו שם במ"ר דרמו למה שאמר יהודה (בר' וישב לו,כו) מַה-בָּצַע כִּי נִהְרַגְתָּ אֶת-אֲחִינוּ, יעו"ש, ואי ס"ד דמאמר זה הוא לגנאי ליהודה, לא ה' אז יעקב מזכיר לו זה, כי כנודע באותה שעה רצה יעקב לקרבו ולפייסו בדברי רצוי וחבה כמש"כ רש"י ב- (בר' וישב לו,ט) **יְהוָה אֲמַה יוֹדוּךְ אֲחִיךְ, יעו"ש:****

[בכור שור] (בר' וישב לו,כו) **מַה-בָּצַע** : אמר יהודא : למה נעשה עון זה להמיתו ולא נהנה כלום במיתו, מוטב שנמכרנו ולא יהיה העון כל כך, ונהנה, וגם לא נראה אותו עוד, ולא יקניט אותנו. ונראים הדברים : שכשמכרוהו השביעוהו [תנחומא וישב ב,ב] **בָּצַע** – רביע, ארבעה למודים] (למוד א) שלא יבא עוד אל בית אביו, (למוד ב) ולא יגלה עצמו לאביו ולא יודיע לאביו שהוא חי, (למוד ג) ושהוא נמכר, (למוד ד) ולא יאמר לשם שהוא מבני יעקב, בשום סימן ולא בשום ראייה, וכן עשה, שמוטב היה לו לעשות כן, ולא שימות בידם. דאי לא היה כן, כשהיה גדול בבית אדוניו, וגם תשע שנים שהיה מלך במצרים, שבע שני השבע ושתיים מן הרעב, למה לא שלח לאביו לאמר : "הנני כאן במצרים", הלא היה יודע כי אביו מצטער עליו, אלא ודאי נשבע להם.

[הדר זקנים] (בר' וישב לו,כו) **מַה-בָּצַע כִּי נִהְרַגְתָּ אֶת-אֲחִינוּ**. [בבב – רביע, ארבעה למודים] (למוד א) כיון שאנחנו צריכים לכסות מיתתו אין זה נקמה כיון שלא נהרגוהו בגלוי. טוב לנו שנמכרנו לישמעאלים. (למוד ב) ד"א **מַה-בָּצַע כִּי נִהְרַגְתָּ ... וְכִסְיֵנוּ אֶת-דָּמֹ** שנעשו

